

Saaka wvù Jee wvu ekumε Jisos no Matio to Saηεε

Fiεε fi nu ê N'wa' Mat wvun e

Saaka wvù jee wvù nu ê N'wa' Mat wvun e, jemyi le Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε. Saaka wvù jee wvun nu fô bonyii bocii le yî ekolε ke nshε le. N'wa' wvun duηci le è nu Jisos Wee N'yεεyi wvu leη wvù kee keelooce enele fiεε fi bonci bo Nyo' le jemyi. N'yεεyi wvu Jisos tfuu ê ηwa' wvun e nu ε bó ε baance bikuu bitin. (1) No Jisos to benεε shii yî kum e no yεεyi ekumε bonyii bò bvunfon bvu fowe nu bvubole. (2) No Jisos to nyaε ntefe ê boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofεε ekumε lemme di wvù to tumεε bó yî dvú le. (3) Bonηan bò Jisos to maε ekumε bvunfon bvu fowe. (4) N'yεεyi ekumε fiεε fi è nu wee ηgoo Jisos. (5) N'yεεyi ekumε no wonη wvun nu ke eka bò no bvunfon bvu Nyo' le nu ke eto.

Bikuu bi mwεεm e ê N'wa' wvun e

1:1-2:23 Kfuu di bo Jisos Klistu le bò no bó to bokεε wvù

3:1-12 Lemme di Jon Nleseηjoo le

3:13-4:11 No bó to leσεε Jisos ê joo bò no Satan to momεε wvù

4:12-18:35 Lemme di Jisos to ghane gee Galilee

19:1-20:34 ε Jisos nε Galilee, γεη Jelusalem

21:1-27:66 Kemaa ke Jisos e ke fokemεse Jelusalem bò mbew jó le

28:1-20 No Tata Jisos to buyεε yî kpwe le, duñce
εkolε kew ê bonyii bew

Kfuu di bo Jisos Klistu le
(Luk 3:23-38)

¹ Eyan nu εdiee ε bo'icee kfuu di bo Jisos Klistu le. Jisos Klistu to nu waa Nfon Dawe wvù to nu waa Abla'am. ² Abla'am to nu icee Aysik, ε Aysik nu icee Yakow, ε Yakow nu icee Judas bô boom bo ice le, ³ ε Judas nu icee Bελεs bô Sela bò bwee bó to nu Tama. ε Bελεs nu icee Eslon, ε Eslon nu icee Lam. ⁴ ε Lam nu icee Aminada, ε Aminada nu icee Na'shon, ε Na'shon nu icee Salmon. ⁵ ε Salmon nu icee Boas wvù bwee to nu La'ab. ε Boas nu icee Obεd wvù bwee to nu Lut. ε Obεd nu icee Jεese. ⁶ ε Jεese nu icee Nfon Dawe.

ε Nfon Dawe nu icee Saamun wvù bwee to nu kpweε Uliaa. ⁷ ε Saamun nu icee Lε'ubwam, ε Lε'ubwam nu icee Abija, ε Abija nu icee Asa. ⁸ ε Asa nu icee Jε'ushεfat, ε Jε'ushεfat nu icee Jolam, ε Jolam nu icee Usaya. ⁹ ε Usaya nu icee Jotam, ε Jotam nu icee A'as, ε A'as nu icee Esikaya, ¹⁰ ε Esikaya nu icee Manase, ε Manase nu icee Amos, * ε Amo nu icee Josaya. ¹¹ ε Josaya nu icee Jεkonaya bô boom bo bwee bó le. Bó to boke bó ε è to nu kefew kè bonyii bo Babilon to kooyεε bonyii bo Islael γεν dvú won wvubo wvù Babilon e.

1:1 Lum 1:3-4; 2Tim 2:8; Mat 20:30-31 **1:2** Kej 21:2-3; 25:26; 29:32-30:24 **1:3** Kej 38:29-30; Lut 4:18-22 **1:5** Yosh 2:1-24; Lut 1-4 **1:6** 2Sam 11-12 **1:7** 2Klo 11:31-13:23 **1:8** 2Klo 13:23-21:20; 26:1 **1:9** 1Klo 26:1-28:27 **1:10** 2Klo 29:1-33:25
* **1:10** Bonwa' bo boyvuum bomew keñke diee din le Amon. **1:11** 2Klo 34:1-36:21

¹² Ejim jodvu, no bó to kooyεε bonyii bo Islael γεν dvú Babilon, ε Jekonaya no nu icee Shiltia, ε Shiltia nu icee Selubabel, ¹³ ε Selubabel nu icee Abiud, ε Abiud nu icee Eliakim, ε Eliakim nu icee Aso, ¹⁴ ε Aso nu icee Sadok, ε Sadok nu icee Akim, ε Akim nu icee Eliyu, ¹⁵ ε Eliyu nu icee Eliεsa, ε Eliεsa nu icee Matan, ε Matan nu icee Yakow. ¹⁶ Ε Yakow nu icee Yosεw wvù dwee Maalia, ε Maalia nu wvù to bokεε Jisos wvù bó tenje le Klistu.

¹⁷ Nonεn bo'icee kfuu di bo Jisos e ban ε mum ε no nu yuufe ncow bonεw keekεw yî Abla'am e eto ebuy yî Nfon Dawe le, bvuu nu yuufe ncow bonεw keekεw yî Nfon Dawe le eto ebuy seke bó to kooyεε bonyii bo Islael γεν dvú Babilon. Ε keekεw seke bó to kooyεε bonyii bo Islael eto ebuy seke bó to bokεε Klistu nu ten ε bo'icee kfuu dibole nu yuufe ncow bonεw.

*Ekume no boo di Jisos e to lenεε
(Luk 2:1-7)*

¹⁸ Boo di Jisos Klistu le to len ê je yin e. Bwee wvù Maalia to nu ε bó ε seyse wase le wvú nu ke enu kpwεε Yosεw. Ε bó se keeke etaashε bvujen, nu ε fí to nε buy le wvú nu wase bô fue ê mvunḡay mvu Keyoy ke Yuule le. ¹⁹ No fí kooyεε nonεn, ε Yosεw wvù dweese, no è to nu wee wvu teytey yaa koonke keeshoose wvú ke, mum yen le wen nu egawsen bô wvú ε è nu ejim ejim. ²⁰ No wvú to bεε kpwaake keege nonεn, ε fí kooy le nceendaa Tata to nu ε nε to fô wvú le ê εfilε le seke wvú to leete gay ê wvú le, “Yosεw, waa Nfon Dawe, fo wo efan keejo Maalia bwee yew wo le ke, njefo fue din di wvú nu bô dí

nu ε wvú κηηκε ê mvunḡay mvu Keyoy ke Yuule le. ²¹ Wvú nu ke eboo wan diemsen é wo ecu diee diew le Jisos, † njefo wvú nu ke eboyse bonyii bew can bibefe bibole.” ²² Mwεem mvun mvunciim to kooyi keege é fí eto ekocen no Tata to jemyεε wase diuw wee we ntum e le, ²³ “Ben eyeke eyuw, wan wvu tfu mvu nu ke eleem bô fue, eboo wan diemsen é bó etenje wvú le Emanwel.” Diee din nu le, “Nyo' nu beene ε bó.” ²⁴ No εfile κie lamεε Yosεw nonen, ε wvú ke kamse mum ge ke no nceendaa Tata gayεε ê wvú. Wvú to nu ε jô Maalia bwee yew we le, ²⁵ geenen ε bô wvú fanε yaa ecee diewe no wee bô kpwεse ké no cee ke. Ε bô wvú ke ce nonen gen buy no Maalia to ghanεε eboo. Ε Yosεw mum cu diee di wan e le Jisos.

2

Ε bogoyfee γεν keebun Jisos

¹ Bó to boke Jisos ntεw wvú Betelε'em wvu ê keba ke won e kè Judea le. Ε ε to nu kefew kedvu le ε 'Elod nu Nfon wvu Judea jodvu. Ε fí kooy le bogoyfee bomew to nu ε nε won wvumew e ê keba kè diuu sane le, to Jelusalεm no biwci le, ² “Nfon Bojuu wvú bó boke wε nu fεε? Bese biwci nen njefo bese nu ε yen jon ye le ê keba kè diuu sane le, ε mum ε no too keebun wvú.” ³ Ε Nfon 'Elod dioo yuw saaka wvun ε wvú shiw fitele fiew, shiw noo fi bonyii bo Jelusalεm e bocii. ⁴ Ε wvú tooy bocee ncese bo baay baay bocii bô bonyii bocii bô duñci bonci bo Nyo'

1:21 Mben 130:7; Mat 1:25; Luk 1:31; Lem 4:12 † **1:21** Diee di Jisos nu le, “Wvú nu ke eboyse bonyii bew can bibefe bibole.”

1:23 Yεsa 7:14 **1:25** 1:21 **2:2** Luk 2:4-7; Mat 27:11

le ê bonyii, ε bó tase. Ε wvú bife ê bó le laa fò bó to nu keeke eboo Mboyse wvù Nyo' to kawεε, nu fεε le? ⁵ Ε bó tfuse le, “Bó to nu keeke eboo ntεw wvù Betelε'em wvu ê keba kè Judea le. Fifi nu no wee ntum Nyo' to saηεε le, ⁶ ‘Wo wvù Betelε'em wvu won wvù Juda le,

fo wo ekpwaakè le wo nu fintεw fi caan baay won wvù Juda le ke.

Ε keè le wee nu ke ebuy ntεw wvun e wvù nu ke esaake bonyii bem bo Isael.’ ”

⁷ Ε Nfon 'Elod mum tooy ten bogoyfee ba εjim εjim biwce yuw ê bó ntay kefew kè jon yidvu to buyεε. ⁸ No wvú yuw mum tum bó Betelε'em gay le, “Ben egen ebosen egom wan wvudvu ntay. Ben díoo ε gom ε yen, kase to see ê me, wvu le è nulo é me ten engen embun wvú.” ⁹ Ε bonyii bodvu yuw no Nfon gay nonen, mum buy no gene ηgen wvubo. Ε bó díoo gene, ε fí kooy le jon yì bó to yenεε ê keba kè diuu sane le ye to nu ε no lene gene ê bó fwe dunçi bó je. Ε yí ke gen nen buy fò wan wvudvu to nu, mum leem fò. ¹⁰ No bó yenεε jon yidvu le nonen, ε njon yuwye bó baay, ε ye no jee bó. ¹¹ Ε bó ke gen ley yew yì wan to nu dvú le, yen wan bô bwee wvù Maalia le, mum gbwe ê wan εjise bun wvú. No bó bun mum yene bikele bibole bvuse mwεem mvubole mvu kembunfon e, nya ê wvú. Ε mwεem mvun to nu ketwaa ke bigew e kè yeεle, bô kfuú jiiin dimew, noo kfuú nfiey mvu. * ¹² Ε Nyo' ke ciise lo ê bó ê εfilε le le bó eyene fo bó ebvuu etu jim le bó

2:6 May 5:2; Jon 7:42 * **2:11** Jiiin din ê díew bala le nu, «frankincense», ε nfiey wvun nu, «myrrh».

eyen Nfon 'Elod e ke. E bó ke mum tu wase jim won wvubole ê je mi le jeyy.

E Yosew jo wan e bô bó sam gen Ijiw

¹³ No bogoyfee ba nen'yee wase gen, e fi kooy le nceendaa Tata to nu e ne to fô Yosew e ê efile le gay ê wvú le, “Ja we ejo wan bô bwee é ben e bó efée egen won wvù Ijiw e, enù jó egen ebuy kefew kè me nu nke engay le ben ekase le. Me ngayte nen njefo Nfon 'Elod nu egomte wan wvudvu keeyu.”

¹⁴ E Yosew mum ja we, jo wan bô bwee entan ne gen Ijiw, ¹⁵ mum no nu jó gen buy kefew kè Nfon 'Elod to lae le. Fí to kooy nonen keege é fi eto kocen no Nyo' to jemyee diuw wee ntum we le le, “Me nteje waa wem wvú e buy e è nu won wvù Ijiw e.”

E Nfon 'Elod yuwyee boom Betele'em

¹⁶ E 'Elod ke dioo yen le bogoyfee ba nu e lee wen, e fi ffuw wvú baay. E wvú mum tum bonyii le bó egen Betele'em noo biba bi mbew jó le bicii, eyuwyee boom bolemse bò nu e kew bilum bifee e tu jim. Wvú to nya bilum bin bii no wvú to biwcee ê bogoyfee ba yuw ntay kefew kè bó to yenee jon ye le. ¹⁷ E bó gen yuwyee boom ba nonen, e fi mum kocen no wee ntum Nyo' wvù Yelimia to jemyee wase le,

¹⁸ “Bó nu e yuw etale ntew wvù Lama le, e wee fuunke kpwe, beele ffule. E è nu Lashel e wvú beele boom bew. E bó cimse wvú cimse nkuun, njefo ke boom bew bee ke.”

E bo Yosew ne Ijiw kase tu jim

19 Ε Nfon 'Elod ke dioo la, ε fi kooy le nceendaa Tata to nu ε buynen fô Yosew e ê εfile le won wvù Ijiw e, gay ê wvù le, ²⁰ “Ja we ejo wan bô bwee é ben ε bó ekase etu jim won wvù Islael e, njefo bó ba bô se gomte keeyu wan wvun nu ε kpweken wase.” ²¹ Nonen ε Yosew mum ja we jo wan bô bwee ε bô bó no tuu jim won wvù Islael e. ²² Geenεn, ε wvù ke dioo to, yuw le waa Nfon 'Elod wvù Akilius nu ε die kentaw ke ice le Judea ε no saake, ε wvù mum fan keegen jó. Ε bó bvuu lew ε wvù ê εfile le le fo wvù egen jó ke. Ε wvù mum bεε γεν wase ε è nu ê keba ke won e kè Galilee le, ²³ γεν no cee ntew wvù bó teje le Nasalet e. Fí to kooy nonen keekocen no wee ntum Nyo' to jemyεε wase le, “Bó nu ke etenje wvù le Wee wvu Nasalet.”

3

N'yεεyi Jon Nleseεjoo (Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

¹ Ε to nu kefew kekíε le, ε Jon Nleseεjoo nε buy γεν ηkpwaante ê keba ke won e kè Judea le no fewci ê bonyii le, ² “Ben ekumen mvuntelem mvunen, njefo bvunfon bvu fowe nu wase nceencee.” ³ Jon wvun nu wvù wee ntum Nyo' wvù Yesaya to jemyεε ekume wvù seke wvù to gayεε le, “Diεw wee fuunke ηkpwaante le, ‘Bó eseysel je Tata, enele é yí enù teyey.’ ”

⁴ Jon to jiise ndvú ε bó kene bô yvúw nyam mi yì bó teje le kamel, seenke kecaw cin ε bó kene bô

jew nyam, ε mwεεm mwew mvudien nu cúma bô ndonj. ⁵ No wvú to fewci nonen, ε bonyii mum no buyte Jelusalem bô bontew bocii bo Judea jodvu le noo biba bi mbew Joo Joodan e bicii, gene fô wvú le. ⁶ No bó gene nonen no seje bibefe bibole, ε wvú mum leese bó ê joo ê Joo Joodan e.

⁷ Geenεn, ε wvú ke dioo yen ε Bofalasii bô Bosadusii bomew nteen too le wvú elese bó ê joo, ε wvú gay ê bó le, “Eηgokε ke yó le, è tefe yεε ben le ben elewtè shém Nyo' yì ffluuke yì wvú nu ke eduηce ê ben, ε se no too nen?” ⁸ Ben egeè mwεεm mvù duηci le ben nu ε kumεn wase mvuntelem mvunεn. ⁹ Fo ben emum eduù ke lo ê bikuu binen le Abla'am nu icee wene ke. E me ensee ê ben le è nulo é Nyo' ebanke eta eyan é yó etu boom bo Abla'am e. ¹⁰ Ben ekeè le bó nu ε gee wase teme ê binyi bi bite le. Kete kecii kè baa yumte mvuntam mvù jee, nu ε bó nu egbwo naa eley yì geη e, eton lo. ¹¹ Me nleese ben ê joo njefo ben nu ε kumεn wase mvuntelem mvunεn. Geenεn ε wee wvù too ê me ejim nu ε wvú kuuke fele me. E bolaba bew nu ε me mbaa ncim ηkpwentεn keentuu ke. Wvú nu ke elese fiew ben ε è nu can Keyoy ke Yuule le noo ηguy e. ¹² Wvú keηke fieε fiew εbo fi wvú nu efεεten εgij dvú, eyese fò wvú fεεtene, ebaance εgij egeε ê ηwaw e, emum ekuu nyiim eton ê ηguy wvù fieε se njime le.”

E Jon lese Jisos ê joo

(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

¹³ No Jon to leese bonyii ê joo nonen, ε Jisos ke mum ne ê keba ke wonj e kè Galilee le gen fô Joo

3:7 12:34; 23:33; 24:15-25, 37-39 **3:9** Luk 1:54-55; Jon 8:39; Lum 2:28-29; 4:12 **3:10** 7:19 **3:11** Luk 3:16 **3:12** Yeli 13:24; Mat 13:30

Joodan e le Jon elese ten wen ê joo. ¹⁴ Geenen e Jon no tune gayte le, “E nu wo wvù be keŋke keelese me ê joo, wo e kaa e no too fô me le nee le?” ¹⁵ E Jisos tfuse ê wvù le, “Cine é fí enù nonen keseen. E nu ê yin je le yì bee wo nu ege fiεε ficii fì Nyo' gomte.” Nonen e Jon mum bee, ¹⁶ lese Jisos ê joo. Ke no Jisos to buyte ê joo nonen, e fí kooy le ebule to nu e yene, e wvù yen Keyoy ke Nyo' le no kí shiile too nu diewe ebembε le, to mum beem yì ye le. ¹⁷ E fí kooy le diew to nu e jeme fowe le, “Wvun nu Waa wem. Wvù nu fitele fiem. Me n'yuuke njon bô wvù baay.”

4

E dewle no momte Jisos

(Mak 1:12, 13; Luk 4:1-13)

¹ E Keyoy ke Yuule mum ne jo Jisos gen bô wvù ŋkpwaante le dewle emom wvù. ² E wvù gen no nu jó shee too cee, yaa diee fiεε yì ediuw e mbaanyε. Ejim jodvu e jeŋ no yuu wvù. ³ E wvù wuwε wvù ké no momte bonyii mum to gay ê wvù le, “E wo fen nu Waa Nyo', é wo gay e eta eyan tu bontuw bo bvulem e.” ⁴ E Jisos tfuse le, “Fí nu e bó e san le, ‘Ke wee cee ke nje bvulem maan ke.

Wee cee ten nje diew yicii yì buyte diuw Nyo' le.’ ”

⁵ Nonen e dewle mum jo wvù gen dvù ê kelaante kè yuule le, leke fô kegoy ke yew ncese le, ⁶ gay ê wvù le, “E wo fen nu Waa Nyo', é wo sele ekuse, njefo fí nu e bó e san le,

3:15 5:17; 28:19 **3:16** Yeŋa 63:19; Esek 1:1-3; Jon 1:51; Lem 7:56; Mwm 4:1; 19:11 **3:17** Yeŋa 42:1; Mben 2:7; Mat 12:18; 17:5 **4:1** Ibu 2:18; 4:15 **4:2** Ksm 34:28; Mat 6:16-17 **4:4** Dito 8:3 **4:6** Mben 91:11-12

'Nyo' nu ke egay é bonceendaa bew ecεycεy wo.
 Ε φί bvuu nu ε bó ε saη λε,
 'Bó nu ke eka wo
 fo wo ekfun εκαλε yî τε le.' "

⁷ Ε Jisos tfuse ê wvú λε "Bó nu ε saη ten λε,
 'Fo wo emomtè Tata wvù Nyo' wo ke.' "

⁸ Ε δεwle bvuu jo Jisos fó, γεν wase dvú yî εκολε
 ke kum mvu le ε wvú defe εwe ntay, mum duηce
 bitum bi yî εκολε ke nshε le bicii bó bvukuke bvù
 nu bí le ê wvú. ⁹ No wvú duηci nonen mum gay λε,
 "Me nu enya mwεem mvun mvunciim ê wo, é wo
 fen ε gbwe ê me ejise ε wvum me." ¹⁰ Ε Jisos gay ê
 wvú λε, "Γενε eke Satan! Bó nu ε saη λε,
 'Ε wvumtè Tata wvù Nyo' wo,
 lemte κε ε è nu wvú le maan.' "

¹¹ Nonen ε δεwle mum cinε Jisos e, γεν. Ε φί kooy λε
 bonceendaa bo Nyo' le to nu ε νε to no taale fô wvú
 le.

*Ε Jisos κεw lemme diew Galilee
 (Mak 1:14, 15; Luk 4:14, 15)*

¹² Ε Jisos ke νε yuw λε bó nu ε koo Jon Nleseejoo
 ε fen yew ncaw e, ε wvú mum νε kase tu jim keba
 kè Galilee le. ¹³ Ε wvú γεν buy Nasalet, νε jó γεν
 no cee ê kelaante kè Kafana'um e. Kelaante kin
 nu mbew Mamase yì Galilee le noo mbew biba
 bi bonyii bo Σεbulun bó bo Naftali le. ¹⁴ Fifi to
 kooy nen keekocen no wee ntum Nyo' wvù Yεsaya
 to jemyεε wase λε,

¹⁵ "Keba kè Σεbulun bó kè Naftali
 bì nu mbew mamase le Joo Joodan kewvu keki,

nshε yì Galilee jo bonyii bò yaa nu κε Bojuu,

¹⁶ bonyii bò se shee cee εjiwε le,

nu ε yεn wase n'yuu wvu baay e.

Diuu nu ε san wase

fô bonyii ban bò se shee cee gbwen εjiwε ke kpwe le.”

¹⁷ Ε κew kefew kekiε le, ε Jisos mum κew no fewci ê bonyii gayte le, “Ben ekumεn mvuntelem mvunεn, njefo bvunfon bvu fowe nu wase nceencee.”

Ε Jisos tee bonyii bonεw le bó enù boom bew bo ηgoo le

(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

¹⁸ Ε Jisos ke ne no λene mbew Mamase yì Galilee le, yεn bonyii bomew e bofεε, ε è nu wee bô waa bwee. Bonyii ban to nu Semon wvù bó to teje le Bita, bô waa bwee wvù Andulu, ε bó laanke kensan ê mamase le, no ηkieη wvubo to nu byé yì koolεen.

¹⁹ Ε Jisos gay ê bó le, “Ben ebii me le é me enje é ben ekoole wase ε è nu bonyii.” ²⁰ Kan mwaan ε bó mum cine binsan bibole no bii wvú le. ²¹ Ε Jisos ke dioo ne fó gεnce, bvuu yεn bonyii bomew e bofεε ε è nu ten wee bô waa bwee. Bonyii ban to nu Jεm bô waa bwee wvù Jon bò to nu boom bo Σεβεdee le, ε bó nu ê kekon e bô bo icee bó wvù Σεβεdee tumci binsan. Ε wvú tee ten bó. ²² Kan mwaan ε bó mum cine kekon e bô icee bó le no bii wvú le.

Ε Jisos no yeεyi bonyii bvuu fle bo bincem e

(Luk 6:17-19)

²³ Ε Jisos ke ne mum no ghane ê keba kè Galilee le kecii yeεyi bonyii yéw bunle yibole bvuu fewci

saaka wvù jee wvu εκυμε bvunfon bvu Nyo' le. Wvù to fεle ten kencem kecii noo ntum tfuu yî bonyii le. ²⁴ Nonen, ε saaka wvu εκυμε wvù saanken gen woj wvù Silia le tfuu. Ε bonyii mum no too bô bonyii bocii bô to cemkene noo bô to nu yî monlum e fô wvù le, keνεε ε nu bô bonceenda bo dεwle le njiηsene bô bó, keνεε bô gbwee kengbwe, keνεε bô nu ε kpwe keba kemwaan. Ε bó too dvù nonen ε wvù fεle bó bocii. ²⁵ Naa fεε fô wvù to gene nu ε bibombom bi bonyii le bi baay no shfumte ke ε wvù ejim. Bonyii ban to nen'yi ε keba ke woj e kè Galilee le, ε bomew nen'yi ε Bilaante bi Yuufe le, bomew Jεlusalεm noo bontεw bo Judea le bomew e. Ε bomew nen'yi Joo Joodan kewvu keki.

5

Njon wvù ε nu wvu baay (Luk 6:20-23)

- ¹ Ε Jisos ke dīoo yen kebombom ke bonyii le nonen, mum nε ben gen shii yî kum e, ε boom bew bo ηgoo le baance to mbew ye le. ² Ε wvù mum kew no yeεyi bó gayte le,
- ³ “Njon wvu baay nu fô bonyii bô kee le bó fuute yî mweem mvu ε keyoy e,
njefo bvunfon bvu fowe nu bvubole.
- ⁴ Njon wvu baay nu fô bonyii bô beele le,
njefo Nyo' nu ke ecimse bó.
- ⁵ Njon wvu baay nu fô bonyii bô joo bikuu bibole fokuse,
njefo bó nu ke eyow εkolε ke nshε le.

- 6 Njon wvu baay nu fô bonyii bò jen yuu bó ε kendon yumte bó ekumε nce wvu teytey e, njefo Nyo' nu ke ege é bó effuu.
- 7 Njon wvu baay nu fô bonyii bò camte shen fô bomew e, njefo Nyo' nu ke ecam tɛn shen fô bó le.
- 8 Njon wvu baay nu fô bonyii bò yuule ê mvuntelem e, njefo bó nu ke eyɛn Nyo' le.
- 9 Njon wvu baay nu fô bonyii bò too bô nyεkeey e, njefo Nyo' nu ke eteɲe bó lɛ boom bew.
- 10 Njon wvu baay nu fô bonyii bò bonyii bone bikaa ê bó εjim nje bó cee nce wvu teytey, njefo bvunfon bvu fowe nu bvubole.
- 11 Njon wvu baay nu wene, seke bonyii nan'yi ben, bone bikaa ê ben εjim, jemyi kfuw mwεem mvù befe mvunciim ê ben yî εcici le nje ben nu bonyii bem. 12 Fí ke dioo kooyi nonɛn ε ben no yuukè njon lanlanè, njefo mmawcε wene wvù kuuke nu won wvu we le. Ben ekeè lɛ è nu ke nonɛn no bonyii to bone bikaa εjim jo bonyii bo ntum Nyo' le bò to yawεε to fwe ê ben e.

*Ben nu nkauw bô n'yuw wvu yî won wvun e
(Mak 9:50; Luk 14:34, 35)*

13 Ε nu ben nkauw yi yî nshε yin e. Geenɛn é nkauw nɛ lo ε cife, é bó ebvuu ege nεε dvú é yí sɛ ebvuu ekase eyeke? Kε è nulo é bó ebvuu ege fiεε fi jee dvú efey lɛ bó elan lo é bonyii efele lɛenci bô bikaa kε. 14 Ε nu tɛn ben n'yuw wvu yî won wvun

e. Ke kelaante kè bó bom yî kum e ké no nyiime ke. ¹⁵ Ke wee ké tfuuke ten ken'yeese bvuu jo ηkaa kfuke dvú ke. Wvú ké tome ε è nu yî fiεε fi bó tomyi ken'yeese yî dvú le, ε kí mum no yeese wee tfuu wvù nu yew. ¹⁶ E nu ke ληληη no n'yuw wene keηke keebaa ê bonyii εjise, wvu λε bó eyεne lemme dinεn di jee le emum enyaa mbense ê icee wene wvù nu fowe.

N'yεεyi ekumε bonci bo Muses e

¹⁷ Fo ben ekpwaakè λε me nto keenfiwse mwεεm mvù nu ê Nwa' bonci bo Muses e noo mvù nu ê Bonwa' bo bonyii bo ntum Nyo' le ke. Me nto keenge é mvú ekocεn lo. Ke me nto keenfiwse lo ke. ¹⁸ E me ensee ê ben keceey λε ε γεν ε buy naa no εbulε bô nshε nu ke eka, nu ε ke fijise fi ηwa' le ê Nwa' bonci le naa é fi cim doose nεε, nu ke eyuu efey kuse se fiεε fidvu ε kocεn no fi duηci ke. ¹⁹ Fí ε mum ε no nu λε é è nu naa yeε wvù jine nci mvu ê bonci ban e, é wvuwε nci cim doose naa nεε, ε no yeεyi bonyii λε bó ejinë ten nonεn, tu mwεten nu ke enu lo wee wvu caan εnte jo bvunfon bvuu fowe. Geenεn é wee gεεle bonci ban, bvuu yeεyi ten bonyii λε bó egεεlè, tu mwεten nu ke enu lo wee wvu baay εnte jo bvunfon bvuu fowe. ²⁰ Nonεn me ε no nseηe ê ben λε, é gee dinεn di teyey baa fele di bonyii bó duηci bonci bo Nyo' le noo di Bofalasii le, ben saa ke eyuu eley bvunfon bvuu fowe le ke.

N'yεεyi ekumε shém yi ton'yεεn

5:15 Mak 4:21; Luk 8:16
3:15; 7:12; 22:40; Lum 3:31

5:16 Efe 5:8; Fili 2:15; 1Bi 2:12
5:18 Jεm 2:10

5:17

21 Ben nu ε yuw wase λε bó to nu ε gay ê bonyii bo fwele λε, 'Fo wo eyu wee κε. Ε wee yu lo wee, tu wvú κεηκε nsaw.' 22 Geenεn me ε no ηgayte ê ben λε wee tfuu wvù ton'yi shém bô waa bwee, nu ε wvú κεηκε τεν nsaw. Wee é nan waa bwee, é wvú no keè λε wvú nu ke eleem fwe dvu bonyii bô saake bonsaw. Wee é tee waa bwee λε, 'keyun' é wvú no keè λε wvú nu ke eley ηguy wvu baay e. 23 Fí ε mum ε no nu λε, é wo leeme keenya nnya yo fô ketan ke ncese le, ε kume λε waa bwoo κεηκε wo fô shem, 24 é wo cinε nnya yo le mbew ketan ke ncese le, γεν ε ben ε wvú yaw mancε mwεεm, ε wo σε kase to nya nnya yo. 25 Ε wee jo wo ε no γενε dvú yew nsaw e, é wo mom ε ben ε wvú yanσεν seyse tu wee bô nsan ε è bεε ê je, fo wvú ke eγεν efese wo can wee wvù saake bonsaw e, é wvú efese wo can nci le é bó efen wo yew ncaw e. 26 Ε me ensee ê wo kecεεy λε κε wo nu ke ebuy dvú σε wo ε mεσε ε law finyinyi ficii fi bó shieele κε.

N'yεεyi εκume kenjan

27 Ben nu ε yuw wase λε bó to nu ε gay λε, 'Fo wo ejan kpwεε wee κε.' 28 Geenεn me ε no ηgayte ê ben λε, wee tfuu wvù taale kpwoon κεηκε shiee we, nu ε wvú ε jan κε wase wvú ê fitele le. 29 Ε jise diuw di εcεεy gee ε wo gee kebefε, é wo min jise didvu lan. Fí jee λε wo elase keba kuw ke ye le kemwaan, εfey fo bó ke elan ye yo yicii ηguy wvu baay e. 30 Kebo kuw ke εcεεy é no gee τεν ε wo gee kebefε, é wo sum kebo kedvu lan. Fí jee λε wo elase keba kuw ke ye

5:21 Ksm 20:13; Lεw 24:17 5:22 1Jon 3:15 5:24 6:14-15

5:25 Luk 12:58-59 5:26 18:34 5:27 Ksm 20:14 5:28 Job

31:1; 2Bi 2:14 5:29 18:8-9; Mak 9:43-47

le kemwaan, efey fo ye yo yicii egen ηguy wvu baay e.

*N'yeyi ekumε keekunη kpwoon
(Mak 10:11, 12; Luk 16:18)*

³¹ Bó to nu ε gay ten le 'E wee kun lo kpwεse, é wvú san ηwa' nya ê kpwoon wvudvu wvù dunji le ke wvú bεε kpwεε wen ke.' ³² Geenεn me no ηgayte ê ben le, é wee kun lo kpwεse, ε è baa nu le kpwoon wvudvu nu ε ge nsake, tu wvú nu ε ge le wvú egen etu kpwoon nsake. Wee é jo kpwoon wvù buy ê diemsen yew ε gεε yew dvu wvú, tu wvú nu ε jo kpwεε wee.

N'yeyi ekumε keejeme fiεε ekan

³³ Ben nu ε yuw wase ten no bó to gayεε ê bonyii bo fwele le, 'Fo wo ejeme fiεε ekan se wo nu ke ege fí ke. Wo keηke keege fiεε fí wo nu ε jeme ε kan le wo nu ege fô Tata le.' ³⁴ Geenεn me ε no ηgayte ê ben le, fo wee dioo ε jeme fiεε kan naa lo ke. Fo wvú ekan ê diee di fowe le ke, njefo fowe nu kawla Nyo'. ³⁵ Fo wvú ekan nshε ke, njefo nshε nu kedvuushεε ke bikaa bi Nyo' le. Fo wvú ekan Jelusalεm ke, njefo Jelusalεm nu kelaante ke Nfon wvu baay e. ³⁶ Fo wvú cim ekan naa εkolε kew ke, njefo ke wvú nulo ege é yvuw miaan etu dibvuu kenεε eyiile ke. ³⁷ E wee beηe fiεε le "Eε,' é fí kocεn nonεn. Wvú é tun le, "Aay,' é fí kocεn nonεn. E wvú bvuu bise lo fiεε fô, tu fífiε nε wase fô Satan wvù wee kebefε le.

5:31 Dito 24:1; Mat 19:7, 9; Mak 10:3-4 **5:32** 19:9; Mak 10:11-12;
1Kol 7:10-11 **5:33** 23:16-22; Jem 5:12 **5:33** Lew 19:12; Ktη 30:2
5:34 Yεsa 66:1; Lem 7:49 **5:35** Mben 48:2 **5:37** 2Kol 1:17-19

*N'yeyi ekumε keetfuse envuke
(Luk 6:29, 30)*

³⁸ Ben nu ε yuw wase tεn lε bó to nu ε gay lε, 'E wee bvuse jise di wee le, é bó bvuse tεn diew. Wee é baa εge ke wee le, é bó baa tεn kew.' ³⁹ Geenεn me ε no ηgayte ê ben lε, fo wee etεencinè fiεε bô wee wvù befe kε. E wee sunj lo kedieW kuw ke εεεy, é wo banje ke εηkoηko ε wvú mεse. ⁴⁰ Wee é shomse wo lε wen efi kekum kuw ke εnte, é wo mεse nya naa noo ke εkfunj fó. ⁴¹ Wee é kan wo lε wo elen egen may mwaan, é wo len buy naa bomay bofεε ben ε wvú. ⁴² Wee é no lεke fiεε ê wo, é wo nya. Wee é no foole fiεε ê wo, fo wo etun keenya kε.

*N'yeyi ekumε no wee egeè bô wee we bvuban
(Luk 6:27, 28, 32-36)*

⁴³ Ben nu ε yuw wase lε bó to nu ε gay lε, 'E koonkè waa bwoo banè wee wo bvuban.' ⁴⁴ Geenεn me ε no ηgayte ê ben lε, ben ekoonkè bonyii bonεn bo bvuban e, ebunleè fô bô bone bikaa ê ben ejim e. ⁴⁵ Nonεn, é ben emum enu boom bo Icee wene wvù nu fowe le. E nu wvú wvù ké no gee ε diuu sane fô bonyii bô befe le noo bô jee le. Wvú ké no gee tεn ε janj too fô bonyii bô gee mwεεm teytey, noo fô bô yaa gee kε mwεεm teytey e. ⁴⁶ Ben kpwaake lε é ben koonke kε ε è nu bonyii bô koonke ben, é sεw wvudvu enu la fô ben e? Kε naa bonyii bô fii shile gee kε tεn nonεn e? * ⁴⁷ E

5:38 Ksm 21:24 **5:39** Lum 12:17 **5:40** 1Kol 6:7; Ibu 10:34

5:43 Lεw 19:18; Mat 22:39; Mak 12:31; Luk 10:27 **5:44** Ksm 23:4-5; Lum 12:20; 1Bi 2:20-23; Luk 6:28; 23:34; Lem 7:60; Lum 12:14; 1Kol 4:12; 1Bi 3:9 **5:45** Efe 5:1 * **5:46** Bonyii bô fii shile nu ε bonyii to yεne lε è nu bonyii bô befe.

ben fɛn gayte kɛ ɛ è nu boom bo bwee wene le, tu fiɛɛ fi ben gee fi bonyii bomew yaa gee kɛ nu la? Kɛ bonyii bô yaa kee kɛ Nyo' ké no gee kɛ lɛŋlɛŋ e?
 48 Fí ɛ mum ɛ no nu lɛ ben kɛŋkɛ keejèè ɣene mɛɛse no Icee wene wvù nu fowe jee ɣene mɛɛse.”

6

N'yɛɛyi ekumɛ nnya

¹ “Ben eyɛnè fo ben dioo gee mwɛɛm mvù jee, no gee fwe dvu bonyii wvu lɛ bó eyɛnè kɛ. Ɛ ben gee nonɛn, é icee wene wvù nu fowe saa ke emawcɛ ben kɛ. ² Nonɛn, seke wo nyaa fiɛɛ ê wee wvù fuute, fo wo emum etooŋke soŋ diɛwɛ no bonyii bo kensaa ye le ké no gee yéw bunle le noo jé le, wvu lɛ bonyii ebɛnseè bó kɛ. Ɛ me ensee ê ben kecɛɛy lɛ bó nu ɛ kɛŋkɛ wase mmawcɛ wvubo. ³ Geenɛn, seke wo nyaa fiɛɛ ê wee wvù fuute, fo wo ege é kebo kuw ke ɛŋkoŋko ekiɛɛ fiɛɛ fi ke ɛcɛɛy gee kɛ. ⁴ Nonɛn é nnya yo enù ê nnyilɛ le, é Ico wvù ké no yene mwɛɛm mvù bó gee ê nnyilɛ le ke emawcɛ wo.

N'yɛɛyi ekumɛ bunle

(Luk 11:2-4)

⁵ Seke ben bunlee, fo ben egeè diɛwɛ no bonyii bo kensaa ye le ké no gee kɛ. Bó ké no kooŋke keeleemene yéw bunle le, noo ntasɛn jé le sɛ bunlee, wvu lɛ bonyii eyɛnè bó le. Ɛ me ensee ê ben kecɛɛy lɛ bó nu ɛ kɛŋkɛ wase mmawcɛ wvubo. ⁶ Geenɛn seke wo nu keebunle, ɛ wo ley ɣɛn yew ɛnte, faa kembuŋ sɛ no bunlee ê Ico wvù nu ê nnyilɛ le. Ɛ Ico wvù ké no yene mwɛɛm mvù bó gee ê kenyilɛ le ke emawcɛ wo. ⁷ Ben dioo bunlee, fo ben

eshe elamtè diεwε no bonyii bò maa Nyo' ké no gee κε. Bó ké no gee nonεn kpwaake ε bó nu eyuw bunle yibo nje díεw yì bó jemyi nteen. ⁸ Fo ben enù κε diεwε bó le κε. Ben ekeè ε Icee wene ké no kee wase fiεε fi ben shieele ε ben se ké no biite. ⁹ ε nεε no è nulo é ben ebunleè nεn:

'Icee wese wvù nu fowe,

gee é bonyii ewvumtè diee diuw,

¹⁰ ege é bvunfon bwuw eto,

ege é fiεε fi wo shieele enù fokuse fεn no fí nu fowe.

¹¹ Nya bese bô mwεεm mvudien mvu εben.

¹² Lεεshe bibefε bisεse,

no bese lεεshi bibefε bì bonyii bomew gee fô bese le.

¹³ Fo wo ecinε é bese eley mmom yì eghaw bese le κε.

Fi bese can wee kebefε le.' * [Bvunfon nu bwuw, ε mvunḡay nu mwuw, ε bvukukε nu bwuw sekecii se ḡka. Fí enù nonεn.]

¹⁴ Ben ekeè ε é ben lεεshi bibefε bì bonyii bomew gee fô ben e, é Icee wene wvù nu fowe elεεshi tεn binεn. ¹⁵ Geenεn, é ben nu se ben lεεshi bibefε bì bonyii bomew gee fô ben e, é Icee wene wvù nu fowe saa elεεshi tεn binεn κε.

N'yεεyi ekumε mbam mwεεm mvudien

6:8 6:32; Luk 12:30 **6:9** εsek 36:23 **6:10** 4:17; 7:21; 12:50; 18:14; 21:31; 26:39-42; Mak 3:35; 14:36; Luk 22:42; Jon 4:34; 6:38-40; Lem 21:14 **6:11** 6:24-34 **6:12** 6:15 **6:13** 10:16-25; 24:3-28; Jεm 1:12-15; Jon 17:15; 2Tεs 3:3; 2Tim 4:18 * **6:13** Bonjwa' bomew keḡke fεn le, "Bvuse bese é kebefε ente." **6:14** 5:24; Luk 6:37; εfe 4:32 **6:15** 18:35

16 Seke ben bamte mwεεm mvudien, fo ben etaalè nen yvulaa diεwε no bonyii bo kenduηce ye le ké no gee κε. Bó ké kumen monshim mobole sekekiε, wvu λε bonyii eyenè λε bowen bamte mwεεm mvudien. E me ensee ê ben keceey λε bó nu ε keηκε wase mmawce wvubo. 17 Geenεn, seke wo bamte mwεεm mvudien, ε wo yefe ekole kuw, cukε bvushiw bwuw, 18 wvu λε fo eyenè bonyii λε wo bamte mwεεm mvudien κε, é eyene Ico wvù nu ê nnyilε le. E Ico wvù ké no yene mwεεm mvù bonyii gee ê kenylε le ke emawce wo.

N'yεεyi ekume ntfu
(Luk 12:33, 34)

19 Fo ben egεε ntfu wene fokuse fen fò è nulo é shéw ekan, ε è nulo ten é wvú eduwse, ε bocoon nulo engoy eley econ κε. 20 Ben egεε ntfu wene ε è nu won wvu we le, fò è yaa nulo é shéw ekan κε, ε è yaa nulo ten é wvú eduwse κε, ε bocoon yaa nulo ten engoy eley econ κε. 21 Ben ekeè λε fò wee gεke kpaw we nu κε fó fò fitele fiew nu enu.

Ken'yeele ke ye wee le
(Luk 11:34-36)

22 Jise di wee le nu ken'yeele ke ye ye le. Nonεn, é jise diuw yuule lo, é ye yo yicii enu ε yí ε yiηsen bô n'yu. 23 Geenεn, é jise diuw jiime lo, é ye yo yicii enu ε yí ε yiηsen bô kejiwε. E n'yu wee nε ε tu kejiwε, é kejiwε kedvu ebεmte wase nεε?

6:16 Yεsa 58:5; Mat 4:2; 9:14-15; 17:21; Mak 2:18; 9:29; Luk 2:37; 4:2; 5:33; 18:12; Lem 13:2-3; 14:23; 2Kol 6:5; 11:27 **6:19** Jεm 5:2-3
6:20 19:21; Mak 10:21; Luk 12:33

Nyo' taale fô bonyii bew e
(Luk 16:13; 12:22-31)

²⁴ Kε wee nulo elemte bocee εkolε le bofεε kε. Ε wvú lemte nonεn, ε wvú ebane wvumvu, kooηke wvumvu, kenεε eyuuke wvumvu le ntay, joo wvumvu εkuse. Kε ben nulo elemte Nyo' le bvuu lemte bigew e kε.

²⁵ Nonεn, me ε no ηgayte ê ben le fo ben eyanyanè εkumε nshii wene le laa ben nu ke edie la, kenεε ewu la, kenεε εkumε ye yene laa ben nu ke ejise la le. Kε keyoy ke wee le fele mwεεm mvudien, ε ye wee fele tεn ndvú le? ²⁶ Ben etaa eyen no mvunyiiim mvù bile we nu. Kε mvú ké no jewyi, kenεε gbweci ηgu baanci gεεle ê bigonε le kε. Geenεn, Icee wene wvù nu fowe nyanyi kε mvú. Kε ben fele mvunyiiim e? ²⁷ Ε nu γεε ê ben εnteleη wvù yanyanε, wvù nulo ebise kε naa kefew caan yí nshii we le? ²⁸ Ben yanyanε εkumε ndvú nje la? Ben kε etaa eyen no fow kuu ηkpwaante nu. Kε fow ké no lemte kenεε shile ndvú kε. ²⁹ Geenεn, ε me ensee ê ben le kε naa Nfon Saamun bô bvukukε bvucii bvù wvú to keηke to ké suute ye no nu ε wvú ε buy fô fow mvu le kε. ³⁰ Ε Nyo' suute εgay yo ηkpwaante nen, εgay yò kuu εben, buy ntfuu ε bó ε fwεε wase fotaj, tu kε è nulo ε wvú esufe ben efey lo nonεn e? O oo bonyii bo mbee wvù doose le! ³¹ Nonεn, fo ben eyanyanè duu le laa ben nu ke edie la, ewu la, kenεε ejise la ye le le. ³² Mwεεm mvun mvunciim nu mvù bonyii bô yaa kee kε Nyo' ké no leese bvufee yí dvú le. Ben nu finεn ε Icee wene wvù nu fowe kee le ben shieele mwεεm mvun mvunciim.

³³ Ben eyaw elese bvufee bvunen ε è nu yî bvunfon bvu Nyo' le noo yî fiεε fi læŋ fi wvú gomte le, é wvú emum enyaa tɛn mwεεm mvun mvunciim ê ben.

³⁴ Fíε mum ε no nu læ, fo ben eyanyaŋè ekumε ntfuu kε. Bó nu ebuy eyanyaŋe yî fiεε fi ntfuu le, ε è nu ntfuu. Nǵεw wvu yî diuu le ekocɛn kε yî diuu didvu diε le.”

7

Fo wee elomtè gee di wee mvu le kε

(Luk 6:37-38, 41-42)

¹ “Fo ben elomtè gee di bonyii bomew e kε, nonɛn é Nyo' saa ke elom tɛn dinɛn kε. ² Ben ekeè læ je yî ben lomte gee di wee mvu le jó, nu kε yî Nyo' nu ke elom tɛn dinɛn jó. Fiεε fi wee feeke fiεε jó sɛ nyaa ê wee, nu kε fí fi Nyo' nu ke efew jó sɛ nya ê mwɛtɛn. ³ E nu nje la wvù wo ké no taale ε è nu sheshe yî nu ê waa bwoo jise, geenɛn yaa yɛne kekew kè nu ê diuw jise le kε? ⁴ E nulo é wo eghan nɛɛ sɛ no gayte ê waa bwoo læ, ‘Kε leem é me embvuse sheshe ê wo jise,’ geenɛn ε kekew nu ê diuw jise le? ⁵ Wo nu wee kendunƷe ye! Yawε ebvuse kekew kè nu ê diuw jise le sɛ loocɛ eyɛn sheshe yî nu ê jise di waa bwoo le, emum ebvuse.

⁶ Fo ben ejo fiεε fi Nyo' le enya ê bwé kε. E ben ge nonɛn, é yí ebanƷe ye elumyε lo ben. Fo ben ejo tɛn ejisε ε ban eyene enya ê bonƷkunyam kε. E ben ge nonɛn, é bó efoy kε lo bô bikaa.

Ben ebiitè, gomtè, kumci

(Luk 11:9-13)

⁷ Ben ebiitè, é Nyo' ke enya ê ben. Ben egomtè, é Nyo' ke ege é ben eyen. Ben ekumcì kembun, é Nyo' ke eyene ê ben. ⁸ Ben ekeè le wee tfuu wvù biite, nu ke ekenke, ε wee tfuu wvù gomte, nu ke eyen, ε wvù kumci kembun nu ε bó nu ke eyene ê wvú.

⁹ Ε nu yεε ê ben entelen wvù waa we bife bvulem, é wvú enya ε è nu τε ê wvú? ¹⁰ Kenεε wvú bife bye, é wvú enya ε è nu yo ê wvú? ¹¹ Ε ben fen bò è nu bonyii bò befe kee keenya mwεεm mvù jee ê boom bonen, tu ke Icee wene wvù nu fowe nulo enya mwεεm mvù jee ê bonyii bò biite ê wvú efey naa lo nonen e? ¹² Fí ε mum ε no nu le, naa la fi ben shieele le bonyii egeè fô ben e, enù fi fi ben egeè ten fô bó le, njefo fifin nu naa fiεε ficii fi Nwa' bonci bo Muses e noo Bonwa' bo bonyii bo ntum Nyo' le yeεyi.

*Diuw ketaan wvu fiasaa noo wvu gbwuuu
(Luk 13:24)*

¹³ Ben eley ê ketaan e ε è nu fô diuw wvu fiasaa le, njefo diuw wvù nu gbwuuu nu wvu cekey keeley fó, ε wvuε nu wvù gene fô bó nu ke elεse lo bonyii, ε bonyii leyte fô wvuε le nteen. ¹⁴ Ben ekeè le diuw ketaan wvu fiasaa, bô je yì temyi nu yì gene fô nshii wvù mey lo le. Ε bonyii bò yene yí le nu caan.

*No è nulo é wee ekiεε bonyii bo ntum Nyo' le bo
mbiay e
(Luk 6:43, 44)*

7:7 Yeli 29:12-14; Mat 18:19; 21:22; Mak 11:24; Jon 14:13-14; 15:7; 16:24; Jem 1:5; 1Jon 5:14-15 **7:11** Jem 1:17 **7:12** 5:17; Lum 13:8-10; Gal 5:14 **7:14** Lem 14:22

15 Ben eyenè ekumε bonyii bò mbiayte le bó nu bonyii bo ntum Nyo' le. Bó too fô ben e yen'yi ye le le è nu njée, geenεn ε ente nu bokuula bò nulo eyese lo njée. 16 Ben nu ke ekiεε bó ε è nu yî gee dibole ke leηleη no bó ké kiεε kete yî mvuntam mvù yumte yî dvú le. Ε nulo é bó ekoy yon yî bisafe le, kenεε ekoy fimbi yî εwantε le? * 17 Fí nu le kete kè jee kecii ké no yumte mvuntam mvù jee, ε kete kè befe yumte mvuntam mvù befe. 18 Ke kete kè jee nulo eyum mvuntam mvù befe ke. Ε ke è nulo ten é kete kè befe eyum mvuntam mvù jee ke. 19 Kete kecii kè yaa yumte mvuntam mvù jee nu ε bó ké gbwo ton lo. 20 Nonεn, ben nu ke ekiεε bonyii bo mbiay e bodvu ε è nu yî gee dibole.

(Luk 13:25-27)

21 Ke è nu wee tfuu wvù teje me le, 'Tata, Tata', wvù nu ke eley bvunfon bvu fowe le ke. Ε nu ke eley ke wee wvù gee fiεε fi Icem wvù nu fowe shieele. 22 Ε nu ke enu εbvubwε bvu nsaw wvu fokemεse le, é bonyii nteen ebiite ê me le, 'Tata, Tata, bese se teete ke bontum bo Nyo' le yî mvunḡay mvu diee diuw e, bvuuuse bonceendaa bo dεwle le yî bonyii le yî mvunḡay mvu diee diuw e, bvuu gee binḡhaw bi mwεεm e yî mvunḡay mvu diee diuw e?' 23 Ε me emum enḡay lo ê bó le, 'Ke me ηke nu ε ηkiεε wa lo ben ke. Ben enε lo ê me ejise

7:15 Dito 13:1-3; Mat 24:11, 24; Lem 20:29; 2Kol 11:13-15; 2Bi 2:1; 1Jon 4:1 7:16 12:33 7:16 Jεm 3:12 * 7:16 Fεn jemyi ê díew yí ejeeje le le, "Ε nulo é bó ekoy mvuntam mvu gleb e yí bisafe le, kenεε koy mvuntam mvu fig e yí kete ke bíay e?" 7:17 Gal 5:19-23 7:19 3:10; Luk 3:9; Jon 15:2, 6 7:21 6:10; 7:24-27; 21:28-31; Lum 2:13; Jεm 1:22-25; 2:14-26 7:23 25:12; 2Tim 2:19

bonyii bò buwyi mwεεm.’

*Wee kembom wvù keηke bvufee bô wvù nu keyuη
(Luk 6:47-49)*

²⁴ Nonεn, wee tfuu wvù yuuke njeme wεm wvun, gee no wvú gayte nu diεwε wee bvufee wvù to bomεε yew ye yî kembaan e. ²⁵ Ε jaη ke gbwe, ε jóo yiηsen buy, ε fwefwe fey ci yew yidvu, geenεn ε yí fanε yaa ekesε ke, njefo wvú to nu ε lese kenffuy kedvu yî kembaan e. ²⁶ Geenεn, ε wee wvù yuuke njeme wεm wvun yaa gee no wvú gayte, nu ke diεwε keyuη ke wee le wvù to bomεε ye yew ε è nu yî monshεεm e. ²⁷ Ε jaη ke gbwe, ε jóo yiηsen buy, ε fwefwe fey ci yew yidvu, ε yí kesε, shii fokuse yicii nεn wuuu.”

Mvunηgay mvu n'yεεyi le mvù Jisos keηke

²⁸ Ε Jisos ke jeme mwεεm mvun mvunciim mεse, ε kebombom ke bonyii le kedvu no keηke lo ηghaw yî n'yεεyi we le, ²⁹ njefo wvù to yεεyi diεwε wee wvù keηke mvunηgay mvu n'yεεyi le. Ke wvù to yεεyi diεwε no bonyii bobole bò duηci bonci bo Nyo' le to ké no yεεyi ke.

8

*Ε Jisos fε wee ntun wvu baay
(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)*

¹ Ε Jisos ke nε yî kum e bow, ε kebombom ke bonyii le ke baay shfum bi wvú le. ² Ε fí kooy le wee mvu wvù to cεmte bô ntun wvu baay, to nu ε nε to tum εnvuw fwe dvu Jisos gay ê wvú le, “Tata, wo nulo efε me é me en'yuule, é wo fεn koonηke

lo.” ³ E Jisos mum nêke kebo kum wvú le gay le, “Me ñkooñke lo, bonen le eyuule.” Kan mwaan, e ntun wvu baay wvudvu mum ka yî ye le, e wvú no yuule. ⁴ E Jisos ciise lo ê wvú le, “E yenè, fo wo esee ê wee ke. Geenen, gene dunce ekole kuw ê cee ncese, emum enya nnya yî Muses to gaye le wee keñke keenya keedunce ê bonyii le wen nu e bonen wase yî ntun wvun e e no yuule.”

*E Jisos fe waa lemme ekole ke bonyii bo nci le
(Luk 7:1-10)*

⁵ E Jisos ke ne gen ley kelaante kè Kafana'um e, e ekole ke bonyii bo nci le kemew to yen wvú le no kule can ê wvú gayte le, ⁶ “Tata, wam lemme jiime yew ñgeyte lo, e wvú e kpwe wase keba kemwaan.” ⁷ E Jisos gay ê wvú le, “Me nu ento enfe wvú.” ⁸ Geenen, e ekole ke bonyii bo nci le kedvu tfuse ê Jisos le, “Tata, ke me wvun nu e me e ñkocen wee wvú wo eto ê wvú yew ke. Jeme ke e è nu diew é waa wam lemme emum ebonen. ⁹ E kee le me nu ê mvungay mvu wee mvu le ekuse, e bonyii bo nci le nu ten ê me ekuse. E me ñké engay ê mvu le, ‘E genè,’ é wvú no gene lo, ñké engay ê mvu le, ‘To,’ é wvú no too lo. E me ñké engay ten ê nfwa wam le, ‘Geenen,’ é wvú no gee lo.” ¹⁰ E Jisos dioo yuw fiie fi wvú jeme, e diuw yum lo wvú. E wvú jeme ê bonyii bò to bii wvú le le, “E me ensee ê ben kecey le, me ñke mbaa n'yen wase wee le ke naa Israel e wvú e lese kfuw fin fitele yî yem e nen ke. ¹¹ E me ensee ê ben le bonyii nteen nu ke ene biba bicii e kew jò diuw sane e gen e buy jò dí seeyi, eto eshii ediekene bò bo Abla'am noo Aysik noo Yakow won

Nyo' wvu we le, ¹² geenεn, ε boom bò won wvudvu nu wvubo nu ε bó ε lan̄ ê ejiwε le ekfun̄ fò bonyii nu ke ebeele n̄geci bigew.” ¹³ No Jisos jeme nonεn mum gay ê ekolε ke bonyii bo nci le kiε le, “ε genè le, fí ege ye fô wo le no wo nu ε lese fitele yî yεm e.” ε waa lemme ekolε ke bonyii bo nci le wvudvu mum bonεn lo ke sekedvu.

*ε Jisos fε bonyii bo bincεm e nteen
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)*

¹⁴ ε Jisos ke nε gen̄ ley yew dvu Bita, yen ε mwεse Bita jiime cεmte bô ken'ya'. ¹⁵ ε Jisos kum kebo kew e, ε ken'ya' kedvu mum cinε wvú le, ε wvú mum ja we taa fíεε ε Jisos die.

¹⁶ ε ê ke no nu ekiεguu, ε bonyii no too bô bonyii nteen bò bonceendaa bo dεwle le to n̄jn̄sene bô bó. ε Jisos no bvuuse biyoy bidvu ε è nu ke bô diεw maan̄. ε wvú bvu no fele tεn bonyii bocii bò to cεmkene. ¹⁷ Fifin to kooy keege é fí ekocεn no wee ntum Nyo' wvù Yεsaya to jem̄yεε wase le, “Wvú nu ε jo wase bontun bosεse, ε tuu bincεm bisεse.”

*Bon̄gew bo wee wvù bii Jisos e
(Luk 9:57-62)*

¹⁸ ε Jisos ke dioo yen ε kebombom ke bonyii le ke baay ε tase wase mbew ye le, ε wvú gay ê boom bew bo n̄goo le le, “Beene elente mamase egeen kewvu keki.” ¹⁹ ε wee mvu wvù to dun̄ci bonci bo Nyo' le mum bence gay ê Jisos le, “Wee n'yεεyi, me nu embii wo le naa fεε fô wo gεne.” ²⁰ ε Jisos tfuse ê wvú le, “Nyám yi n̄kpwaante ken̄ke bibuw bibole, ε mvunyiim mvù bile we ken̄ke yéw yibo, geenεn

ke wee wvù diee nu Waawee keηke naa lo fô wvù ejike ekole kew ke.” ²¹ E wee we ηgoo mvu gay ê wvù le, “Tata, yawe ecine é me enηen endwey icem nse no mbii.” ²² Geenε ε Jisos tfuse ê wvù le, “E bii me le, ecine é bonyii bò nu le bó nu ε kpweken wase edweyte bonyii bobole bò kpwekene.”

E Jisos wam nffum

(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

²³ E Jisos ke γεν ley ê kekon e, ε boom bew bo ηgoo le bi ten wvù le jó. ²⁴ E fí kooy le nffum mvu wvu baay to nu ε ne sεε kew ê mamase yidvu le no bvuyte joo ε yí bene, gomte keeyinηen ê kekon e. E è to nu ε Jisos leete lo fiew. ²⁵ E boom bew bo ηgoo le γεν no kamsee wvù gayte le, “Tata, ficε, beene nu ekpweken.” ²⁶ E wvù kamse gay ê bó le, “O oo bonyii bo mbee wvù doose le. Ben fane la?” No wvù gay nonen mum ja we wam nffum wvudvu noo joo yi baay, ε mvù lu, ε mondvuum cife nen ndvumm. ²⁷ E diuw yum bonyii bodvu nen kaww. E bó ghay le, “Kfuu wvuwwun wee nu wvu nεε wvù naa nffum noo joo yuuke wvù le?”

E Jisos bvuse bonceendaa bo dεwle le yí bonyii bofεε le

(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

²⁸ E Jisos ke lente buy kewvu keki ê keba ke bonyii bo Gadala le. * E bô bonyii bofεε tasen ε bonceendaa bo dεwle le nu yí bó le. Bonyii bodvu to buy ê ditfum di bó dweyte bonyii jó le, ε bó to ké

8:21 4:20, 22; 9:9; 19:21; Mak 1:18, 20; 2:14; 10:21; Luk 5:11, 28; 18:22; Jon 1:43; 21:19, 22 **8:26** Mben 89:9; Mat 14:30-32 * **8:28** Bonwa' bo boyvuum bomew teηe le, “Gadalen, bomew le Gelgesen.”

no cεwkenε baay, ε wee yaa nulo efey lo je jó κε. ²⁹ Ε fí kooy le bó to nu ε κεw no wante foweεwe biite le, “Waa Nyo', wo fii la ê bese? Wo to fεn keenya ηγεw ê bese σε kefew ε kpwen e?” ³⁰ Ε to nu ε ηgoo bonkunyam bomew diekene kelenj kedvu le ε bó duule lo. ³¹ Ε bonceendaa bo dεwle le bodvu mum leκε Jisos le, “Kee wo, é wo bvuse lo bese, é wo ciinse bese yî bonkunyam boba le.” ³² Ε Jisos mum gay ê bó le, “Ben eγεν lo.” Ε bó mum buy, γεν ley yî bonkunyam bodvu le. Ε fí kooy le ηgoo bonkunyam yidvu yicii to nu ε sen bow ê ηkon e, shii ê mamase yidvu le kpweken jó. ³³ Ε bonyii bò to cεyte bonkunyam bodvu fεε lo, γεν elaante, see fiεε ficii naa noo fí kooyεε bô bonyii bò bonceendaa bo dεwle le to nu yî bó le. ³⁴ Ε fí kooy le kelaante kedvu kecii to nu ε buy lo keeto yen Jisos e. No bó toε yen wvú le, leke le wvú enε gbwen bowene.

9

*Ε Jisos fε wee ε wvú ε kpwe wase keba kemwaan
(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)*

¹ Ε Jisos ley ê kekon e, kase lente γεν ê kelaante kew e. ² Ε fí kooy le bonyii bomew to nu ε to bô wee mvu fô wvú le ε wvú ε kpwe wase keba kemwaan, ε bó ε tuu ê fikεy e. Ε Jisos yen no bonyii bodvu nu ε lese fitele yî ye le, ε wvú gay ê wee wvú to kpweε keba kemwaan wε le, “Nsaa yεm, jicε fitele le. Me nu ε nλεshε wase bibefε biuw.” ³ Ε fí kooy le bonyii bomew bò to duηci bonci bo Nyo' le to nu ε κεw no wvukene εbonεbon gayte le, “Wee wvun joo bvudvuu bvυ Nyo' le.” ⁴ Ε Jisos kiεε fiεε fí bó

kpawwaci, bife ê bó le, “Ben keŋke ŋkpawwace wvù befe ê mvuntelem mvunen e nen nje la? ⁵ Fiεε fi nu cekey keegay nu fi la? Keegay ê wee wvun le me nu ε nleεshe wase bibefe biew, nuu le wvú eja we elene le? ⁶ Geenεn, me nu enge é ben ekiεε le wee wvù diee nu Waawee keŋke mvunɔgay fokuse fen keeleεshe bibefe.” No wvú gay nonεn mum gay ê wee wvù to kpweε keba kemwaan wε le, “Ja we, ejo fikεεy fiuw egene fô yew e.” ⁷ E wvú mum ja we no gene fô yew e. ⁸ E kebombom ke bonyii le yen fiεε fi kooyεε le, ε nfan koo bó, ε bó no tumte monkum mo Nyo' wvù nu ε nya kfuu mvumvun mvunɔgay ê wee wvu wum.

E Jisos tee Matio

(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

⁹ E Jisos ke ne fó dioo lenε gene yen wee mvu le ε bó teje le Matio, ε è nu wee wvù to fii shile, ε wvú ε shii fó bvudvuu bwew bvú lemme le. E Jisos gay ê wvú le, “E biì me le.” E wvú mum ne we no bii wvú le.

¹⁰ E Jisos ke gen shii dioo diekene yew dvu Matio, ε fí kooy le bonyii bomew nteen bò to fii shile, noo bonyii bò befe bomew ten to nu ε to shii no diekene bò bo Jisos noo boom bew bo ŋgoo le. ¹¹ E Bofalasii dioo yen no bò bó diekene nonεn mum bife ê boom bew bo ŋgoo le le, “E nu nje la wvù wee wene n'yεεyi diekene bò bonyii bò fii shile noo bonyii bò befe bomew?” ¹² E Jisos yuw no bó bife, gay ê bó le, “Kε bonyii bò temyi ké no gomte wee εfuwε ke. E ké no gomte bò cemkene. ¹³ Ben egεn

ekpwawcε, eyεn laa kenyi ke fiεε fi bó saŋ fin ε Nyo' jemyi ε, 'Me nshieele ε bonyii ecamtè ε è nu shen fô bonyii le, kε me nshieele ε bó egeè boncese fô me le kε', nu ε la ε? Ben ekeè ε kε me nto keentee bonyii bò nu teytoy kε. Me nto keentee ε è nu bò befe."

*ε bonyii bife εkumε keebamte mwεεm mvudien
(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)*

¹⁴ ε boom bo ηgoo le bo Jon Nleseεjoo le ke nε to bife ê Jisos ε, "ε nu nje la wvù bee Bofalasii ké no bamte mwεεm mvudien, ε boom buw bo ηgoo le yaa bamte kε?" ¹⁵ ε Jisos tfuse ê bó ε, "Ben kpwaake ε è nulo é bó ebe bonyii bô bvujen, é bó egeen enu yii yii ε cee bvujen nu bô bó? Geenεn, diuu too lo di bó nu ke efi cee bvujen wvudvu ê bó, é bó emum ekεw ebamte mwεεm mvudien. ¹⁶ Kε wee nulo ejo njaw ndvu yi fiε, etumcε ndvu yi yvum dvú kε. ε wvú ge lo nonεn, é njaw ndvu yidvu emεse esaa ndvu yi yvum yidvu, é kebuw kè nu fó emεse ekuw efey lo no kí be shee nu. ¹⁷ ε kε wee nulo tεn ejo mbvuum mo monfεm egeεε ê gham mbvuum wvù bó kene bô jew nyam e, * ε wvú ε yvumεn wase kε. ε wvú ge lo nonεn, é mbvuum mo monfεm modvu ke ekoo, é gham wvudvu ebvuyε etawse lo, é mbvuum modvu emum egeen kuse. Fi lεη nu le bó kεηke keegεε mbvuum mo monfεm ε è nu ê gham wvu fwε le. Nonεn, é mbvuum bô gham emum enù."

9:14 6:16-17; 11:18-19; Luk 7:33-34 **9:15** 22:2; 25:10; Jon 2:1-12; 3:29; Mwm 19:7 * **9:17** Bojuu to ké kene gham mbvuum ε è nu bô jew nyam.

Ɛ kpwoon mvu kum Jisos e bonɛn, ɛ Jisos yemmke waa wee wvu baay

(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

¹⁸ Kɛ no Jisos to bɛɛ jemyi ê bó nonɛn, ɛ fí kooy ɛ wee wvu baay mvu to nu ɛ to ley tum ɛnvuw ê wvú ejise lɛkɛ ɛ, “Waa wɛm wvù kpwoon nu ɛ kpwe kɛ keseen nɛn, geenɛn, to ekum wvú le bô kebo kuw é wvú ekase etu dvú.” ¹⁹ Ɛ Jisos mum nɛ we ɛ bô wvú no gene, ɛ boom bew bo ngoo le bii tɛn wvú le.

²⁰ Ɛ fí kooy ɛ kpwoon mvu wvù to nu ɛ cɛm wase bô kencɛm ke bokɛnɛ le bilum yuufe ncow bifɛɛ to nu ɛ to ê Jisos ejim kum ngem ndvu ye le. ²¹ Wvú to kum nonɛn, ɛ wvú to jeme wase fô fitele fiew e ɛ, “Ɛ me encim ɛnkum kɛ naa ɛ è nu ndvu ye le, tu me ɛ mbonɛn wase.” ²² No wvú kumɛɛ nonɛn, ɛ Jisos banke ye yɛn wvú le, gay ê wvú ɛ, “Bwɛɛm, fo wo efanè kɛ. Fitele fiuw fí wo lese yî yɛm e nu ɛ ge wase wo ɛ bonɛn.” Kɛ sekedvu, ɛ kpwoon wvudvu mum bonɛn lo.

²³ Ɛ Jisos ke gɛn fɛse fô yew e fo wee wvu baay wɛ, yɛn bonyii bô to ké no toonke bondon bo kpwe le noo kebombom ke bonyii le. Ɛ fó ffule lo bô kpwe. ²⁴ Ɛ Jisos gay ê bó ɛ, “Ben etawse, wan wvudvu baa kpwe kɛ, wvú leete lo.” Ɛ bonyii bodvu no kieele lo wvú. ²⁵ Ɛ bó ke dioo bvuse bonyii bodvu ɛkfuɲ, ɛ wvú mum ley gɛn yew, jicɛ wan wvudvu yî kebo le, ɛ wvú mum ja we. ²⁶ Ɛ saaka wvu ɛkumɛ fiɛɛ fidvu ghan gɛn ê keba ke won e kedvu le kecii.

Ɛ Jisos yene ejisɛ binfefe bifɛɛ

9:20 Lɛw 15:25-27; Mat 14:36; Mak 5:27; 6:56; Luk 6:19; 8:44

9:22 8:13; Mak 5:34; 10:52; Luk 7:50; 8:48; 17:19; 18:42; Lem 3:16

9:24 Jon 11:11-13 **9:25** Mak 5:41

27 Ε Jisos ke ne fô yew e fe, dioo lene gene, ε binfefe bimew bifee, ε è nu bolemsε no kuene bii wvú le wamte foweεwe gayte le, “Waa Nfon Dawe, came shen fô bese le.” 28 Ε Jisos ke gen ley yew, ε binfefe bidvu bi wvú le, ε wvú bife ê bó le, “Ben nu ε bee le è nulo é me enge fiεε fi ben beele fin e?” Ε bó bee le, “Εε Tata.” 29 Ε Jisos mum kum ejise εbole gay le, “Bii fitele fi ben lese yî yem e, fi ege le ye nonen fô ben e.” 30 Ε ejise εbo mum yene. Ε Jisos loocε lew lo ê bó gay le, “Ben eyenè fo ben emom ege é wee ekiεε ke.” 31 Geenεn, ε bó kaa gen no sanse lo saaka ekumε lemme di Jisos e ê keba ke won e kedvu le kecii.

Ε Jisos fe kencife

32 No bonyii bodvu to nen'yεε wase egene, ε fi kooy le bonyii to nu ε ne to bô kencife kemew fô Jisos e ε nceendaa dewle nu yî ye le. 33 Ε Jisos dioo bvuse nceendaa dewle wvudvu yî wee wvudvu le ε wvú mum kew no jemyi. Ε kebombom ke bonyii le yen nonen no ghayte gayte le, “Ke bó ke nu ε yuu wase eyen fiεε le diεwε fin e won wvú IsraeI e ke.” 34 Geenεn, ε Bofalasii gay fibole le, “Wvú bvuse bonceendaa bo dewle le ban nen ε è nu bô mvunγay mvu nfon bonceendaa bo dewle le bodvu.”

Ngbwele duule baay, ε bonyii bo ngbwele le nu caan

35 Ε Jisos ke ne no ghane ê bilaante le bicii noo ê bontεw e yeεyi bonyii yéw bunle yibole, bvuu fewci ten saaka wvú jee ekumε bvunfon bvú Nyo' le. Wvú to ghane nonen fele ten kencem kecii noo

ntun tfuu. ³⁶ Ε wvú ké eyεn kebombom ke bonyii le, é shen koo wvú bô bó njefo bó to nu yî monlum e, σε wee wvù efi bó, diεwε njée yî nu σε wee ncey e. ³⁷ Ε wvú ke mum nε gay ê boom bew bo ηgoo le ε, “Ngbwele duule baay, geenεn ε bonyii bo ηgbwele le nu caan. ³⁸ Nonεn, ben ebunleè ε Tata wvù Cee wεε eciinse bonyii bo ηgbwele le wεne dvu wvú.”

10

Ε Jisos tum boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofεε

(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

¹ Ε Jisos ke nε tee boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofεε ε bó to. Ε wvú nya mvunγay ê bó mvù bó ebvuuse biyoy bì yiile yî bonyii le bvuu fele kencem kecii noo ntun tfuu dvú. ² Eyan nu εdiee ε boom bo ntum e bo Jisos e bo yuufe ncow bofεε le bodvu: Wvu fwe nu Semon wvù bó to bvuu teje ε Bitá, bô Andulu wvù waa bwee. Ε bomew nu Jεm wvù waa Σεβεdee bô waa bwee wvù Jon noo ³ Filew bô Batolomu, Toma bô Mat wvù to fii shile, Jεm wvù waa Alfiyus, Tadio bô ⁴ Semon wvù to nu ηgoo Bosεlot e * bô Judas Iskaliot wvù to gesεε Jisos.

(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

⁵ Ε Jisos tum bonyii bo yuufe ncow bofεε ban, gay ê bó ε, “Ben dioo γεne, fo ben eγεn bvudvuu le σε è nu bvú wee Juu le kε. Fo ben eγεn bilaante bì è nu bi bonyii bo Samalia le kε. ⁶ Ben eγεn ε è nu

9:36 Ktnj 27:17; Esek 34:5; Saka 10:2; Mat 14:14; 15:32; Mak 8:2

10:2 Jon 1:40-44; Lem 1:13 * **10:4** Bosεlot to nu Bojuu bò to tomte won, diuu keebvuse yî ηγεw e can bonyii bo Lum e. **10:5** Luk 10:4-12 **10:5** Luk 10:33 **10:6** Yeli 50:6; Mat 15:24; Lem 13:46

fô boom bo Islael e bô nu ε lakεn wase diεwε njée le. ⁷ Ben dioo γεne no fewci ê bó gayte le, ‘Bvunfon bvu fowe nu wase nceencee.’ ⁸ Ben efelè tεn bonyii bô cεmkene, geε ε bonyii bô kpwekene tuu dvú, fεlè bonyii bô κεηke ntun wvu baay, bvuuσé bonceendaa bo dεwle le yî bonyii le. Me nu ε nya mvunγay ê ben εcici. Ben eγεn le efii tεn bonyii dvú εcici. ⁹ Ben dioo γεne, fo wee ejo bigew suu yî kecaw e κε, κεηεε è nu bi bó kene bô ketwaa ke bigew e kè γελε, κεηεε è nu kè baa, κεηεε kè bó kene bô kfuu ketwaa kè ηεε. ¹⁰ Fo wee ejo εκελε. Fo wee ejo bikum bifεε κεηεε bolaba bomew, κεηεε kεmβaη κε. Ben ekeè le é wee lemte lemme, tu è nu fò wvú κεηke keediekene. ¹¹ Ben dioo ε γεn ε ley ê kelaante le, κεηεε ntεw e, gom γεn wee wvù nu ε kocεn e, ε ben ε bó no cee γεn buy kefew kè ben ke enεnε jó le. ¹² Ben ke dioo ε γεn, ε dioo leyte yew dvu wee, gay yew e. ¹³ ε yew yidvu nu ε yí ε kocεn, é kεmbonεn kenεn eto yew dvudvu. ε yew yidvu baa nu ε yí ε kocεn, é kεmbonεn kenεn ekase etu ê ben. ¹⁴ ε wee faη keefiisεn ben κεηεε keeyuw fiεε fi ben jemyi le, é ben dioo buyte yew dvudvu κεηεε kelaante kedvu le kucε kebvu ke yî bikaa binεn e. ¹⁵ ε me ensee ê ben kecεεy le è nu ke edioo enu diuu di nsaw wvu fokεmεse le, é mwεεm ebonεn yî kelaante kè Sodom bô kè Gomola le efey kelaante kekiε.

*Bonγew bo boom bo ntum e bo jisos e
(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)*

¹⁶ Ben eyekε yuw, me ntumte ben ε ben nu eγεn

10:7 4:17 **10:10** 1Kol 9:14; 1Tim 5:18 **10:13** Luk 2:14 **10:14**
Lem 13:51 **10:15** Keη 18:20; 19:1-29; Mat 11:24 **10:16** Luk
10:3

enu diεwε njée le εnte jo bokuula. Nonεn ben dioo ghane no feefenè diεwε yó le, enù tεn nyεkeey diεwε bibembε le. ¹⁷ Ben dioo ghane no yεné εkumε bonyii. Ben ekeè ε bó nu ke enya ben can bonyii bò saake bonsaw e. Bó nu ke etamte ben yéw bunle yibole. ¹⁸ Bó nu ke egufe ben egeν dvú fwe dvu bonyii bò saake biba bi woη e, noo fwe dvu bonfon nje me, wvu ε ben emum ejeme ê bó noo ê bonyii bò yaa nu ke Bojuu εkumε me. ¹⁹ Bó ke dioo ε nya ben ê bó nonεn, fo εkolε ekfumtè ben ε laa ben nu ke egeν ejeme naa la ê je yì nεε le le, njefo Nyo' nu ke enya fiεε fi ben ejeme kefew kedvu le. ²⁰ Ben ekeè ε κε è bεε ke ejemyi ben κε. ε nu ke ejemyi Keyoy ke Icee wene le diuw wene le. ²¹ Wee nu ke enε ejo waa bwee enya é bó eyu, é cee wan ejo waa we enya é bó eyu. Boom nu ke enε ebone bikaa ê bo'icee bobole εjim, gee ε bó yuwyi bó. ²² Bonyii nu ke ebane ben nje diee diem. Geenεn wee wvù nu ke ekuu shém egeν ebuy fokemεse nu wvù nu ke eboy. ²³ Seke bonyii ε bon bikaa ê ben εjim ê kelaante kemew e, ε ben fεε geν ê kemew e. ε me ensee ê ben kecεεy le, κε ben nu ke elεn bilaante bi Isael e bicii se wee wvù diee nu Waawee ε to κε.

²⁴ Ke waa ηwa' ké no fele wee wvù yεεyi wvú κε, ε κε waa lemme ké no fele tεn cee εkolε we κε. ²⁵ Fí nu λεη le waa ηwa' nulo enu diεwε wee wvù yεεyi wvú le, ε waa lemme nu tεn diεwε cee εkolε we le. ε bó tenje cee yew le wvú nu Belsebu, é bó saa ke

10:17 24:9-14; Mak13:9-13; Luk21:12-19; Jon16:1-4 **10:17** Lem 5:40; 2Kol11:24 **10:18** Lem24-26 **10:19** Luk12:11-12 **10:21** May7:6; Mat10:35; Luk12:52-53 **10:22** 5:11; Jon15:18 **10:23** 16:28; Lem8:1 **10:24** Luk6:40; Jon13:16; 15:20 **10:25** 9:34

etee boom bo yew e bô diee di bemte fele lo didiε?

(Luk 12:2-7)

²⁶ Nonεn fo ben efanè wee κε. Ben ekeè λ κε fiεε nu dvú fi bó banji fi nu ke enu σε fi ε buy εmwa κε. Ε κε fiεε nu dvú ten fi bó nyile fi nu ke enu σε bó ε kiεε κε. ²⁷ Fiεε fi me nseje ê ben εntaη, ε ben no jemyi ê bonyii εmvunsheen. Ε fi me ntfumtfume lo ê ben, ε ben jaη ε è nu fô εkole κε yew e. ²⁸ Fo ben efanè bonyii bò nulo eyu κε ε è nu nyam ye maan σε è nulo é bó eyu ten keyoy κε. Ben efanè ε è nu Nyo' wvù nulo elese keyoy ke wee le bô ye ye ηguy wvu baay e. ²⁹ Ke bó geese mvunsha mvunfεεm κε yî finyinyi le maan? Geenεn, κε fimwaanη ké gbwe fokuse σε Icee wene nu ε bee κε. ³⁰ Finεn nu ε Nyo' kee naa yvúw yicii yì nu ê ben εfa. ³¹ Nonεn fo ben efanè κε. Ben fele lo mvunsha fó nteen.

(Luk 12:8-9)

³² Ε wee beje ê bonyii fwe λ wen kee me, tu wee wvù diee nu Waawee nu ke ebee ten mwεten fwe dvu Ice wvù nu fowe. ³³ Geenεn naa γεε wvù ma lo me fwe dvu bonyii, nu ε me nu ηke ema lo ten wvù fwe dvu Icεm wvù nu fowe.

Jisos to bô kenḡawsεn

(Luk 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ Fo ben ekpwaakè λ me nto ε è nu bô nyεkeey yî nshε le fεn κε. Ke è nu fifiε fi me nto dvú κε. Me nto ε è nu bô jem. ³⁵ Ben ekeè λ me nto keenje é wan wvù diemsεn ediuu bô ice, ε wan wvù kpwoon diuu bô bwee, ε kpwεε wan diuu bô bwee dweese.

10:26 Mak 4:22; Luk 8:17 **10:28** Ibu 10:31 **10:30** Luk 21:18
10:32 Mwm 3:5 **10:33** Mak 8:38; Luk 9:26; 2Tim 2:12 **10:34**
Luk 2:14 **10:35** May 7:6 **10:35** 10:21; 24:10; Mak 13:12; Luk
21:16

³⁶ Bonyii bo bvuban e bo wee le nu ke enu ke bonyii bo ê wvú yew. ³⁷ E wee koonke ice ke nee bwee fele me, tu wvú baa ekpwentēn keenu wee wem ke. Wee é no koonke tēn waa we wvù diemsēn ke nee wvù kpwoon fele me, tu wvú baa ekpwentēn tēn keenu wee wem ke. ³⁸ E wee baa etuu kew kentam ebii me le, tu wvú baa ekpwentēn keenu wee wem ke. ³⁹ E wee bawci nshii we, é wvú ke elase ke nshii wvudvu. Geenēn é wee lase nshii we nje me, é wvú ke ekeke nshii wvù me y lo.

(Mak 9:41)

⁴⁰ E wee fiisene ben, tu wvú fiisene e è nu me. Wee é fiisen me, tu wvú fiisene e è nu wee wvù tum me. ⁴¹ E wee fiisene wee ntum Nyo' njefo wvú kee e è tum Nyo' wvú, tu wvú nu ke ekeke mmawce wvù Nyo' mawci bonyii bew bo ntum e dvú. E wee fiisene wee wvu tey tey njefo wvú kee e mwetēn nu wee wvu tey tey, tu wvú nu ke ekeke mmawce wvù Nyo' mawci bonyii bo tey tey dvú. ⁴² E me ensee ê ben kecey e, é wee nya ke naa fiko fi joo yì e le ê wee mwaan ngoo bonyii bo caan caan ban e njefo wvú kee e è nu wee wem ngoo, tu ke mwetēn nu ke efufe mmawce we ke.”

11

E Jon Nlese joo tum boom bew bo ngoo le fô Jisos e

(Luk 7:18-35)

¹ E Jisos ke mese tefe boom bew bo ngoo le bo yuufe ncow bofe e mum ne fó no ghane ê bilaante bi

10:37 Dito 13:6-10; 33:9; Mat 19:29; Mak 10:29; Luk 18:29 **10:38** 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; Jon 12:25-26 **10:40** 18:5; Mak 9:37; Luk 9:48; Jon 13:20; Gal 4:14 **11:1** 7:28

jó le yεεyi bonyii bvuu fewci saaka wvù jee. ² Ε to nu kefew kedvu le, ε Jon Nleseεjoo nu yew ncaw e. Ε wvù ke nε yuw εκυμε mwεεm mvù Klistu to gee, mum tum boom bew bo ηgoo le le bó egεn, ³ ebife ê wvù le laa, è nu wvù wvù to nu keeke eto, nuu bó ecεytè wee mvu le. ⁴ Ε bó gεn bife, ε Jisós tfuse ê bó le, “Ben ekase egεn esee ê Jon mwεεm mvù ben nu ε yuw bô mvù ben yεn e. ⁵ Binfefe yεne wase mwεεm e, ε bontεnε lene teytey, ε bonyii bò cemkene bô ntun wvu baay bonene, ε bincife yuuke mwεεm, ε bonyii bò kpwekεn kaase tuu dvù, ε bó bvuu fewci tεn saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ê bonyii bo kefufe le. ⁶ Njonn wvu baay nu wvu wee wvù baa maηene me ke.”

⁷ Ε boom bo Jon e bo ηgoo le ba ke nε, ε Jisós mum κew no jemyi ê kebombom ke bonyii le εκυμε Jon biite le, “Ben se shee buyte gεne ηkpwaante keegεn yεn ε è nu la le? Gayi dì fwefwe fele shiike? ⁸ No è baa nu nonεn, ben ε se ε no buyte gεne jó nje la? Ben se gεne keeyεn wee le ε wvù ε sufe ye bô ndvù yì bonene? Ben eyekε eyuw, bonyii bò suute ye bô ndvù yì bonene ké no nu ε è nu ê bontow e. ⁹ No è baa nu nonεn, ben ε se ε no buyte gεne jó nje la? Keegεn yεn wee ntum Nyo' le nuu? 'Εε, é me ensee ê ben le è nu wee ε wvù fele wee ntum Nyo'. ¹⁰ Ε nu wvù wvù bó to saηεε εκυμε wvù ε Nyo' gayte le, ‘Yeke eyuw, me nu ηke enciinse wee wεm ntum é wvù esa fwe dvu wo, eseyse je yo é wo se no too.’

11:2 14:3 **11:3** Jon 1:15, 27; 3:31; 11:27 **11:5** Yesa 35:5-6; 26:19; 61:1; Luk 4:18 **11:10** Mala 3:1; Ksm 23:20; Mak 1:2; Luk 1:76

11 Ɛ me ensee ê ben keεεy ƙε, ente jo bonyii bò bokεnε nu ε boo wase, nu ε bó baa boo wase wee wvù kuuke fele Jon Nleseεjoo kε. Geenεn, ε wee wvù nu naa wee wvu caan ente jo bvunfon bvu fowe nu ε wvù kuuke fele wvù. 12 Ɛ kεw yî kefew kè Jon Nleseεjoo to kεwεε lemme diew e ε to ε buy keseen e, nu ε bonyii taanƙe bvunfon bvu fowe, * ε bonyii bo mvunƙay e lole bò mvunƙay. 13 Ɛ fî nu nonεn njefo bonyii bo ntum Nyo' le bocii noo bonci bo Muses e to jemyi εkumε bvunfon bvu fowe ke ghan to buy kefew ke Jon Nleseεjoo le. 14 Ɛ ben nu ε yen ƙε ben nulo ebee, é ben bee ƙε Jon wvun nu Ƙlayja wvù to nu keeke eto. 15 Wee wvù ƙεnƙe bitem ε wvù yuw.”

16 Ɛ Jisos nε ghay ye ƙε, “Ɛ nulo é me enfewsεn εnƙoke ke keseen kin ε è nu bò la? Bó nu ƙε lo diεwε boom bo caan caan e bò shiiyεn mondvuum mo way e, ε bomew teƙe bomew biite ƙε, 17 ‘Bese toonƙe ndon sε ben bine lo le? Nyaa nƙiee kpwe sε ben beƙe lo le?’ 18 Me njemyi nonεn njefo Jon to nu ε to faƙε yaa diekene ƙεnεε wukene ƙε, ε ben no jemyi ƙε wvù ƙεnƙe nceendaa dεwle yî ye le. 19 Wee wvù diee nu Waawee ε dioo to, diekene bvuu wukene, ben ƙε bó etaa eyεn, wvù ghane wuwte mwεεm mvudien wuwte mbvuum, bvuu nu nsaa bonyii bò fii shile noo bonyii bò befe bomew. Ben ekeè ƙε bvufee ké no duƙci ye ε è nu yî fiεε fî bvù lemte le.”

* **11:12** ƙεnεε ƙε, “... nu ε bvunfon bvu fowe too bò mvunƙay,”
11:14 1Bfn 17:1; Mala 3:23; Mat 17:12-13; Mak 9:13 **11:15** 13:9, 43; Mak 4:9, 23; 7:16; Luk 8:8; 14:35 **11:18** 9:14; Mak 2:18; Luk 5:33 **11:19** 9:10; 11:2

*Ɛ Jisos no shaanƙe gee di bilaante bimew e
(Luk 10:13-15)*

²⁰ Ɛ Jisos mum nɛ ƙɛw no shaanƙe gee di bilaante bimew bi wvú to yamɛɛ ge binghaw bi mwɛɛm e bí le, njefo wvú to nu ɛ ge nonɛn, ɛ bonyii bo jó faɲɛ yaa cim kumɛn nce wvubo ƙɛ. ²¹ Ɛ wvú no shaanƙe nonɛn, jemyi le, “Nɲɛw wvu baay nu wene ben bonyii bo Kolasen, ɛ nɲɛw wvu baay nu tɛn wene ben bonyii bo Bɛsayda. Ben ekeè le, é me nto ndioo nɲe binghaw bi mwɛɛm e bi me nto nɲɛɛ jo ben ɛ è nu Taya bô Sidon, tu bó to nu ɛ jise wase bimbankpwe, ƙfum taan ye le ncekɛ keeduɲɔɛ le bó nu ɛ kumɛn wase mvuntelem mvubole. ²² Ɛ me ensee ê ben le, è nu ke edioo enu diuu di nsaw wvu fokemɛse le, é mwɛɛm ebonene fô bonyii bo Taya noo bo Sidon e fele ben. ²³ Noo ben bonyii bo Kafana’um, ben kpwaake le bó nu ke ebense ben é ben eben we? ‘Aay! Bó nu ke eshike lo ben é ben eshii eɲɛn woɲ boɲƙfu le. Ben ekeè le, é me nto ndioo nɲe binghaw bi mwɛɛm e bi me nto nɲɛɛ jo ben ɛ è nu Sodom, tu kelaante kedvu be bɛɛ dvú ɛ to ɛ buy ɛben e. ²⁴ Geenɛn, é me ensee ê ben le, è nu ke edioo enu diuu di nsaw wvu fokemɛse le, é mwɛɛm ebonene fô bonyii bo Sodom e fele ben.”

*Kemmbuɲ ke Jisos e yaatene lo
(Luk 10:21-22)*

²⁵ Ƙɛ kefew kedvu le, ɛ Jisos nɛ gay le, “Me nyaa keyoone ê wo Icɛm Nfon ɛbulɛ bô nshɛ le wo nu ɛ nyilɛ mwɛɛm mvun ê bogoyfee noo boɲƙiɛɛfiɛɛ, ɛ

11:21 15:21; Yɛsa 23:1-16; Amo 1:9-10; Lem 12:20 **11:23** Yɛsa 14:13, 15 **11:24** 10:15; Luk 10:12 **11:25** Yɛsa 29:14; 1Kol 1:18-29

duŋce ε è nu ê mvunley mvu boom e. ²⁶ Ε nu no fí nu Icem, njefo è nu no wo to shieele le fí enù.

²⁷ Icem nu ε nya wase mwεem mvunciim ê me. Ke wee nu dvú wvù kee Waa Nyo' efey Ice ke. Ε ke wee nu dvú wvù kee Ice efey Waa we noo bonyii bò Wan nu ε caw keeduŋce Ice ê bó ke.

²⁸ Ben bocii bò nu ekuse jo bvujite ε bvú ghaake ben, ben eto fô me le, é me enge é ben elεten.

²⁹ Ben ejo ε è nu kemmbuŋ kem eshfumε, ebii n'yεεyi wεm e, njefo me nu fiem wee wvu nyεkeey, ηκηke fitele fí lætene, é ben ke eκεηκε nλεten fô mvuntelem mvunen e. ³⁰ Ke kemmbuŋ kem ghaake nshfumε le ke, ε ke bvujite bwem jite ke."

12

Ε Jisos nεle saaka wvu ekumε diuu di mbam e (Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

¹ Ε è no nu ke kefew kedvu le, ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le no lene fele wεε egin wvumew e, ε è nu diuu di mbam e. Ε to nu ε jen yuu boom bew bo ηgoo le, ε bó mum ne kew no sumyi bicεε diee. ² Ε Bofalasii yen, gay ê Jisos le, "Taa eyen, boom buw bo ηgoo le gee fεε fí nci baa bee le wee ege diuu di mbam e ke." ³ Ε wvú bife ê bó le, "Ben ke baa taŋ wase ê Nwa' Nyo' le no jen to yuu Nfon Dawe bô ηgoo ye, ε wvú ge le? ⁴ Wvú to nu ε ley yew Nyo' le, die blεed wvù bó to geε ncese dvú fô Nyo' le, ε è to nu nci fo wvú keεε bonyii bò to nu bô wvú edie. Ε to nulo edie ke bocee ncese. ⁵ Nuule ben ke baa taŋ

11:27 28:18; Jon 1:18; 3:35; 10:15; 13:3; 17:2 **11:28** Yeša 28:12

11:29 Yeli 6:16 **12:1** Dito 23:24-25 **12:2** Ksm 20:8-10 **12:3**

1Sam 21:1-6; LeW 24:5-9 **12:5** Ktj 28:9-10

wase ten ê bonci bo Muses e no è ké dioo nu diuu di mbam e, ε bocee ncese ηgoy nci mbam ge lemme dibole yew ncese le, geenεn ε nsaw saa nu κε? ⁶ Ε me ensee ê ben λε fiεε nu dvú fen keseen fi kuuke fele yew ncese. ⁷ Bó nu ε sanj ê Nwa' Nyo' le ε Nyo' jemyi λε, 'Me nshieele λε bonyii ecamtè ε è nu shen fô bonyii le, κε me nshieele λε bó egeè boncese fô me le κε.' Ε ben fen be kee fiεε fi bvudvuu bvudvu bvun gayte, ben saa esaake bonyii σε bó κενκε jay κε. ⁸ Fí nu λε wee wvù diee nu Waawee nu Cee Ekole wvu mbam."

*Ε Jisos fe wee diuu di mbam e ε kebo ε kpwe
(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)*

⁹ Ε Jisos ke ne fó, γεν ley yew bunle yibole. ¹⁰ Ε fi kooy λε wee mvu to nu dvú ε kebo kew kemew ε kpwe wase. Ε bonyii bomew ne bife ê Jisos λε, "Nci nu ε bee λε è nelo é bó efε wee diuu di mbam e?" Ε bó to biite nonεn gomte ε è nu fiεε fi bó etey yî ye le. ¹¹ Ε Jisos tfuse ê bó λε, "Ε nu γεε ê ben εnte wvù κενκε njee, yí ε gbwe ê fwεη diuu di mbam e, é wvú enu σε wvú ε jicε ε gufe ε bvuse? ¹² Κε wee wvu wum fele naa lo njee baay e? Nonεn tu nci nu ε bee λε wee ege lemme di jee diuu di mbam e." ¹³ Ε wvú mum gay ê wee wvù kebo to nu ε kpwe wε λε, "Nεke kebo kuw." Ε wee wvudvu nεke. Ε kí mum bonεn no nu κε diεwε kemew κιε le. ¹⁴ Geenεn ε Bofalasií buy γεν mum jo nsey no bó nu ege σε yu Jisos.

Jisos nu wee lemme wvu Nyo' wvù wvú nu ε caw

¹⁵ Ε Jisos κιεε εκume nsey wvù bó joε, mum nεne fó. Ε bonyii nteen bi wvú le. Ε wvú fe bó bocii bò to κενκε bincεm, ¹⁶ ciise ê bó λε fo bó ege é bonyii ekiεε

12:7 9:13 **12:9** Mak 2:27-28 **12:11** Luk 13:15-16; 14:5

12:14 Jon 5:16, 18 **12:16** 8:4; 9:30; Mak 7:36

wen κε. ¹⁷ Fí to nu nonεn keege é fí ekocεn no wee
ntum Nyo' wvù Yεsaya to jemýεε le,

¹⁸ “Ben etaa eyεn, wvun nu waa wεm lemme wvù
me nu ε ncaw.

Me ηkoonke wvù, ε fitele fiem yuuke njon bô wvù.

Me nu ηke enya Keyoy kem ê wvù,

é wvú efewci ê bitum εκumε je yi teytey yì me
nsumtene bonsaw jó.

¹⁹ Κε wvú nu ke ewaale bô bonyii, kenεε kumte
diuw κε.

ε κε wee nu ke eyuw diεw ye bifian bi jé le κε.

²⁰ Κε wvú nu ke emεse enγoy gayi dì ηgeyte wase κε.

ε κε wvú nu ke ejimse ken'yeese kè bεεnci jiwejiwe
κε.

Wvú nu ke ege nonεn eγεn ebuy no je yi teytey

yì wvú sumtene bonsaw jó nu ke eso.

²¹ ε bitum bicii nu ke etaale fwe ε bí ε γεε bvufee yì
ye le.”

Mvunγay mvu Jisos e nen'yi fεε?

(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23)

²² ε bonyii bomew ke νε to bô wee mvu ε wvù
ε fefe, nu kencife, ε nceendaa dεwle nu yì ye le.

ε Jisos fε wvú ε wvú no jemýi bvuu yεne mwεεm
e. ²³ ε diuw yum bonyii bò to nu fó bocii, ε bó

no biite le, “ε nulo é wee wvun enu waa Nfon
Dawe?” ²⁴ Geenεn ε Bofalasii dioo yuw no bó biite

nonεn gay le, “Wee wvun bvuuuse bonceendaa bo
dεwle le nen ε è nu κε bô mvunγay mvu Bεlsebu

wvù nfon bonceendaa bo dεwle le.” ²⁵ ε Jisos
kiεε fiεε fi bó kpawwci mum gay ê bó le, “ε ketum

ne ε gawsεn ε no diuu εκinεkin, tu kí nu ke ene

etu binffuy. Kelaante kenεε yew ε ne ε gawsen ε no diuu eyineyin, yí saa ke eleem ke. ²⁶ Nonen, é Satan bvuuuse Satan mvu yí wee le, tu wvú nu ε gawsen wase ye ye. E fí nu nonen, bvunfon bwew saa ke eleem ke. ²⁷ E è nu ε me mbvuuse bonceendaa bo dεwle le nen ε è nu bô mvunḡay mvu Belsebu le, tu bonen boom bvuuuse bô mvu yeε le? Fiεε fí boom bonen bodvu gee nu eduḡεε le ben nu ε gbwe wase nsaw. ²⁸ Geenεn é me mbvuuse bonceendaa bodvu ε è nu bô mvunḡay mvu Keyoy ke Nyo' le, tu bvunfon bvú Nyo' le nu ε to wase fô ben e. ²⁹ Ben kpwaake le è nulo é wee eley yew dvu ntemmvunḡay, ekuu mwεεm mwew ebuy dvú, se wvú ε yaw ε koo ntemmvunḡay wvudvu ε kay e? Seke wvú ε kay nonen se kuu mwεεm mwew keεεy buy dvú. ³⁰ E wee baa nu ê keba kem e, tu wvú bane me. Wee é no nu se wvú fici me keebaanci lo, tu wvú tawse lo. ³¹ Nonen, é me nsee ê ben le Nyo' nulo elεshε mwεεm mvù befe noo diεw yí befe yicii yí bonyii jemyi. Geenεn é wee jeme diεw yí befe ekumε Keyoy ke Yuule, tu ke è nu naa lo é Nyo' elεshε ke. ³² E wee jeme diεw yí befe ekumε wee wvú diee nu Waawee, tu Nyo' nulo elεshε. Geenεn é wee jeme diεw yí befe ε è nu ekumε Keyoy ke Yuule, tu ke è nu naa lo é Nyo' ke eyuu elεshε é è cim nu kefew kin e kenεε kefew kè too le ke.

*Bó ke kiεε kete yí mvuntam mwew e
(Luk 6:43-45)*

³³ E wee kenḡke kete kè jee, é wvú ekεḡke mvuntam mvù jee mvù yumte yí dvú le. Wee é no kenḡke

kete kè befe, é wvú ekeηke ten mvuntam mvù befe mvù yumte yî dvú le. Bó ké kiεε kete ε è nu yî mvuntam mvù yumte yî dvú le. ³⁴ Eηgoke ke yó le kin. Ben nulo ege nεε σε no jemyi njeme wvù jee ε ben nu bonyii bò befe? Ben ekeè le fiεε fi nu ε yiηsen ê fitele fi wee le nu fí fi ké no buyte diuw we le. ³⁵ Wee dioo nu wee wvù keηke ntfu mwεεm mvù jee yî ye le, ε wvú no bvuuuse mwεεm mvù jee. E dioo nu wvù keηke ε è nu ntfu mwεεm mvù befe, ε wvú no bvuuuse mwεεm mvù befe.

³⁶ E me ensee ê ben le è nu ke edioo enu diuu di nsaw wvu fokemεse le, é wee ekeηke keetanje diuw yî díεw yi ncewncew yi wvú ke nu ε jeme wase le. ³⁷ Ben ekeè le bó nu ke edioo esaake wee, é enu díεw yi buyte diuw we le yi nu ke ege é wvú eyuu, ε è nu ke ten díεw yi buyte diuw we le yi nu ke ege é wvú eley ηεw e.”

E bonyii bomew no gomte le Jisos edunçe keηghaw ke fiεε le

(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)

³⁸ E bonyii bomew bò to duñci bonci bo Nyo' le noo Bofalasioo mum ne gay ê Jisos le, “Wee n'yεεyi, bese gomte le wo ege fiεε fi duñci mvunğay mwuw é bese eyen.” ³⁹ E Jisos tfuse ê bó le, “Eηgoke kè befe kè nu ε cine wase Nyo' le ε tu diεwe kpwoon nsake le, gomte keeyen fiεε fi duñci mvunğay mwem e! Ke è nulo é me endunçe fiεε ê eηgoke kin efey fi wee ntum Nyo' wvù Jona le ke. ⁴⁰ No Jona to ceε ê shem jo bye yi baay ediuw εta, nu ke lenlen no wee wvù diee nu Waawee nu ke enu ente jo nshε ediuw εta.

12:34 3:7 **12:36** Jem 3:6-10 **12:38** 16:1-4; Mak 8:11-12

12:38 Jon 6:30; 1Kol 1:22 **12:40** Jona 1:17; Mat 27:63

⁴¹ **Ɛ** nu ke edioo nu diuu di nsaw wvu fokemese le, é bonyii bo Ninive eleem bô engokε ke keseen kin ege é bó elese kí ηγεω e, njefo bó, bonyii bo Ninive to nu ε yuw fiεε fi Jona to fewci, kumεn nce wvubo. Geenεn ben eyekε eyuw, wee nu fεn bô fiεε ε fí kuuke fele fi Jona le. ⁴² Yaa wvù to saake ketum kè Shεba nu ke eleem tεn diuu di nsaw wvu fokemese le bô engokε ke keseen kin ege é bó elese kí ηγεω e, njefo wvù to nu ε nε ketum kew e ê kendvuse ke won e keeto eyuw bvufee bvυ Nfon Saamun e. Geenεn ben eyekε eyuw, wee mvu nu fεn bô fiεε ε fí kuuke fele fi Saamun e.

(Luk 11:24-26)

⁴³ Keyoy kè yiile ké buyte yî wee le mum γεν ηkpwaante no gomte fô kí ecee. Geenεn ke dioo ε gom ηkuuη, ⁴⁴ mum jeme ê ekolε kew le, ‘Me nu enkase entu ê me yew fô me nse mbuyεε.’ Seke kí ε kase ε to ε yεn ε yew nu sε fiεε dvú, ε bó ε yese ε seyse yí ε no yuule, ⁴⁵ nonεn ε kí mum kase γεν, to bô biyoy bimew bisooshwiy bì befe fele kí, ε bô bí mum to ley no cee dvú. **Ɛ** mwεεm mum mεse fo yî mwεtεn e sekedvu fey no mvú se shee nu. **Ɛ** nu ke lεηlεη no fí nu ke enu fô engokε kè befe ke keseen kin e.”

Bonyii bô è nu kfuu di Jisos e

(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

⁴⁶ Ke no Jisos to bεε jemyi ê bonyii nonεn, ε fí kooy le bwee Jisos bô boom bo bwee Jisos e to nu ε to leem ekfuη no gomte le bô bó ejeme. ⁴⁷ **Ɛ** wee mvu gay ê Jisos le, “Bwoo bô boom bo bwoo le

leeme ekfuŋ gomte le ben ε bó ejeme.” * 48 Ε wvú bife ê wvú le, “Bwεεm nu γεε, ε boom bo bwεεm e nu baa?” 49 No wvú bife nonen, mum no lomte bonyii bew bo ηgoo le, gayte le, “Bwεεm bô boom bo bwεεm e ban. 50 Ben ekeè le wee tfuu wvù gee fiεε fi Icεm wvu fowe shieele nu ε wvú nu waa bwεεm bô jεme γεm no bwεεm.”

Bonŋan ekumε bvunfon bvu fowe

13

(13:1-50)

*Nŋan ekumε wee wvù to tfumyi ηgow
(Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)*

1 Ke εbvubwε, ε Jisos ke nε buy yew, γεn shii mbew mamase le. 2 Ε kebombom ke bonyii le ke baay tase mbew ye le nεn ghemm. Ε wvú mum nε wase ley shii ε è nu ê kekon e ê joo, ε kebombom kedvu no leeme ê ηkpwaante ηgem joo le. 3 Ε wvú no jemyi mwεεm nteen ê bó ê bonŋan e. Wvú to nu ε gayle, “Wee to nu ε laa keegeη etfume ηgow. 4 Ε wvú ke dioo etfumyi, ε yimi gbweken ê je, ε mvunyiim to tacε die. 5 Ε yimi ηgow gbweken fó bvudvuu bvu εta le ε nshε yaa nu fó ntay ke, ke mum yaηsen buy njefo ke nshε to nu fó ntay ke. 6 Ε mvum ke dioo kew ebaa mum suη ηgow yidvu. No yí to baa cime γεη ntay ke, ε yí mum yowlεn. 7 Ε yimi ηgow gbweken ê bisafe le. Ε bisafe bidvu ke ku mum baη ηgow yidvu. 8 Ε yimi ηgow gbweken ε è nu yí nshε yí jee le, ke buy, ku yum ntay. Ε binyi bimew

* 12:47 Ke bonŋa' bo boyvuum bomew bô bó to yawεε saη diεw Nyο' jó keηke kencim kin ke. 12:50 6:10

no nu ejise gbwee, bimew mbansoocaaan, bimew mbaanshe. ⁹Wee wvù kenke bitem, e wvù yuw.”

*Shiee wvù Jisos jemyi ê bonġan e
(Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)*

¹⁰ E boom bo ngoo le bo Jisos e ne bence ġen bife ê wvù le, “E nu nje la wvù wo jemyi ê bonyii ban e è nu ê bonġan e?” ¹¹ E wvù tfuse ê bó le, “E nu ben bò Nyo' nu e ge wase le è nulo é ben ekiεε mwεεm mvu bvunfon bvu fowe le mvù nu ê kenyile le. Geenεn wvù baa ge le è nulo é bonyii ban ekiεε ke. ¹² Ben ekeè le wee wvù kenke fiεε nu e bó nu ke ebise é wvù ekenke e fí duule. E wee wvù yaa kenke ke fiεε nu e naa fi caan fí wvù kenke nu e bó nu ke efi lo ê wvù. ¹³ E neε fiεε fí me njemyi ê bó ê bonġan e, njefo bó taale mwεεm yaa yene ke. Bó yeke mwεεm, yaa yuuke kenεε kee mvù ke. ¹⁴ Fiεε fí wee ntum Nyo' wvù Yesaya to jemyεε nu e looce naa e kocεn bô fiεε fí bonyii ban gee. Wvù to nu e gay le, ‘Ben nu ke eyeke naa mwεεm, geenεn yaa yuuke ke.

Ben nu ke etaale naa mwεεm, geenεn yaa yene ke. ¹⁵ E è ge njefo mvuntelem mvu bonyii ban e nu e le wase,

e bitem bibole nu e bí e cin wase,
e bó e kfuke wase ejise ebo.

E bó ge nonεn wvu le fo bó eyenè mwεεm e bô ejise ebo,

yuuke mwεεm bô bitem bibole,
é mvuntelem mvubole eyvuwsee,
é bó emum ekase etu jim fô me le,
é me enfε bó.’

¹⁶ Geenɛn, njon wvu baay nu wene njefo ejise eyene nu yò yene mwεem e, ε bitem binɛn nu bì yuuke mwεem. ¹⁷ E me ensee ê ben keceeyle, bonyii bo ntum Nyo' le nteen bô bonyii bo teytey bomew to shee beele keeyɛn mwεem mvù ben yene le, ke fanɛ yaa eyɛn kɛ. No beele tɛn keeyuw mwεem mvù ben yuuke, ke fanɛ yaa eyuw kɛ.

Fieɛ fi ngan wvu ekumɛ wee wvù to tfumyi ngow duŋci

(Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)

¹⁸ Ben eyuw le fieɛ fi ngan wɛ wvu ekumɛ wee wvù to tfumyi ngow duŋci. ¹⁹ Wee ké yuuke fieɛ fi ekumɛ bvunfon bvu fowe sɛ wvú ε kieɛ kenyi kedvu, ε Satan wvù wee kebefɛ mum to cun diɛw yì bó jewe fô fitele fiew e bvuse. Fifin nu ngow yì bó to dioo tfumyi ε yí gbwekɛn ê je. ²⁰ E ngow yì bó to tfumyi ε yí gbwekɛn fô bvudvuu bvu eta le nu wee wvù yuuke diɛw Nyo' mum fiisen lo kaŋ mwaan bô njon. ²¹ Geenɛn, ε yí baa cime geŋ yî ye le kɛ. E yí moocɛ kɛ caan. E ngɛw ke dioo ε kɛw kɛnɛɛ bó bone ε è nu bikaa ê wvú ejim nje diɛw yidvu, ε wvú mum tfuw bikaa kaŋ mwaan. ²² E ngow yì bó to tfumyi ε yí gbwekɛn ê bisafe le, nu wee wvù yuuke diɛw Nyo', ε ken'yanɲan ke ekumɛ mwεem mvu yî won wvun e, noo shiee bvukukɛ mum tase baŋ diɛw yidvu ε yí laaye lo εcici. ²³ E ngow yì bó to tfumyɛɛ yî nshɛ yì jee le mum nu wee wvù yuuke diɛw yidvu, yuw naa ntay no gee no yí gomte diɛwɛ ngow yì yum yimi ε nya ejise gbwee, yimi ejise mbaŋsoocaa, yimi mbaanshɛ le.”

Ngan ekumε ηgow εγιη bô yi εgay

24 Ε Jisos bvuu ma ηgan mvu ê bó λε, “Bvunfon bvufowe nu ε è nulo é bó efewsεν bô wee myu wvù to γενεε tfume ηgow yi jee yi è nu εγιη ê wvú wene. 25 Ε bonyii ke dioo eleete wase, ε wee we bvuban γεν tfume ηgow εgay yò fieesene εγιη εντε dvudvu mum nενε. * 26 Ε εγιη yodvu ke dioo eku wase ekεw etfumyi, ε ηgow εgay ye mum yenε τεν. 27 Ε bonyii bo lemme le bo wee wεε wvudvu le to bife ê wvú λε, ‘Cee εκολε, wo to dioo tfume ηgow wene ε è nu yi εγιη, yi εgay yin ε ghan nεε le ε σε no nu εντε dvudvu?’ 28 Ε wvú tfuse ê bó λε, ‘Ε ge ke wee wεm bvuban fifie fieε.’ Ε bonyii bo lemme le bodvu bife ê wvú λε, ‘Wo gomte λε bese eγεν edvun'ye?’ 29 Ε cee εκολε wvubo tun gay ê bó λε, ‘Ε nelo é ben dioo dvun'yi ενε ebaale τεν εγιη εντε dvudvu. 30 Ben ecinε é mvú ekuu mvunciim eγεν ebuy kefew ke ηgbwele le. Ε ke dioo enu kefew ke ηgbwele le, é me εngay ê bonyii bo ηgbwele le λε bó eyaw edvun'ye εgay yodvu ebaance eyile eγεε bijiw e bijiw e, é bó ke eton, emum ebaance εγιη eγεε ê ηwaw wεm e.’ ”

*Ngan ekumε kfuu ηgow fintam fimew
(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)*

31 Ε Jisos bvuu ma wvumvu ηgan ê bó λε, “Bvunfon bvufowe nu diεwε jise di ηgow fintam fimew e, † fi wee to joε tfume ê wvú wene. 32 Ngow yin nu ε yí ηoynene baay fele ηgów mi yicii. Geenεν, seke yí ε buy, ε yí ku kuw fey ten mwεem mvunciim, mum

* **13:25** Εgay εyan nu ε bó तेजे ê díεw bala le λε «darnel» ε ηgow yidvu nu njiw. **13:30** 3:12; Mwm 14:14-15 **13:31** 17:20; Luk 17:6
† **13:31** Fintam fin nu ê díεw bala le λε «mustard». **13:32** Εsek 17:23

ne tu wase kete wvu le è nulo é mvunyiim mvù bile we eyoote yî tíew yidvu le.”

*Ngan ekumε fintunλεen
(Luk 13:20-21)*

³³ Ε wvú bvuu ma wvumvu ηgan ê bó le, “Bvunfon bvu fowe nu diεwε fintunλεen fi kpwoon to fewεε mvuum bintee bi baay baay bitεte, jo fiysen dvú, tow gee, ε fí mum ge ε mvuum modvu ben.”

(Mak 4:33-34)

³⁴ Jisot to jemyi mwεεm mvun mvunciim ê kebombom ke bonyii le ε è nu ke ê bonηgan e. Kεcεεy, ke wvú to ké jeme fiεε ê bó se è nu ê ηgan e ke. ³⁵ Wvú to gee nonen keege é fí ekocεn no wee ntum Nyo' mvu to jemyεε wase le,

“Me nu ηke endioo enjawse diuw wεm é ebuyte ke bonηgan.

Me nu ηke embwaashε mwεεm mvù to nu ê kenyile le

ε κew no bó to bomεε wonη.”

Fiεε fi ηgan wvu ekumε ηgow εγιη bó yi εgay dunçi

³⁶ Ε Jisot ke ne cinε kebombom ke bonyii le ley gen yew. Ε boom bew bo ηgoo le bi wvú le bife ê wvú le, “Ke yuuse ê bese fiεε fi ηgan wvu ekumε εgay yo wene εya dunçi.” ³⁷ Ε wvú mum gay le, “Wee wvù tfumyi ηgow yì jee nu wee wvù diee nu Waawee. ³⁸ Ε wεε nu wonη wvun. Ε ηgow yì jee dunçi boom bò è nu bo bvunfon bvu Nyo' le. Ε εgay nu boom bò è nu bo wee kebefε wε le. ³⁹ Ε wee bvuban wvù to tfumyεε ηgow yidvu nu dεwle. Kefew ke ηgbwele le nu kefew kè wonη wvun nu

ke eka. E bonyii bo ηgbwele le nu bonceendaa bo Nyo' le. ⁴⁰ Ke no bó ké baayi εgay baance ton bô ηguy, nu ke ληληη no fí nu ke enu kefew kè won kaa wase le. ⁴¹ Wee wvù diee nu Waawee nu ke eciinse bonceendaa bew, é bó eghan ebaance mwεεm mvunciim mvù too bô kebefε noo bonyii bô gee bibefε bocii ebvuse ê bvunfon bwew e, ⁴² elañ ê kembvuwlεn ke ηguy e. E nu fó fò bonyii nu ke ebeele ηgeci bigew. ⁴³ Nonεn é bonyii bo teytey ebaa diεwε diuu le ê bvunfon bvυ Icee bó le. Wee wvù κεηκε bitem ε wvú yuw.

Ngan ekumε ntfu noo jise di banje le

⁴⁴ Bvunfon bvυ fowe nu diεwε ntfu mvυ wvù wee to joε γεν nyile wεne le. E wee mvυ ke to yen mum kase banje, no kfuuyi ε njon yuu lo wvú. E wvú mum γεν gese mwεεm mvunciim mvù wvú to κεηκε, γεν guy wεε wvudvu.

⁴⁵ E bvunfon bvυ fowe bvυu nu ke diεwε wee way mvυ wvù to ghane gomte εjise ε ban yò jee nεn ntay. ⁴⁶ E wvú ke dioo egomte, γεν yen dimew e ε è nu naa di lumte. E wvú mum γεν gese mwεεm mvunciim mvù wvú to κεηκε γεν guy jise di banje le didvu.

Ngan ekumε kensan ke byé le

⁴⁷ Bvunfon bvυ fowe bvυu nu ke diεwε kensan e kè bó to tfumyεε ê joo, ε dikfuu di byé le dicii tase jó, ⁴⁸ ε kí yinεn. E bonyii mum gufe bvuse ê ηkpwaante, shii fokuse, caw byé yì jee γεε ê ηkáa le, laη yì befe. ⁴⁹ E nu ke no fí nu ke enu kefew kè won kaa le. Bonceendaa bo Nyo' le nu ke ebuy

eto egawsen bonyii bò befe fô bo teytey e, ⁵⁰ emum elan bò befe ê kembvuwlen ke ηguay e, fô bonyii nu ke ebeele ηgeci bigew.”

⁵¹ Ε Jisos mum bife ê boom bew bo ηgoo le le, “Ben nu ε yuw mwεεm mvun mvunciim ntay e?” Ε bó bee le, “Εε.” ⁵² Ε wvú mum gay ê bó le, “Fí ε mum ε no nu le, wee tfuu wvù dunçi bonci bo Nyo' le wvù bó nu ε γεεyi wase wvú ekume bvunfon bvu fowe nu diεwε cee yew wvù κηηke ntfu, ε wvú nulo ebvuse mwεεm mvu mvunfem κενεε mvu mvuyvuum jó.”

*Ε bó ma lo Jisos ntεw we le
(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)*

⁵³ Ε Jisos ke mese ma bonjan ban, mum ne jó, ⁵⁴ γεν ntεw we le, γεν ley no γεεyi bonyii yew yibo yi bunle le. Ε bó yuw n'γεεyi we no κηηke lo ηghaw, mum κew no ghayte le, “Wee wvun jo fεε bvun bvufee bvu baay bô mvungay mvù wvú gee biηghaw bi mwεεm e dvú nen? ⁵⁵ Ε nu ke waa cee la wvun wvù kane bite? Κε bwee nu Maalia le? Κε boom bo bwee le nu Jεm bô Yosεw noo Semon noo Judas e? ⁵⁶ Κε jέme ye yicii nu beene ε bó fen e? Wee wvun ε ja fεε bô mwεεm mvun mvunciim nen?” ⁵⁷ No bó ghay nonen mum ma lo wvú. Nonen ε Jisos gay ê bó le, “Bó ké no wvumte wee ntum Nyo' mondvuum e monciim, εfuw ke wonj we le noo ê kfuu diew e.” ⁵⁸ Ε Jisos fanε yaa ebvuu ege biηghaw bi mwεεm e jó nteen κε, njefo bó to baa elese fitele yî ye le κε.

14

*Ekumε kpwe Jon Nleseεjoo
(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)*

¹ Ε to nu kefew kedvu le, ε Nfon 'Elod wvù to saake keba ke won e kè Galilee yuw ekumε lemme di Jisos e. ² Ε wvù gay ê bocee won bew le, “Wee wvun nu Jon Nleseεjoo ε wvù ε kase ε buy yî kpwe le. Ε nu fiεε fi ge wvù ε se no keηke mvungay keegee binghaw bi mwεεm e bin nen.”

³ Fí nu ε 'Elod to gay ε bó koo Jon, kay, fen yew ncaw e nje 'Elodia wvù kpwεε Filew wvù waa bwee 'Elod, ε 'Elod to jo kpwεε le. ⁴ Ε Jon no tune gayte le nci baa bee le wvù ejo wvù kpwεε le ke. ⁵ Ε 'Elod mum no gomte le wen eyu Jon, geenεn no fane bonyii, njefo bonyii to keηke Jon diεwε wee ntum Nyo' le.

⁶ Ε è ke no nu diuu di Nfon 'Elod to gee ηkaw keekume diuu di bó to bokεε wvù, ε waa 'Elodia wvù kpwoon ley ceη bine fwe dvu bonyii bò to nu fô ηkaw wvudvu le, ε 'Elod yen ε ye yvuwse wvù. ⁷ Ε wvù mum kaw wan wvudvu, die kelew le wen nu efene wvù ε è cim nu naa bô la fi wvù ε bife le wen efene wvù dvù. ⁸ Ε bwee wan mum beyse wan le wvù egay le wvù enya ekole ke Jon Nleseεjoo le ê juy e ê wvù. ⁹ Ε wvù gay, ε Nfon 'Elod yuw nonεn ε ye keeshε lo wvù. Geenεn nje kelew kè wvù to dieε wase fwe dvu bonyii bò to nu fô ηkaw e, ε wvù mum gay le bó ege no wan gay. ¹⁰ Ε wvù mum tum bonyii ε bó γεν yew ncaw e bvuse ekole ke Jon e, ¹¹ to dvù ê juy e nya ê wan kpwoon wvudvu, ε wvù

mum gen dvú nya ê bwee. ¹² E boom bo Jon e bo ηgoo le ke gen jo gvune di Jon e dwey, gen see saaka wvudvu ê Jisos.

E Jisos nyanje bonyii bontfuke botin
(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

¹³ E Jisos ke dioo yuw fiεε fi kooy bô Jon, mum ley ê kekon e lewse ye gen fô bonyii yaa nu ke. Geenεn ε bibombom bi bonyii le yuw, mum buy ê bilaante le len bô bikaa bi wvú le. ¹⁴ E wvú ke buy ê kekon e dioo fεεse ê ηkpwaante, yen kebombom ke bonyii le nen ghemm. E shen koo wvú bô bó, ε wvú mum no fele bonyii bò to cemkene. ¹⁵ E ε ke dioo nu ekiεguu, ε boom bew bo ηgoo le bence gay ê wvú le, “Fεn nu ηkpwaante, ε diuu ε gen wase, gayε le bonyii ban egen bontεw e eguy mwεεm mvubole mvudien.” ¹⁶ E Jisos tfuse ê bó le, “Ke shiee nu dvú wvú bó enεne ke. E nu enya ben fiεε é bó edie.” ¹⁷ E bó tfuse ê wvú le, “Bese keηke ke ε è nu bontuw bo bleεd e botin bô byé yifiεε maan.” ¹⁸ E wvú gay ê bó le, “Ben eto dvú enya ê me.” ¹⁹ E bó to dvú, ε wvú fi, mum gay le kebombom ke bonyii le kedvu eshii fokuse yî εgay e. E wvú jo bontuw bo bleεd e bo botin ba bô byé yi yifiεε ye, taa we, nya keyoone ê Nyo', mum guushε bontuw bodvu nya ê boom bew bo ηgoo le, ε bó mum gawce ê kebombom kedvu. ²⁰ E bonyii bocii die ffuu. E boom bo Jisos e bo ηgoo le baance bimbeke bì to shεεtεε ε bí yinεen ηkáa yuufe ncow fiεε. ²¹ Bonyii bò to dieε mwεεm mvudien mvudvu to nu bolemε diεwε bontfuke botin e, ε se jo bokεne bô boom.

*Ɛ Jisos len yî joo le
(Mak 6:45-52; Jon 6:15-21)*

²² Ɛ Jisos mum gay ê boom bew bo ηgoo le Ɛ bó eley ê kekon e esaa fwe kewvu keki é wen eshεε egay kebombom ke bonyii le é kí ekfuuyi. ²³ Ɛ wvú ke shεε gay bó le, mum nε ben yî kum e wvú emben keegen ebunle. Ɛ ekfuη ke jiim ε wvú nu ke fó wvú emben. ²⁴ Geenen è to nu kefew kedvu le, ε kekon nu wase ê joo ncejole, ε joo kale kí, njefo fwefwe to too je fwe cile kí. ²⁵ Ɛ è ke no nu wase en'yulem, ε Jisos nε no too fô bó le lenε yî joo le. ²⁶ Ɛ boom bew bo ηgoo le dioo yen no wvú lenε yî joo le, ε kedvum gbwo bó. Ɛ bó no gayte Ɛ “Ɛ nu ηkfusay.” Ɛ bó mum no wamte foweεwe bô nfan. ²⁷ Kan mwaan ε Jisos mum jeme ê bó Ɛ, “Ben ejicε mvuntelem mvunen e, è nu me. Fo ben efanè ke.”

²⁸ Ɛ Bitā gay ê wvú Ɛ, “Tata é è fen nu wo, é wo gay ε me nlen ten yî joo le nto fô wo le.” ²⁹ Ɛ Jisos gay ê wvú Ɛ, “Ɛ toò Ɛ.” Nonen ε Bitā mum buy ê kekon e no lenε yî joo le gene fô Jisos e. ³⁰ No wvú to lenε gene, dioo yen no fwefwe gee, ε wvú mum no fane, mum kew no shiile ê joo. No wvú shiile mum bee Ɛ, “Tata fi me!” ³¹ Kan mwaan ε Jisos lan kebo jicε wvú le gay ê wvú Ɛ, “O oo, mbee wo doose baay! Wo be kenke kemaηen nje la?” ³² Ɛ bô wvú mum ben ley ê kekon e, ε fwefwe wvudvu mum lu. ³³ Ɛ boom bew bo ηgoo le bô to nu ê kekon e mum nya n'wvum ê wvú gay Ɛ, “Kεcεεy, wo nu Waa Nyo'.”

14:23 5:1; Luk 5:16 **14:25** Job 9:8 **14:26** Luk 24:37 **14:30**
8:26 **14:31** 6:30; 8:26; 16:8; 17:20; Luk 12:28 **14:33** 16:16;
27:54; Mak 15:39

Ɛ Jisos fɛ bonyii bo bincɛm e Genɛsalet

(Mak 6:53-56)

³⁴ Ɛ bó ke lente mamase buy keba kè Genɛsalet e. ³⁵ Ɛ bonyii bo jó yɛn wvú le kíɛɛ wvú, mum ciinse ntum ê keba kedvu le kecii, ɛ bonyii no too bô bonyii bo bincɛm e bocii fô Jisos e, ³⁶ lɛke lɛ wvú ecinɛ é bó ekum kɛ naa ɛ è nu ngem ndvu ye le. Ɛ wee tfuu wvù to kumte, mum no bonene.

15

Ɛkumɛ nce wonɔ bô diɛw Nyo'

(Mak 7:1-13)

¹ Ɛ Bofalasii bô bonyii bomew bò to dunɔi bonci bo Nyo' le ke mum nɛ Jɛlusalɛm to fô Jisos e bife ê wvú lɛ, ² “Ɛ nu nje la wvù boom buw bo ngoo le beete bô nce wonɔ bo'icee bosɛɛbeene bo fwele? Kɛ bó cuke can ê je yì nci gomte le sɛ diekene kɛ.” ³ Ɛ Jisos tfuse ê bó lɛ, “Ɛ nu nje la wvù ben beete finɛn bô bonci bo Nyo' le bii ɛ è nu nce wene wonɔ e? ⁴ Me njemyi nɛn, njefo Nyo' to nu ɛ gay lɛ, ‘Wvumɛ ico bô bwoo.’ Bvuu gay tɛn lɛ, ‘Ɛ wee nan lo ice kɛnɛɛ bwee, é bó yu lo mwɛtɛn.’ ⁵ Geenɛn, ben ɛ no gayte finɛn lɛ, ‘Ɛ wee nɛ ɛ gay ê ice kɛnɛɛ bwee lɛ, ‘Fiɛɛ fi wo bee keekɛɛnɔ can yɛm e nu ɛ me ɛ nya wase ê Nyo’,” tu kɛ è nulo é wvú ebvuu ejo fiɛɛ fidvu efi ice kɛnɛɛ bwee dvú kɛ.’ ⁶ Ɛ nɛɛ no ben bii nce wene wonɔ e nɛn mum gee ɛ diɛw Nyo' tuu fiɛɛ fi ɛcici. ⁷ Bonyii bò jemyi jɛɛy gee jɛɛy ban! Fiɛɛ fi wee ntum Nyo' wvù Yɛsaya to jemyɛɛ ɛkumɛ ben nu naa lo keceɛy, no wvú to gayɛɛ lɛ, ⁸ ‘Bonyii ban wvumte me kɛ fomvu fomvu,

ε mvuntelem mvubole nu ncejole fô me le.

⁹ Bó bunlee me ε è nu κε εcici,
njefo bó joo mwεεm mvù è kpwawci bonyii yεεyi le
è nu diεw yεm.’ ”

Fiεε fi nulo ebefe bô wee
(Mak 7:14-23)

¹⁰ Ε Jisos ke nε tee kebombom ke bonyii le ε kí to.
Ε wvú gay ê kí le, “Ben eyeke eyuw, ekiεε ntay. ¹¹ Κε
fiεε fi leyte ê wee εmvu nulo ebefe bô wvú κε. Ε nu
fiεε fi buyte lo ê wee εmvu fi nulo ebefe bô wvú.”

¹² Ε boom bo Jisos e bo ηgoo le ke nε to gay ê wvú
le, “Wo kee κε le Bofalasii be ε yuw fiεε fi wo be jeme
fiε fí ε gbwe bó?” ¹³ Ε wvú tfuse ê bó le, “Kete kecii
kè è nu se è yele Icεm wvù nu fowe nu ε bó nu ke
ebaa. ¹⁴ Ben edaayε ê bó le, è nu binfefe bì duηci je
ê bonyii. Ε kenfefe duηci je ê kemew, é bó bocii ke
egεn egbwεkεn ê kentuke le.” ¹⁵ Ε Bita gay ê Jisos le,
“Κε yuuse ê bese fiεε fi ηgan wε jemyi.” ¹⁶ Ε Jisos bife
le, “Κε ben tεn kee mwεεm e? ¹⁷ Κε ben kee le fiεε
ficii fi leyte ê wee εmvu booke ê shem ké ghan buy
lo le? ¹⁸ Geenεn, ε fiεε fi buyte diuw wee le nen'yi
ε è nu fô fitele le. Ε è nu fifiε fi beete bô wee. ¹⁹ Fí
ké nε ε è nu fô fitele le, ε wee se no κεηke ηkpwawce
wvù befe, mum yu wee, jo kpwεε wee κεnεε dwee
wee, jaη kenjaη, coη bvucoη, ben jim nsaw mbiay
κεnεε befe bô diee di wee le. ²⁰ Mvun nu mwεεm
mvù nulo ebefe bô wee. Κε keediekεn bô can se bó
ε cuke nulo ebefe bô wee κε.”

Ɛ kpwoon mvu wvù to nu wee ketum lese fitele yí Jisos e

(Mak 7:24-30)

²¹ Ɛ Jisos ke ne fó lɛwse ye gen keba ke Taya bô Sidon e. ²² Ɛ fí kooy le kpwoon mvu wvu Kaanan wvù to nu jó to nu ɛ ne to yen Jisos e, bee fô wvú le le, “O Tata, waa Nfon Dawe, came ke shen fô me le. Waa wem wvù kpwoon nu ɛ nceendaa dewle mvu njinsene naa lo bô wvú baay.” ²³ Geenɛn ɛ Jisos yuw fanɛ yaa ghay lo ke. Ɛ boom bew bo ngoo le bence to leke wvú gay le, “Gayɛ ke ê kpwoon wvun le wvú egenè. Wvú bii nyaa njese ê beene.” ²⁴ Ɛ Jisos tfuse le, “Bó to tum me ɛ è nu fô bonyii bo Islael e maan bò nu diewe njée yì nu ɛ ne wase ɛ no bvuyte lo le.” ²⁵ Geenɛn ɛ kpwoon wvudvu to ke tum envuw ê Jisos ejise gay le, “Tata, fi ke me.” ²⁶ Ɛ Jisos tfuse ê wvú le, “Ke fí nu leɲ keejo ngu boom elan fô bwé le ke.” ²⁷ Ɛ kpwoon wvudvu gay le, “Ɛ nu keceey icem. Geenɛn naa bwé ké no bonyi ke tfúw yì icee bó dioo diekene ɛ yí no gbwekene.” ²⁸ Ɛ Jisos mum tfuse ê wvú le, “O kpwoon wvun, mbee wo tɛmyi lo. Fí ekooy fô wo le no wo shieele.” Ke nonɛn ɛ waa we mum bonɛn lo.

Ɛ Jisos nyanɛ bonyii bontfuke bonɛw

²⁹ Ɛ Jisos ke ne fó no gene, gen fey mbew Mamase yì Galilee le, ben gen yí kum e, shii fó. ³⁰ Ɛ kebombom ke bonyii le ke baay to fô wvú le nen ghemm. Ɛ bomew to too bô bonyii bò nu bontɛɲɛ, noo bò keɲke bonfiaw ye le, noo bò nu binfefe, noo bò nu bincife, noo bomew bo bincɛm e nteen. No bó too bô bó, no jiwse ê wvú ejise ɛ wvú fele bó.

31 Ε kebombom kedvu no κενκε lo nghaw no bó to yene ε bincife jemyi, ε bonyii bò κενκε bonfiaw ye le bonene, ε bontενε λene ten teytoy, ε binfefe yene mwεεm e. Ε bó tum monkum mo Nyo' bonyii bo Islael e.

(Mak 8:1-10)

32 Ε Jisos mum tee boom bew bo ηgoo le gay ê bó λε, “Me ηκεηκε shen fô kebombom kin e, ηjefo bó nu wase bee bó εdiuw ετα, ε fiεε fi bó edie yaa bvuu nu κε. Ε κε me ηgomte λε me encine bó le é bó egene jen κε, ηjefo è nulo é bó egen egbwe jen ê je.” 33 Ε boom bew bo ηgoo le gay ê wvú λε, “Ε nulo é beene ejo fεε mwεεm mvudien ηkpwaante jan mvù ekpwεnten keenyanε kfuu kin kebombom ke bonyii le dvú?” 34 Ε Jisos bife ê bó λε, “Ben κενκε bontuw bo bleεd e bomεε?” Ε bó tfuse λε, “Ε nu bosooshwi y bô mvubyetελε nen caan.” 35 Ε Jisos mum gay λε kebombom ke bonyii le kedvu eshii fokuse. 36 Ε bó shii, ε wvú jo bontuw bo bleεd e bo bosooshwi y ba noo byé yidvu, nya keyoone ê Nyo', mum guushε nya ê boom bew bo ηgoo le, ε bó mum gawce ê bonyii bodvu. 37 Ε wee tfuu die, ffuu. Ε bó baance bimbεke bì to shεετεε, ε bí yinσen ηkáa yisooshwi y. 38 Bonyii bò to dieε to nu bolemσε bontfuke bonεw, ε σε jo bokενε noo boom. 39 Ε wvú mum cine kebombom kedvu le ε kí no kfuuyi. Ε wvú ley ê kekoη e γεν ê keba kè Magadan e. *

16

Ε bonyii bomew no gomte λε Jisos ege kenghaw ke

15:32 14:13-21 15:32 9:36 * 15:39 Bonwa' bo boyvuum bomew teje bvudvuu bvun λε «Magdala».

fieε le

(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

¹ Ε Bofalasii bô Bosadusii ke ne to fô Jisos e keemom wvú, mum gay le wvú ege fieε fi dunçi mvunḡay mvù ne fowe. ² Ε Jisos gay ê bó le, “Ε ke dioo nu seke diuu seeyi ε εbule yeεle, ε ben no gayte le, ‘Εkfuḡ nu ebuy ejoḡ,’ njefo ben nu ε yeḡ ε εbule yeεle. ³ Ε ke dioo nu seke diuu sane ε εbule yeεle ε kembew ε suu, ε ben no gayte le, ‘Nffum nu ke efey εben,’ njefo ben nu ε yeḡ ε εbule yeεle ε kembew ε suu. Ben kee keetaa εbule mum kieε no ekfuḡ nu enu, geenεḡ yaa kee ke bonciise bô mwεεm mvù kooyi yî kefew kin e dunçi nje la? ⁴ Εḡgokε kè befe kè nu ε cinε wase Nyo' le ε no nu diεwε kpwoon nsake le kin, gomte fieε fi dunçi mvunḡay mvù ne fowe. Ke è nulo é me endunḡεε fieε ê kí efey fi wee ntum Nyo' wvù Jona le ke.” No wvú gay nonεḡ mum cinε bó le ne no γεne.

Ε Jisos tefe boom bew le bó eyεnè ekumε gee di Bofalasii bô Bosadusii le

(Mak 8:14-21)

⁵ Ε boom bo Jisos e bo ḡgoo le ke dioo fεse kewvu keki yeḡ le bó be ε daaye keejo blεεd. ⁶ Ε Jisos ke ne gay ê bó le, “Ben eyεnè, bvuu joo kefew yî fintunḡεεḡ fi Bofalasii noo fi Bosadusii le.” ⁷ Ε boom bew bo ḡgoo le mum kew no jemyi εbonebon ekumε fieε fidvu, gayte le, “Wvú jemyi fintunḡεεḡ fin nεḡ njefo beene baa to bô blεεd ke.” ⁸ Ε Jisos kieε fieε fi bó jemyi ekumε fí mum gay le, “O oo bonyii bo mbee wvù doose le ban! Ben jemyi εbeneben ε è

nu ekumε blεed wvù ben baa kenke ke nje la? ⁹ Ben baa yene wase mwεem e le? Ke ben kumyi bontuw bo blεed e bo botin bò bonyii se dieε bontfuke botin e? Bimbεke bì ben se baance se nu nkáa yimiεε? ¹⁰ E ke ben bvuu kumyi ten bontuw bo blεed e bo bosooshwiy bò bonyii be die bontfuke bonεw e? Ben be baanci bimbεke bí ε buy nkáa yimiεε? ¹¹ E ge la wvù ben baa kiεε le ke me njemyi ε è nu ekumε blεed ke? Me mbvuu ngayte ke le ben ejòð kefew ekumε fintunlεen fi Bofalasioi bô Bosadusii le.” ¹² No wvù jeme nonen ε bó mum kiεε le ke wvù jemyi le bó ejoo kefew ε è nu ekumε fintunlεen fi bó towte ê blεed e ke, le wvù jemyi ε è nu ekumε n'yεeyi wvu Bofalasioi bô Bosadusii.

*E Bita cεε le Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)*

¹³ E Jisos ke gen buy ê keba ke won e kè Kaysalia Filibi le, ke ne bife ê boom bew bo ηgoo le le, “Bonyii duu le wee wvù diee nu Waawee nu yεε?” ¹⁴ E bó tfuse ê wvù le, “Bonyii bomew duu le wo nu Jon Nleseεjoo, bomew le Elayja, ε bomew duu le wo nu Yelimia kenεε wee ntum Nyo' wvumvu.” ¹⁵ E wvù bife ê bó le, “Ben duu finen le me nu yεε?” ¹⁶ E Semon Bita tfuse le, “Wo nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε wvù Waa Nyo', Nyo' wvù kenke nshii.” ¹⁷ E Jisos tfuse ê wvù le, “Semon waa Jona, Nyo' nu ε buw wo, njefo ke fin nu ε è seje wee wvu wum ê wo ke, è seje Icεm wvù nu fowe ê wo. ¹⁸ Me ε no ngayte ê wo le wo nu Bita, * ε è nu yî kemaan kin

16:9 14:20 **16:10** 15:37 **16:14** 14:2; 17:10-13; Mat 21:11

16:16 14:33; Jon 1:49; 11:27 **16:18** Luk 22:32; Jon 1:42; 21:15-17;

εfe 2:20 * **16:18** Diee di Bita din nu le, «Te».

e wvù me nu ñke en'yoò kentaashε kem ke bonyii bo mbee le. Ε ke mvunḡay mvu kpwe le nu ke eyuu eghaw kentaashε kedvu κε. ¹⁹ Me nu ñke enya ken'yene ke bvunfon bvu fowe le † ê wo. Fiεε fi wo ε ke ε suu fokuse fεn, tu bó nu ε suu wase fowe. Fiεε fi wo ε ke ε fay fokuse fεn, tu bó nu ε fay wase fowe.” ²⁰ No Jisos gayεε nonεn, mum loocε ciise lo ê boom bew bo ñḡoo le ε bó eyεne fo bó ke emom esee ê wee le wen nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε κε.

Ε Jisos jeme εkumε kfuu kpwe yì wvù nu ke ekpwe (Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)

²¹ Ε κew yì kefew kekίε le, ε Jisos mum κew no duñci ê boom bew bo ñḡoo le ε wen κεñke κε keegen Jelusalem. Ε wen nu egeñ eyεn bonḡew nteen can bonyii bò saake won e bô bocee ncese bo baay baay noo bonyii bò duñci bonci bo Nyo' le. Bó nu ke eyu wen, é εdiuw ebuy εta é wen ekase ebuy yì kpwe le. ²² Ε Bita mum jo wvù ε bô wvù lewse ye. Ε wvù mum κew no saake wvù yì fiεε fidvu le, gayte le, “Tata, Nyo' elεwseè. Ke fin fiεε nu ke eyuu ekooy bô wo κε.” ²³ Ε Jisos banke ye gay ê Bita le, “Ja ê me ejim Satan! Wo jewsee lo me ñjefo κε wo leeme ê keba ke Nyo' le κε. Wo leeme ε è nu ê ke wee wvu wum e.” ²⁴ No Jisos jeme nonεn, mum gay ê boom bew bo ñḡoo le ε, “Ε wee gomte keenu wee wεm ñḡoo, tu wvù κεñke keetun εkolε kew, etuu kentam kew ebii me le. ²⁵ Ben ekeè le wee wvù bawci nshii we fo wvù elase nu ke elase κε lo. Geenεn ε wee wvù lase nshii we ñje me nu ke ekeñke nshii. ²⁶ Ε

16:19 Luk 11:52; Mat 18:18; Jon 21:15-17 † **16:19** Fen nu teytey le, bin'yene bi bvunfon bvu fowe le. **16:20** 17:9 **16:21** 17:22-23; 20:17-19; 26:2 **16:24** 10:38-39; Luk 14:27; 17:33; Jon 12:25-26; 1Bi 2:21

bó baanci naa won wvun nen tfuu, ε nya ê wee wvú ε die, ε ke ε lase nshii we, é sεw wvudvu enu la? Nuu le fiεε nu dvú fi è nulo é wee esum keyoy kew dvú le? ²⁷ Ben ekeè le wee wvú diee nu Waawee nu ke eto bô bonceendaa bew ê bvukukε bvú Ice le, emum elaw wee tfuu yî fiεε fi wee nu ε ge le. ²⁸ E me ensee ê ben keceεy le bonyii bomew leeme fen bò yaa nu ke eyuw wvun kpwe sε bó ε yen no wee wvú diee nu Waawee too bô bvunfon bwew ke.”

17

ε Jisos dunce bvukukε bwew bvú to kenke fowe

(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

¹ E εdiuw ke fey εsoocaa, ε Jisos jo Bitá bô Jεm noo Jon wvú waa bwee Jεm, ε bô bó ben yî kum wvumew e ε wvú defe εwe, no nu fó εbonεbon. ² E bó ke nε yen ε nfiεsεn ye ε kumεn ê bó εjise, bvushiw bwew ε no baa lawkene diεwε diuu le, ε ndvú ye baa ten lawkene nen mwawmwawmwaw. ³ E fí kooy le Muses bô Elayja to nu ε nε buynen fô bó le, no jemyi bô bo Jisos. ⁴ E Bitá mum nε bvumten gay ê Jisos le, “Tata, fí jee no beene nu fen. E wo fen koonke lo é me en'yoó cún fen she, é yimi enu yo, yimi yi Muses, yimi yi Elayja.” ⁵ Ke no wvú to bæε jemyi, ε fí kooy le kembεw kè baa nen bvuuu to nu ε nε to ban bó, ε diεw jeme ê kembεw kedvu le le, “Wvun nu Waa wεm, wvú nu fitele fiem. Me n'yuuke njon bô wvú baay. Ben

16:27 Mben 62:12; Job 34:11; Mat 7:23-27; 13:41; 25:31-46; Luk 13:27; Jon 5:29; Lum 2:6; 1Kol 3:13-15; 1Bi 1:17; 2Tim 4:14; Mwm 22:12 **16:28** 10:23; 24:34; Mak 9:1; 13:30; Luk 9:27; 21:32 **17:1** 5:1 **17:2** 2Bi 1:16-18; Mwm 1:16 **17:5** 3:17

eyuukè ε è nu wvú le.” ⁶ Ε boom bew bo ηgoo le dioo yuw diew yidvu ε kedvum gbwo bó, ε bó gbweken tum monshim fokuse. ⁷ Geenε ε Jisos γεν kum bó le gay ε, “Ben eja we. Fo ben efanè κε.” ⁸ Ε bó dioo cake εjise we fanε yaa bvuu yen wee mvu le εfey Jisos κε.

⁹ Ε bó ke nε yí kum wvudvu le dioo booke, ε Jisos lew ê bó ε, “Fo ben ke esee fiεε fi εjise eyene be yen ê wee se wee wvú diee nu Waawee ε buy wase yí kpwe le κε.” ¹⁰ Ε boom bew bo ηgoo le bife ê wvú ε, “Ε nu nje la wvú bonyii bò dunçi bonci duu ε Elayja kenke keeke eyaw eto é Mboyse wvú Nyo' to kawεε se to?” ¹¹ Ε Jisos tfuse ε, “Ε nu kecεεy ε Elayja kenke keeyaw eto ekene mwεεm mvunciim. ¹² Geenε é me ensee ê ben ε Elayja nu ε to wase bó fanε yaa kiεε wvú κε, ε mum ε ge fiεε fi bó koonke bô wvú. Ε è nu κε lenλεη no wee wvú diee nu Waawee nu ke eyen ηγεω can yibole.” ¹³ No wvú gay nonεn, ε boom bew bo ηgoo le mum kiεε ε wvú jemyi ε è nu εκumε Jon Nleseεjoo.

*Ε Jisos fε wan mvu wvú to gbwee kenjgwe
(Mak 9:14-29; Luk 9:37-43a)*

¹⁴ Ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le ke bow fεse fô kebombom ke bonyii le to nu. Ε wee mvu nε to tum ενvuw ê Jisos fwe, gay ê wvú ε, ¹⁵ “Tata, came κε shen fô waa wεm e. Wvú gbwee kenjgwe, yene ηγεω baay. Wvú nen'yi gbwe fotaη, ké nε gbwe ê joo le. ¹⁶ Me mbe ε nto bô wvú fô boom buw bo ηgoo le bó ε mom ηkuuη keefε wvú.” ¹⁷ Ε Jisos gay ε, “O oo! Εηγοκε ke εcici kè baa lese fitele yí Nyo'

le kin. Me nu ηke enu beene ενγεν embuy νεε? Me nu ηke ενkuu shém bô ben ενγεν embuy νεε? Ben eto bô wan wvudvu fen enya ê me.” ¹⁸ Ε bó to dvú, ε Jisos wam nceendaa dεwle wvù to nu yî wan wvudvu le ε wvú buy, ε wvú mum bonen lo kan mwaan.

¹⁹ Ε boom bo Jisos e bo ηgoo le ke νε γεν fô wvú le εjim εjim, bife ê wvú le, “Ε nu nje la wvù bese be mom ηkuuη keebvuse nceendaa dεwle wvudvu?”

²⁰ Ε wvú tfuse ê bó le, “Ε nu njefo mbee wene doose lo. Ε me ensee ê ben kecεεy le, é ben be κεηke mbee ε wvú nu κε naa diεwε shem nsusu le, * tu ben nulo egay ê kum wvun le wvú emvuw ye fen eγεν eleem fofe, é wvú mvuwe, fiεε saa nu dvú fi nulo eghaw ben κε. ²¹ [Geenen, κε kfuw wvuwwun nceendaa dεwle nulo ebuy σε wee ε bunle ε she mbam mwεεm mvudien κε.]”†

Ε Jisos bvuu jeme εκumε kfuw kpwe yî wvú nu ke ekpwe

(Mak 9:30-32; Luk 9:43b-45)

²² No Jisos bô boom bew bo ηgoo le to taashεε Galilee, ε wvú gay ê bó le, “Wee wvù diee nu Waawee nu ε bó nu ke enya wvú can bonyii le, ²³ é bó eyu wvú, é ke edioo enu εdiuw εta, é wvú ebuy yî kpwe le.” Ε bó yuw nonen, ε ye keeshε bó baay.

Εkumε shile wvu yew ncese

²⁴ Ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le ke γεν buy Kafana'um, ε bonyii bò to fii shile wvu yew ncese

17:20 13:31; 14:31; 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6 * **17:20** Nsusu yin nu ê diεw bala le le, «mustard». † **17:21** Κε boηwa' bo boyvuum bomew bò bó to yawεε san diεw Nyo' jó κεηke kencim kin κε.

17:22 16:21 **17:24** Ksm 30:13

ke to yεn Bita le sow ê wvú le, “Wee wene n'yεεyi ké no laanƙe ke shile wvu yew ncese?” † 25 ε wvú bee le, “εε.” ε Bita ke dīoo tu fô yew e, ε è yaw Jisos jike fiεε fidvu fokuse, bife ê wvú le, “Semon, wo yεne fiuw le la? Bonfon bo fokuse fεn ké no fii shile bô kensuw ε è nu ê baa? Bó ké no fii ê boom bo woŋ e, nuu ê botolo le?” 26 ε Bita tfuse le, “Bó ké no fii ε è nu ê botolo.” ε Jisos gay ê wvú le, “Tu ke boom bo woŋ e yaa keŋke keelaanƙe ke. 27 Geenεn, wvu le fo bee wo eteensεn mvuntelem mvu bonyii bodvu le, gεε elan fincaw ê mamase le, bye yì wo ε yaw ε koo, ε wo yene diuw wvudvu, é wo eyen jise di bigew e jó, emum ebvuse egeen enya ê bó keelan shile wesebewo dvú.”

18

*Wee wvù kuuke ente jo bvunfon bvu fowe
(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)*

1 ε è no nu ke kefew kedvu le, ε boom bo Jisos e bo ŋgoo le to bife ê wvú le, “Wee wvù kuuke fele wee tfuu ê bvunfon bvu fowe le nu wvù la?” 2 ε Jisos mum tee wan caan leke ê bó enteleŋ, 3 gay le, “ε me ensee ê ben keceey le, é ben baa ekumen etu diεwe boom bo caan caan e, tu ke ben nu ke eyuu eley naa lo bvunfon bvu fowe le ke. 4 Naa γεε wvù nu ε jo εkolε kew caan ε no nu diεwe wan wvun e, nu ε wvú nu wee wvù kuuke ente jo bvunfon bvu fowe. 5 ε wee fiisene wan diεwe wvun e ê diee diem e, tu wvú fiisene ε è nu me.

(Mak 9:42-48; Luk 17:1-2)

† 17:24 Shile wvun to nu diεwe keŋgawtεn ke nlawma wee lemme le yì diuw le. 18:1 Luk 22:24 18:3 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17 18:4 23:12 18:5 Luk 10:16

6 Ɛ è nu ɛ wee ege é wee wvù nu ɛ lese fitele yî yem e diɛwɛ boom bo caan caan ban e ege kebefɛ, é fî ejee fô wvuwɛ wee le ɛ bó eshɛɲke kebwee ke diene le ê kendoɲ kew e, edomse wvú é wvú eshii eɣɛn ê joo yi baay e. 7 Nɣɛw wvu baay nu fô bonyii bo yî wonɲ wvun e. Mwɛɛm mvù teeyi bonyii ɛ bó gee bibefe keɲke kɛ keenu. Geenɛn ɛ nɣɛw wvu baay nu fô wee wvù teeyi wee mvu ɛ wvú gee kebefɛ le. 8 Ɛ kebo kuw kɛnɛɛ ɛkalɛ kuw gee ɛ wo gee kebefɛ, é wo sum kebo kedvu kɛnɛɛ ɛkalɛ kedvu laɲ. Fí jee ɛ wo ke eley nshii wvù mɛy lo le bô kebo kɛnɛɛ ɛkalɛ keɲkfuyte, ɛfey keekɛɲke can yicii kɛnɛɛ bikaa bicii é bó ke ejo wo etfume nɣuy wvù mɛy lo le. 9 Ɛ jise diuw gee ɛ wo gee kebefɛ, é wo min jise didvu laɲ. Fí jee ɛ wo ke eley nshii wvù mɛy lo le bô jise dimwaan, ɛfey keekɛɲke ejise ecii, é bó ke elan wo nɣuy wvu baay e.”

*Ngan ɛkumɛ njee yî to laɛ
(Luk 15:3-7)*

10 “Ben eyɛnè fo ben ejoð mvu boom bo caan caan ban e ɛkuse kɛ. Ɛ me ensee ê ben ɛ fowe nu ɛ bonceendaa bo Nyo' le bô shee bô bó ké no nu kɛ sekecii ejise jo Icɛm wvù nu fowe. 11 [Ɛ wee wvù diee nu Waawee to to keeboyse bonyii bô nu ɛ lakɛn wase.] *

12 Ben kpwaake ɛ la? Ɛ wee keɲke njée gbwee, yimiaaɲ ɛ la ɛnte dvudvu, wvú saa eyaw ecinɛ yi mbaɲ bvuukɛ ncow bvuukɛ le ê kum, eɣɛn egom njee yimiaaɲ yî la yidvu? 13 Ɛ me ensee ê ben keceey ɛ, é wvú gom ɛ yɛn, é wvú eyuuke njoɲ

18:8 5:29-30 **18:10** Jon 10:11-15 * **18:11** Kɛ boɲwa' bo boyvuum bomew bô bó to yawɛɛ saɲ diɛw Nyo' jó keɲke kencim kin kɛ.

bô njee yimiaaη yidvu fele yi mban bvuuke ncow bvuuke yì baa la ke. ¹⁴ Ε nu ke lenlen ten no Icen wvù nu fowe baa shieele le wee mwaanη ngoo boom bo caan caan ban e ela ke.

No è nulo é wee emancem mwεem bô waa bwεe

¹⁵ Ε waa bwoo ge fiεε fí ε befε fô wo le, é wo γεν γεν wvù le dunce jay we ê wvù ke ben ε wvù bofεε. Wvù é yuw fiεε fi wo jeme, tu wo ε kase wase ε kenke waa bwoo jim. ¹⁶ Wvù é no nu se wvù ε yuw fiεε fi wo jeme, é wo jo wee mwaanη kenεε bofεε ε ben ε bó kase γεν fô wvù le, wvu le njeme wemen ekenke bonyii bofεε kenεε botete bò eben jim nsaw wvudvu. ¹⁷ Wvù é γεν ε fan keeyuw fiεε fi bó jemyi, é wo jo keseen γεν dvù fô kentaashe ke bonyii bo mbee le. Wvù é fan keeyuw naa noo kentaashe ke bonyii bo mbee le, é wo jo wvù diεwe wee wvù yaa kee ke Nyo' kenεε diεwe wee wvù fii shile le.

¹⁸ Ε me ensee ê ben kecεεy le fiεε fi ben ε ke ε suu fokuse fεn, tu bó nu ε suu wase fowe, fiεε fi ben ε ke ε fay fokuse fεn, tu bó nu ε fay wase fowe. ¹⁹ Me ε mbvuu ε no ηgayte ê ben le, é bonyii bofεε ê ben ente beηe yî fiεε le fokuse fεn, ε lεke ê bunle le, é Icem wvù nu fowe ege fimwetεn fô bó le. ²⁰ Ben ekeè le fô bonyii bofεε kenεε botete nu ε taashe ê diee diem e, nu ε me nu ê bó entelen.”

Ngan ekume wee fioo wvù yaa koole ke shen

²¹ Ε Bita mum bence bife ê Jisos le, “Tata, è nu bokaη bomεε bò waa bwεem gee mwεem mvù befε fô me le, é me enlεeshi ke lo? Ε nulo é ke

egen ebuy bokaŋ bosooshwiŋ e?” ²² E Jisus tfuse ê wvú le, “Kε è nelo é me enŋay ê wo le è nelo enu ke bokaŋ bosooshwiŋ maŋ ke. E nelo enu mbaŋsooshwiŋ bokaŋ bosooshwiŋ. ²³ E nεε fiεε fi bó nelo efeweŋ bvunfon bvú fowe bô nfon mvu wvú to gomte keekpwaŋŋεn bô bonyii bew bo lemme le bô kpawaw we to nu can yibole. ²⁴ No wvú to kewεε keetaasse, ε bó to bô wee mvu ε ye fioo nu bikele bi bigew e bontfuke yuufe. ²⁵ No ke è to nulo é wvú elaw, ε nfon wvudvu mum gay le bó ejo wvú bô kpweŋe noo boom noo mwεεm mwew mvunciim egese eto bô bigew bidvu elaw fioo ye dvú. ²⁶ No nfon gay nonεn, ε wee wvudvu gbwe ê wvú ejise ku can ê wvú gay le, ‘Tata, kuu ke shém bee wo, me nu ŋke enlaw fiεε ficii.’ ²⁷ E shen ge ε cee ekole we cine wvú le daaye lo ê fioo yidvu le. ²⁸ Geenen, ε wee we kebεε ke buy dioo gεne, buynen yî wee mvu wvú bô bó lemte nfon e, ε wvú to keŋke wvú fioo ekεle ke bigew e ke kemwaan. † E wvú mum jice wvú yî sew e gay le, ‘Lawε fioo yo.’ ²⁹ E wee lemme wvudvu mum gbwe ten ê wvú ejise, lekε wvú gay le, ‘Kuu ke shém bee wo, é me ŋke enlaw wo.’ ³⁰ E wvú tun, jo wvú gen fen yew ncaw e le wvú enù dvú egen ebuy no wvú ke elaw fioo ye. ³¹ E bonyii bomew bô bô bó to lemte dioo yen fiεε fi kooy le, ε fi ley bó baay. E bó mum gen see fiεε ficii fi be kooy ê nfon. ³² E nfon tooy wvú ε wvú to, ε wvú gay ê wvú le, ‘Wo nu fiεε fi ecici. Me mbe ε ndaaye ê yo fioo le yicii njefo wo be ε ku can ê me. ³³ Kε è be nulo ten é wo ecam shen fô wee wvú ben ε bó lemte le no me

18:22 Keŋ 4:24 **18:23** 25:19 **18:27** Luk 7:42 † **18:28** Ekεle ke bigew e kin nu ê díεw Glek e ke diεwe bodanali gbwee le. **18:33** 5:7

mbe ε ncam ten fô wo le?’ ³⁴ Ε nfon ton'yε shém, nya wvú λε bó efen yew ncaw e, enyεwle bô wvú eγεν ebuy no wvú ke elaw fioo ye yicii. ³⁵ Nonεn, è nu κε ληνλεη no Icem wvù nu fowe nu ke ege bô wee mwaanη mwaanη ben e, fen é wee baa elεεshε bô fitele fiew ficii fiεε fi befε fi waa bwee nu ε ge fô wvú le.”

19

N'yεεyi ekumε keekunη kpwoon
(Mak 10:1-12)

¹ Ε Jisos ke jeme mwεεm mvun mεse, mum nε ê keba ke wonη e kè Galilee le γεν ê kè Judea le Joo Joodan wvuke. ² No wvú γεν, ε kebombom ke bonyii le shfum bi wvú le, ε wvú fε bó bocii bô to cemkene jó.

(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

³ Ε Bofalasii ke nε to fô wvú le keemom wvú, mum bife λε, “Nci nu ε bee λε è nulo é wee ekunη kpwεse yî fiεε le kenεε è nu naa fi la?” ⁴ Ε Jisos tfuse ê bó λε, “Ben ke baa tanη wase fiεε fi bó sanη λε, ‘Fonkεw nu ε wee wvù to bomεε bonyii to bom bó ε bó no nu diemsen bô kpwoon’ e?” ⁵ Wvú to bom nonεn mum gay λε, ‘E nu nje fifin wvù diemsen nu ke ecinε ice bô bwee le etaashε bô kpwεse, é bó bofεε emum etu wase wee mwaanη.’ ⁶ Nonεn, κε bó bεε bonyii bofεε κε, bó nu wase wee mwaanη. Fí ε mum ε no nu λε, fiεε fi Nyo' nu ε taashε wase, fo wee emom egawsen κε.”

7 Ε bonyii bodvu mum bife ê Jisos λε, “Ε no nu nje la wvù Muses to gayεε λε wee nulo esanj ηwa' enya ê kpweσε wvù dunçi λε wen nu ε kunj wase wvù, emum ekunj wvù?” 8 Ε Jisos tfuse λε, “Ε to nu nje bikuu binen bì temyεεν wvù Muses to cin'yεε λε wee nulo ekunj kpweσε. Geenεν, κε è nu no fí to nu fonkew κε. 9 Me ε no ηgayte fiem ê ben λε, é wee ne ε kunj kpweσε ε jo wvumvu, é è baa nu λε kpwoon wvudvu nu ε ne ε no ghane gee nsake, tu wvù nu ε ge kebefε κε diεwε keejanj kpwoon mvu.”

10 Ε boom bo Jisos e bo ηgoo le yuw fin gay ê wvù λε, “Ε è fen nu no fí nu ekume diemsεν bô kpwoon, é fí ejee λε wee emey fiew nonεν σε wvù ε taashe bvujen.” 11 Ε Jisos gay ê bó λε, “Κε è nu wee tfuu wvù nulo ebee fifin fiεε κε. Ε nulo ebee κε bonyii bò Nyo' nu ε ge λε bó ebee. 12 Ben ekeè λε bonyii bomew nu dvù ε bó yaa ké no κεηke shiee kpwoon κε, ε è nu no bó to bokεε wase bó ε bó nu. Ε bomew nu nonεν ε è ge bonyii bô can λε bó enu nonεν. Ε bomew nu fibole nonεν ε è ge bó bô bikuu bibole λε bó enu nonεν nje bvunfon bvu fowe. Wee wvù nulo ebee fifin ε wvù bee.”

Ε Jisos lanj kembonen yî boom bo caan caan e

13 Ε bonyii ke ne no too bô boom fô Jisos e λε wvù ekum bó le, ebunle fô bó le, ε boom bew bo ηgoo le mum no saake lo bonyii bodvu. 14 Ε Jisos gay fiew λε, “Ben ecine é boom bodvu etoo fô me le. Fo ben ejewsè bó κε, ηjefo bvunfon bvu fowe nu ε è nu fô bonyii diεwε boban e.” 15 No wvù gay nonεν, mum gεε can ye yî bó le mum ne no γεne.

Jisos bô cee kpawaw
(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

¹⁶ E fí kooy le wee mvu to nu ε ne to fô Jisos e, bife ê wvú le, “Wee N'yeyi, fiεε fí jee fí me ηκεηκε keeηge nse ηκεηκε nshii wvù mεy lo nu la?” ¹⁷ E Jisos bife ê wvú le, “Wo biite ε è nu ê me εκume fiεε fí jee nje la? Wee wvù jee mεy ke mwaan. E wo gomte keeke eley nshii wvù mεy lo le, é wo no geele bonci bo Nyo' le.” ¹⁸ E wee wvudvu bife ê Jisos le, “Bonci bo Nyo' le nu bò la?” E Jisos tfuse le, “Fo wo eyu wee, fo wo ejan kpweε wee, fo wo econ bvucō, fo wo eben jim nsaw mbiay, ¹⁹ è wvumtè ico bô bwoo, noo le, è koonkè waa bwoo no wo koonke ekole kuw.” ²⁰ E cuwee wvudvu mum gay ê wvú le, “Bonci ban bocii nu ε me nse ηgeele wase. E bvuu shεke la?” ²¹ E Jisos tfuse ê wvú le, “E wo fen gomte keenu wee wvù jee gene mεese, é wo gen gese mwεem mvù wo κεηκε, gaw bigew bidvu ê bo kefufe le, é wo ke emum eκεηκε ntfu ε è nu fowe. E wo dioo ε ge nonen emum eto ebii me le.” ²² E cuwee wvudvu yuw nonen, mum ne no gene nu lo shen shen, njefo wvù to κεηκε kpawaw baay.

²³ E Jisos mum gay ê boom bew bo ηgoo le le, “E me ensee ê ben keceey le fí nu ke etemyi fô wee kpawaw e keeley bvunfon bvu fowe le. ²⁴ E me embvuu ensee ê ben le, fí nu cekey fô nyambala le keeley ê jise di tase le fele fô wee kpawaw e keeley bvunfon bvu Nyo' le.” * ²⁵ E boom bo Jisos e bo ηgoo le yuw fifin, ε diuw yum bó baay. E bó bife

19:18 Ksm 20:12-16; Lεw 19:18 **19:19** 22:39 **19:21** 6:20;
 8:21-22; Luk 12:33 **19:22** Mben 62:10 * **19:24** Nyambala yin
 nu ε bó tenje ê díew bala le le «camel».

le, “E è fen nu nonen, é ke yuu eboy yee?” ²⁶ E Jisos taa bó nen, gay ê bó le, “E è nu fô wee wvu wum e, tu fí nulo eghaw. Geenε ε fô Nyo' le nu ε ke fiεε yaa nulo eghaw wvú ke.” ²⁷ E Bitá gay ê wvú le, “Taa eyen, bese nu ε cine wase fiεε ficii le ε no bii wo le. Bese nu ke ekeηke la?” ²⁸ E Jisos gay ê bó le, “E me ensee ê ben keceey le seke wee wvú diee nu Waawee ε shii wase yí kawla we bvukuke le won wvu fwe le, é ben ban bò se bii me le, eshii ten yí bokawla le yuufe ncow bofεε esaake dikfuu di Islael di yuufe ncow difεε. ²⁹ Wee tfuu wvú nu ε cine la diew e, keνεε boom bo bwee le, keνεε jéme ye le, keνεε ice le, keνεε bwee le, keνεε boom e, keνεε ηεε le, ε wvú cin'yi nje yem, nu ke ekeηke bonyii bô mwεεm bokaη gbwee fele no wvú se keηke. E wvú nu ke ekeηke ten nshii wvú mey lo. ³⁰ Geenε, bonyii nteen bò nu fwe keseen nu ke enu εjim, é nteen bò nu εjim keseen enu fwe.”

20

Ngan ekume wee wvú to joε bonyii bo lemme le lese wεne

¹ E Jisos bvuu gay le, “Bvunfon bvú fowe nu diεwε cee la mvu wvú to buyεε ja fontaηentaη gen keejo bonyii bo lemme le elese ê wvú wεne. ² No wvú to γενεε yen bó le, ε bô bó mum kamen le wvú nu ke elaw bó danali danali yí diuu le. * E wvú mum ciinse bó ε bó gen no lemte ê wvú wεne. ³ E

19:26 Saka 8:6; Luk 1:37 **19:28** 25:31; Luk 22:30; 1Kol 6:2; Mwm 3:21 **19:29** 10:37 **19:30** 20:16; Mak 10:31; Luk 13:30 * **20:2** Danali mwaan nu jise di bigew e di bó to ké law wee dvú yí lemme di yí diuu le.

è ke no nu diewe didiuvu buuke le, e wvú buy gen yen bomew bonyii le e bó leeme fô way laame. ⁴ E wvú gay ê bó le, 'Ben egen ten elemtè ê me wene, é me nke enlaw ben no bó ké no laake.' E bó mum gen. ⁵ E wvú ke bvuu buy ke diewe emvunsheen entelen e, bvuu kase buy ke diewe didiuvu ditete le, joo ke bonyii bo lemme le. ⁶ E è ke no nu diewe didiuvu ditin e ekiuguu, e wvú bvuu buy gen yen bonyii bomew e e bó leemene. E wvú bife ê bó le, 'E nu nje la wvú ben to e she leemene fen diuvu dicile ecici?' ⁷ E bó tfuse le, 'E nu njefo wee baa jo bese lemme le ke.' E wvú mum gay ê bó le, 'Ben egen le ten elemtè ê me wene.'

⁸ E è ke no nu ekiuguu, e cee wee mum to gay ê cee ekole bonyii bew bo lemme le le wvú etee bonyii bo lemme le, enya nlawma wvubo, keeke yî bonyii bò be to ejim e, egen emese yî bò be to fwe le. ⁹ E wvú mum kew no laake. E bonyii bò bó to joe bó yî lemme le didiuvu ditin to e wvú law bó danali danali. ¹⁰ E bonyii bò bó to yawee ejo ke dioo to mum no kpwaake le bó nu elaw bó efey bomew ba. Geen en, e bó law ke ten bó danali danali. ¹¹ E bó fi nlawma wvubo mum kew no wvukene cee la we, ¹² gayte le, 'Bonyii ban bò wo be jo ejim lem ke ntaf kefew mwaan maan, geen en wo e law bee bó lenlen, e bese nu bò be she e ngvuse yî lemme le diuvu dicile e mvum sheyte yî yese le.' ¹³ Geen en e cee wee wvudvu tfuse ê wee mvu bó le le, 'Nsaa yem, ke me mbaa njay fi ee bee wo ke. Bee wo be kamene ke lemme din yî danali le?' ¹⁴ Joo nlawma wo egenè. E kon me le me enlaw wee wvu ejim lenlen diewe no me nlaw wo. ¹⁵ Ke me nkenke mvungay keenge fi ee

fi me ηκοοηκε bô fiεε fi è nu fiem e? Nuu λε wo bene kendon ηjefo me nu ε n'yene can yem fô bonyii le λε?” ¹⁶ No Jisos jeme nen, mum mεse λε, “E nu κε no bonyii bô nu εjim keseen nu ke enu bo fwe, ε bo fwe nu bo εjim.”

Ε Jisos bvuu jeme εκυμε kfuu kpwe yì wvú nu ke ekpwe

(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ E Jisos ke no bene Jelusalεm, ε bô boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofεε buy ê je, ε wvú tee bó ε bô bó λεwse ye, ε wvú gay ê bó λε, ¹⁸ “Ben eyeke eyuw, beene bene wase gene Jelusalεm, ε bó nu eγεν enya wee wvú diee nu Waawee can bocee ncese bo baay baay noo bonyii bô duηci bonci bo Nyo' le, é bó esaw wvú esumten λε bó eyu wvú, ¹⁹ emum enya wvú can bonyii bô yaa nu κε Bojuu le, é bó esεwse wvú, tamte wvú bô bonηgbwan, emum eta wvú yî kentam e, é ke edioo enu ediuw ετα é Nyo' ekase ebvuse wvú yî kpwe le.”

Ε bwee Jon bô Jεm λεκε bintaw bi boom bew e ê Jisos

(Mak 10:35-45)

²⁰ E bwee boom bo Σεβεdee le ke ne to fô Jisos e bô boom bew, tum envuw ê wvú εjise keelεκε fiεε. ²¹ E Jisos bife ê wvú λε “Wo be gomte λε la?” E wvú gay ê wvú λε, “Kawε λε è nu ke edioo enu seke wo saake wase bvunfon bwuw, é boom bem bo bofεε ban eshii mbew yo le, wvumvu ê εbo kuw ke elemse le, wvumvu ê ke εκενε le.” ²² E Jisos tfuse ê boom bodvu λε, “Κε ben kee fiεε fi ben biite κε.

Ɛ nulo é ben ke ewu fiko fi ηγεω e fi me nu ηke enj'wu?" Ɛ bó tfuse le, "Bese nulo ke ewu." ²³ Ɛ wvú gay ê bó le, "Ɛ nulo é ben ke ewu fiko fiem kecεεy. Geenεn keeshii ê εbo kem ke elemε bô ke εκενε le yaa nu bvudvuu bwem keenya ê ben ke. Mondvuum modvu nu ε è nu fô bonyii bô Icεm nu ε seyse wase ε γεε fô bó le." ²⁴ Ɛ kebese ke boom bo ηgoo le bo Jisos e bo yuufe dioo yuw εκυμε fiεε fidvu, ε shém ton'yε bó bô boom bo bofεε bodvu. ²⁵ Geenεn ε Jisos tee bó bocii, ε bó to ε wvú gay ê bó le, "Kε ben kee le bonyii bô saake bitum ké no shiile lo yí bonyii bobole, ε bonyii bo baay baay bobole dunçi mvunγay mvubole ê we jo bó?" ²⁶ Kε fifiε κηηke keenu ê ben εντελεη κε. Wee wvú gomte keenu wee wvu baay ê ben εντελεη κηηke keenu wvú lemte lo ben e. ²⁷ Wee é no gomte keenu wee wvu fwe ê ben εντελεη, tu wvú κηηke keenu nfwá wene. ²⁸ Ɛ nu κε ληηληη no κε wee wvú diee nu Waawee to to le bonyii elemte lo wvú le κε. Wvú to to keelem lo fô bonyii le, enya nshii we keesum wee nteen yí kpwe le."

*Ɛ Jisos yene εjise binfefe bifεε
(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)*

²⁹ Ɛ Jisos bô boom bew bo ηgoo le ke γεν dioo fele Jelikú, ε kebombom ke bonyii le no shfumte ê wvú εjim. ³⁰ Ɛ fí kooy le binfefe bimew bifεε, ε è nu bolemsε bì to ké no shiile diuw je le, to nu ε dioo yuw le Jisos fele lo, ε bí mum no wamte gayte

20:23 Lem 12:2 **20:26** 23:11; Mak 9:35; Luk 9:48 **20:28**
 Yεsa 53:12; 1Kol 6:20; 7:23; Gal 1:4; 1Tim 2:5-6; 1Bi 1:18-19 **20:29**
 9:27-30 **20:30** 1:1; 9:27; 12:23; 15:22; 21:9, 15; 22:41-46; Mak
 10:47-48; 11:10; Luk 1:32, 69; 2:11; 18:38-39; Jon 7:42

le, “Tata, Waa Nfon Dawe, came shen fô bese le.”
³¹ E kebombom ke bonyii le no wamene bó gayte
 le bó eban lo. Geen ε bó bvuu wam gen lo fwe
 fwe le, “Tata, Waa Nfon Dawe came shen fô bese
 le.” ³² E Jisos mum leem, tee bó, ε bó to, ε wvú bife
 le, “Ben gomte le me enge la fô ben e?” ³³ E bó tfuse
 le, “Tata, gee é ejise eyese eyene ye.” ³⁴ E shen koo
 Jisos, ε wvú kum ejise ebole. Kan mwaan ε bó mum
 no yene mwεem e, mum ne no bii Jisos e.

21

E Jisos ley Jelusalem diεwε Nfon e
(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

¹ E Jisos bô boom bew bo ηgoo le ke dioo feηene
 Jelusalem, ε bó nu wase ntεw wvú Betfaj e yî Kum
 Bite bi Olif e, ε wvú mum tum boom bew bo ηgoo
 le bomew bofeε, ² gay ê bó le, “Ben egen ntεw wvu
 fwe we le. Ben nu díoo ε gen, emum eyen lo bwee
 kembεεbey e ε bó ε suu ε waa we nu mbew ye le,
 é ben efay, eto dvú ê me. ³ E wee bife lo fiεε ê ben,
 é ben tfuse le Cee Ekole keηke shiee wvudvu, é wvú
 emum ecine lo kan mwaan é ben eto dvú.” ⁴ Fifi
 to kooy nonen keege é fí eto ekocen no wee ntum
 Nyo' mvu to jemyεε, gayte le,
⁵ “Wee egay ê kelaante kè Sayon le,
 ‘Ben etaa eyen, Nfon wene too ê ben e.
 Wvú nu ε shike ekole kew,
 ε ben yî kembεεbey e, ε è nu waa kembεεbey,
 kembεεbey ε kí bεε caan.’ ”

⁶ E boom bo Jisos e bo ηgoo le ba gen, ge ke no
 wvú to jemyεε. ⁷ E bó to bô kembεεbey kedvu noo

wan, yey bikum bibole yî dvú le, ε Jisos ben shii yî kemew e, no gene. ⁸ Ε kebombom ke bonyii le nteen no yeyte ten bikum bibole ê je, ε bomew faasshi tíew bite yeyte. ⁹ Ε kebombom kè to bii εjim no wvuuyi le, “Eeeee, mbense enù fô waa Nfon Dawe le leεε! Nyo' nu ε lan kembonen yî wee wvù too ê diee di Tata le leεε! Eeeee, mbense enù fô Nyo' wvu fowe le leεε!”

¹⁰ Ε Jisos ke γεν fεse Jelusalem, ε kelaante kedvu kecii shiw. Ε bonyii no ghayte, biite le, “Wvun se nu yεε le?” ¹¹ Ε kebombom tfuse le, “Ε nu wee ntum Nyo' wvù Jisos wvù ne ntew wvù Nasalet e, Galilee.”

Ε Jisos kuη bonyii ε bó kamene way fô yew ncese Nyo' le

(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹² Ε Jisos ke γεν fô yew ncese Nyo' le, kuη bonyii bocii bò to geese bò to guyte mwεεm fó, baashe bidan bi bonyii bò to kumene bigew e, bò bintaw bi bonyii bò to geese bibembε le. ¹³ Wvú to kuηke gayte le, “Fí nu ε bo ε san ε Nyo' gayte le, ‘Bó nu ke eteηe yew yem le yew bunle.’ Ben ε banke ε tu tfum bocooη.”

¹⁴ Ε Jisos no nu fô yew ncese le, ε binfefe bò bontεηε too ε wvú fele bó. ¹⁵ Geenεn, ε bocee ncese bo baay baay bò bonyii bò to duηci bonci bo Nyo' le ke dío yεn binghaw bi mwεεm e bì wvú to gee, bò no boom bo caan wvuuyi fô yew ncese le, gayte le, “Eeeee, mbense enù fô waa Nfon Dawe le

λεεε,” ε φί no ton'yi lo bó. ¹⁶ Ε bó mum waa lo Jisos
 ε, “Κε wo yuuke fiεε fi boom ban gayte le?” Ε wvú
 tfuse ê bó λε, “Έε, me n'yuuke lo. Fí nu λε ben ke baa
 taη wase fiεε fi bó saη λε, ‘Nyo’ nu ε ge mbense wvú
 jee γεne mεεσε ε no buyte dew boom bo caan caan
 e, noo dew boom bò bεε yamte εmben e?’ ” ¹⁷ Ε Jisos
 ke nε cine bó le, buy ê kelaante kedvu le, γεν nτεw
 wvú Betani le, ce jó.

*Ε Jisos low kete kemew
 (Mak 11:12-14, 20-24)*

¹⁸ Ε è ke no nu εntaηεntaη, no Jisos to kaase tuu
 jim εlaante, ε jeη no yuu wvú. ¹⁹ Ε wvú yeη kete
 kemew e mbew je le ε bó ké no diee, * mum γεν fó,
 geenεη faηε yaa yeη fiεε le yî dvú le κε, yeη κε ε è nu
 bibε yî dvú le maaη. Ε wvú mum low kete kedvu
 gay λε, “Fo fintam bεε ke ebvuu eyuu eyum lo yî yo
 le κε!” Kaη mwaan, ε kete kedvu mum yowλεη lo.
²⁰ Ε boom bo ηγoo le bo Jisos e dioo yeη nonεη, ε
 diuw yum bó. Ε bó no ghayte λε, “Kete kedvu ghan
 nεε ε σε yowλεη lo kaη mwaan ηεη?” ²¹ Ε Jisos tfuse
 ê bó λε, “Έ me ensee ê ben keceεy λε, é ben lese fitele
 yî Nyo' le, yaa keηke naa lo kemaηεη κε, ben saa ge
 κε ε è nu fiεε fi me ηge bó kete kin maan κε. Ben é
 cim ε gay ê kum wvun λε, ‘Mvuwe ye feη egeη egbwe
 ê joo yi baay e,’ é φί ekooy nonεη. ²² Ε naa la fi ben
 bunlee λεke, nu ε ben nu ke ekeηke feη é ben nu ε
 lese fitele yî Nyo' le.”

*Ε bó bife fô mvuηgay mvu Jisos e nε
 (Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)*

21:16 Mben 8:2 **21:19** Luk 13:6 * **21:19** Kete kin to nu kè bó
 teηε ê díεw bala le λε, «fig». **21:21** 17:20; Luk 17:6 **21:22** 7:7

23 Ε Jisos ke bvuu kase ley fô yew ncese le, ε bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô saake won Bojuu ke to yen no wvú yεeyi bonyii, mum bife ê wvú le, “Wo jo fεε mvunḡay ε se no gee mwεεm mvun? Ε nya yεε mvunḡay mvudvu ê wo?” 24 Ε Jisos tfuse ê bó le, “Me tεn nu embife fiεε ê ben. Ε ben tfuse lo, é me emum ensee ê ben wee wvù nya mvunḡay le me enḡeè mwεεm mvun. 25 Jon to leese bonyii ê joo ε mvunḡay mvudvu ne fεε? Ε to nya Nyo', nuu wee wvu wum ε?” No wvú bife nonεn, ε bó no keḡene εbonεbon gayte le, “Ε beene tfuse le è to nya Nyo', é wvú ebife ê beene le laa ε è ge la fo beene ebee Jon e le? 26 Geenεn, ε è yaa nulo é beene etfuse le, ‘Ε to nya wee wvu wum,’ κε, njefo beene fane kebombom ke bonyii le, no bó bocii nu ε bee le Jon to nu wee ntum Nyo'.” 27 Nonεn, ε bó mum tfuse ê Jisos le, “Κε bese kee κε.” Ε Jisos mum gay ê bó le, “Tu κε me nu ensee tεn ê ben wee wvù nya mvunḡay ê me le me enḡeè mwεεm mvun κε.”

Ngan εkumε boom bolemε bofεε

28 Ε Jisos γεν fwe bife le, “Ben kpwaake le la εkumε fin? Wee mvu to keḡke boom bolemε bofεε. Ε wvú ke ne γεν fô wan wvu fwe le, gay ê wvú le, ‘Waa wεm, γενε eshe elemtè wεne εben.’ 29 Ε wvú tfuse le, ‘Κε me nu enḡεn κε.’ Geenεn ke ne kase kumεn fitele fiew mum γεν wεne dvudvu. 30 Ε wee wvudvu γεν fô wvu εjim e gay κε fiεε fi wvú be gay wase ê wvu fwe. Ε wvú tfuse ê wvú le, ‘Me nu enḡεn icεm.’ Geenεn, fanε yaa γεν κε. 31 Tu εntelεḡ jo boom bo bofεε ban, nu ε wvù to gee fiεε

fi ice shieele nu wvù la?” E bó tfuse le, “E nu wvu fwe.” E Jisos mum gay ê bó le, “E me ensee ê ben keceey le, bonyii bò fii shile noo bokene bo nsake le nu e bó leyte wase bvunfon bvu Nyo' le fwe ê ben e. ³² Me njemyi nen njefo Jon Nlesejoo to nu e to keedunje je yi teyey ê ben, e ben fanje yaa bee wvù le ke, geen e bonyii bò fii shile bô bokene bo nsake le bee wvù le. E ben ke diao cim yen no bó beje nonen, fanje yaa ekumen mvuntelem mvunen ebee ten wvù le ke.”

*Ngan ekume bonyii bò wee to tesse wee ê bó
(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)*

³³ E Jisos bvuu jeme le, “Ben ebvuu eyuw ngan mvu. Wee mvu to nu e lem wee mvuntam mvù bó keenci mbvuum dvù, gem bô ketaan keeke, cim fò bó nu ke ekoyte mvuntam mvudvu some e mbvuum buyte, tum ketaale ke wee ncey e wene dvudvu, mum tesse wee wvudvu ê bonyii, mum ne gen ketum kemew e. ³⁴ E kefew kè bó ké no koyte mvuntam mvudvu ke to kocen, e wvù tum bonyii bew bo lemme le fô bonyii bò wvù to tesse wee ê bó le, le bó egen efi mwuwene mvuntam. ³⁵ E bó gen, e bonyii bò wvù to tesse wee wvudvu ê bó koo bó, sun mvu, yu mvu, tumye mvu bô eta. ³⁶ E wvù bvuu tum bomew bonyii bo lemme le e bó duule fele bo fwe ba, e bonyii ba bvuu ge ke lenlen no bó gee bô bo fwe ba. ³⁷ Ejim jodvu e wvù tum wase e è nu waa we, kpwaake le bó nu egen ewvum waa wen wvun. ³⁸ Geen e, e wvù gen, e bonyii bodvu diao yen wvù le, jeme ebonebon le, ‘Wvun nu ndiela wee wee wvun. Ben eto é beene eyu wvù emum

eyow bvushew bvudvu.’ 39 Ε bó mum koo wvú bvuse wene, mum yu.”

40 No Jisos fε nen, mum bife le, “Wee wεε wvudvu nu ke edioo ε to ege nεε bô bonyii bodvu?” 41 Ε bó tfuse le, “Wvú nu ke eto elεse lo mvunyaame mvudvu, etεse wεε wvudvu ê bonyii bomew bô nu ke enyaa mwew mvuntam seke ηkoy e.” 42 Ε Jisos bife ê bó le, “Ben ke baa taη wase ê Nwa' Nyo' le le, ‘Tε didvu diε di bonyii bo kembom e to tunεε, to nu ε kase nε tu tε di buu di yew e.

Ε fifin nu ε è ge kε Tata,
bonyii ε no taale keηke ηghaw’ e?

43 Me ε mum ε no nseηe ê ben le, Nyo' nu ke efi bvunfon bwew can yene le, enya ε è nu ê ketum kè nu ke egee no wvú gomte le.” 44 [“Tε didvu din nu é wee gbwe yî dvú le, ecaafie lo, é dí gbwe yî wee le, efoonε lo mwεtεn.”] †

45 No Jisos ma ηgan wvun nen, ε bocee ncese bo baay baay noo Bofalasi dioo yuw, mum kieε le wvú ma ε è nu ekumε bowen. 46 Ε bó mum no gomte keekoo wvú, geenεn, kase fan kebombom ke bonyii le, njefo kebombom kedvu to keηke Jisos le è nu naa wee ntum Nyo'.

22

Ngan ekumε ηkaw bvujen
(Luk 14:15-24)

1 Ε Jisos bvuu no jemyi ê bó ê boηgan e, ε wvumvu no nu le, 2 “Bvunfon bvu fowe nu ε è nulo é bó

21:39 Ibu 13:12 **21:41** 22:7 **21:42** Mben 118:22-23 **21:43**
Dan 2:34-35, 44-45 † **21:44** Kε boηwa' bo boyvuum bomew bô
bó to yawεε saη diεw Nyo' jó keηke kencim kin ke. **21:46** 21:11;
26:4-5 **22:2** 9:15

efewsen bô nfon mvu wvù to seysεε ηkaw bvujen bvu waa we wvù diemsen e. ³ Ε wvù ke tum bonceendaa bew λε bó egen etooy bonyii bò wvù to beε bó bô ηkaw bvujen wvudvu λε bó etoò. Geenεn, ε bonceendaa bodvu γεν ε bonyii bodvu fanε yaa to κε. ⁴ Ε wvù tum bomew bonceendaa gay ê bó λε, ‘Ben egen ejeme ê bonyii bò me nse mbeε bô ηkaw bvujen wvun λε bó eyeke eyuw, me nu ε nseyse wase mwεεm mvudien, ε ηgbwo binson bi nyám e bô boom bo bona’ le bò fanκεn. Me nu ε nseyse wase mwεεm mvunciim, λε bó etoò λε fô ηkaw e.’ ⁵ Geenεn, ε bó γεν ε bonyii bodvu case lo, nε fibole no γενε. Ε wee mvu laa wene dvu wvù, ε wee mvu laa way we. ⁶ Ε kebεse ke bonyii le kooyε bonceendaa bodvu nyεwle bô bó, mum yuwye bó. ⁷ Ε fitele bente nfon wvudvu, ε wvù ciinse bonyii bew bo jem e, ε bó γεν λεse lo bonyii bò yuwyeε bonceendaa bew, mum ton kelaante kebole. ⁸ No wvù ge nonεn, mum gay ê bonceendaa bew bomew λε, ‘Me nu ε nseyse wase ηkaw bvujen. Geenεn bonyii bò me nse mbeε ba se baa nu naa lo bonyii κε. ⁹ Ben egen ntasen jé le yicii, ebe bonyii bocii bò ben ε yen, λε bó eto fô ηkaw bvujen wvun e.’ ¹⁰ Ε bonceendaa bodvu mum buy γεν jé le yicii, kum bonyii bocii bò bó to yenεε, bonyii bò jee bô bò befe to dvù. Ε yew bvujen mum yinσen bô bonyii.

¹¹ Ε nfon ke nε ley yew bvujen yidvu le keeyεn bonyii bò to toε fô ηkaw e, mum yen wee mvu le dvù ε wvù baa jise ndvù ηkaw bvujen κε. ¹² Ε wvù bife ê wvù λε, ‘Nsaa yεm, wo ghan nεε ε se ley

dvun se ndvú ηkaw?’ Ε wee wvudvu mey diuw tfu.
¹³ Nonen, ε nfon mum gay ê bonceendaa bew le,
 ‘Ben ekay can ye noo bikaa, etfume wvú ê ejiwε le
 ekfun, jò bonyii nu ke ebeele ηgeci bigew.’ ” ¹⁴ No
 Jisos jeme nonen, mum gay le, “Ben ekeè le Nyo' nu
 ε be bonyii nteen, geenen ε caw ke caan.”

*Ε bó telε Jisos ekumε shile wvù lanεen
 (Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)*

¹⁵ Ε Bofalasii mum ne γεν seyse no bó nu ege é
 Jisos se lowsεν njeme é bó ekoo wvú. ¹⁶ Ε bó mum
 tum boom bobole bo ηgoo le noo ηgoo bonyii bo
 Nfon 'Elod e fô Jisos e. Ε bó γεν jeme ê wvú le, “Wee
 n'yεεyi bese kee naa le wo nu wee keceεy, ε wo yεεyi
 bonyii bô je yì yi Nyo' ê je yi keceεy e. Ke wo ké
 no joo le wee mvu nu jεεy ke, njefo ke wo taale laa
 mweten nu naa la le. ¹⁷ Ke see ê bese wo ηkpwawce.
 Nci nu ε bee le beene elaanke shile ê Kaysa, nuu fo
 bó elaanke le?”

¹⁸ Ε Jisos kiεε fiεε fi bó wεentene bô fí, mum gay
 ê bó le, “Ben bonyii bò jemyi jεεy, gee jεεy ban, ben
 teeyi me nje la? ¹⁹ Ben eto bô bigew bì ben ké no
 laanke shile dvú é me en'yen.” Ε bó to bô danali,
 nya ê wvú. ²⁰ Ε Jisos bife ê bó le, “Ekole kin kè nu
 yì dvú le nu ke yεε le? Ε diee nu di yεε le?” ²¹ Ε bó
 tfuse le, “Ε nu ke Kaysa le, ε diee nu ke ten diew.” Ε
 wvú mum gay ê bó le, “Ben emum enyaà le ê Kaysa
 fiεε fi è nu fi Kaysa le, nyaà ê Nyo' fi è nu fi Nyo' le.”
²² Ε bó yuw nonen, ε diuw yum lo bó. Ε bó mum
 cine wvú le ne no gene.

*Ɛ bó telɛ Jisos ɛkumɛ mbuy wvu yî kpwe le
(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)*

²³ Kɛ ɛbvubwɛ, ɛ Bosadusii nɛ to fô Jisos e. Bosadusii nu ngoo bonyii bô to ké no duu ɛ kɛ bonyii nu ke ebuy yî kpwe le kɛ. No bó toɛ, mum bife ê Jisos lɛ, ²⁴ “Wee n'yɛɛyi, Muses to nu ɛ gay lɛ, ‘Ɛ wee kpwe lo sɛ wan, tu waa bwee kɛɲke keegɛɛ kpwɛsɛ é bô wvú eboo boom ê diee di ɲkfu waa bwee wvudvu le.’ ²⁵ Keseen, boom bo wee mvu le to cee bee bó jan bosooshwiɣ. Ɛ wvu ngaywee ke jo kpwoon, ke ghan kpwe ɛ bô wvú baa kɛɲke wan kɛ, cinɛ kpwɛsɛ le ê ɛjimɛ kew. ²⁶ Ɛ fí kooy kɛ nonɛn bô ɛjimɛ kew noo ɛjimɛ ke wvuwɛ le, gɛn buy yî wvu bosooshwiɣ e. ²⁷ Ɛjim jodvu, ɛ kpwoon wvudvu tɛn kpwe. ²⁸ Nonɛn keseen no bó bocii bosooshwiɣ to nu ɛ jo kpwoon wvudvu, è nu ke edioo enu seke bonyii buyte yî kpwe le, é kpwoon wvudvu enu kpwɛɛ yɛɛ?”

²⁹ Ɛ Jisos tfuse ê bó lɛ, “Ben nu ɛ jay baay, ɛ è nu njefo kɛ ben kee fiɛɛ fi bó saɲ ê Nwa' Nyo' le kɛ. Ɛ ben yaa kee tɛn mvuɲgay mvu Nyo' le kɛ. ³⁰ Ben ekeè lɛ è nu ke enu seke bonyii buyte yî kpwe le, kɛ bolemɛsɛ bô bokɛnɛ bɛɛ ke ebvuu etaashi bvujen kɛ, ɛ bonyii yaa bɛɛ ke ebvuu enyaa boom ɛ bó taashi bvujen kɛ. Bó nu ke enu wase kɛ diɛwɛ bonceendaa bo Nyo' le fowe. ³¹ Ɛ dioo nu fi ɛkumɛ mbuy wvù bonyii nu ke ebuy yî kpwe le, ben ke baa taɲ wase Nwa' Nyo' yuw fiɛɛ fi wvú jemyi ê ben e? Nyo' to nu ɛ gay lɛ, ³² ‘Ɛ nu me Nyo' Ablam bô Nyo' Aysik noo Nyo' Yakow.’ Fì nu lɛ kɛ Nyo' nu Nyo' bonkfu kɛ, è nu Nyo' bonyii bô nu dvú.” ³³ Ɛ

kebombom kè to leeme fó yuw ntfuse wvù Jisos nya, ε diuw yum lo bó bô n'yεεyi we.

Nci wvù fele bonci bocii
(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)

³⁴ Ε Bofalasii ke dīoo yuw ε Jisos nu ε ban lo diuw Bosadusii, ε bó mum baance ye to fô wvú le. ³⁵ Ε wee mvu bó le wvù to looci kee bonci bo Nyo' le, mum tele wvú bô mbife mvu ε, ³⁶ “Wee n'yεεyi, nci wvù kuuke fele bonci bocii nu wvù la?” ³⁷ Ε Jisos tfuse ê wvú ε, “Nci wvù kuuke nu wvù gayte ε, ‘Ε koonkè Tata wvù Nyo' wo bô fitele fiuw ficii, enya ekole kuw ê wvú kecii, egeε bvufee bwuw yî ye le bvucii.’” ³⁸ Wvuwvun nu nci wvu fwe wvù kuuke fele bonci bocii. ³⁹ Ε wvù bii wvú le nu kε diεwε wvuwε le. Ε wvú nu ε, ‘Ε koonkè waa bwoo no wo koonkε ekole kuw.’ ⁴⁰ Mwεεm mvunciim mvù nu ê N'wa' bonci le, noo mvù nu ê Bon'wa' bo bonyii bo ntum Nyo' le, leeme ε è nu yî bonci bo bofεε ban e.”

Mboyse wvù Nyo' to kawεε nu waa yεε?
(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

⁴¹ No Bofalasii to nu ε bó taashe fó, ε Jisos mum nε bife mbife mvu ê bó ε, ⁴² “Ben kpwaake ε la ekumε Mboyse wvù Nyo' to kawεε? Ben kpwaake ε è nu waa yεε?” Ε bó tfuse ê wvú ε, “Ε nu waa Nfon Dawe.” ⁴³ Ε Jisos kase bife ê bó ε, “No è nu waa Nfon Dawe, ε fí ghan nεε ε Keyoy ke Yuule se ge ε Dawe no tenje wvú ε Tata wen? Dawe to nu ε jeme ε,

22:37 Dito 6:4-5 **22:39** Lεw 19:18; Mat 5:43; 19:19; Lum 13:9; Gal 5:14; Jem 2:8 **22:40** 5:17; Lum 13:10 **22:41** 20:30-31

44 'Tata Nyo' to nu ε gay ê Tata wem le wvú eshii ê εbo kew ke εεεy e, egeu ebuy seke wen ke ejike bonyii bew bo bvuban e

é wvú etome bikaa biew yî bó le.'

45 Ε Dawe fen teje wvú le Tata wen, é wvú ebvuu eghan neε se no nu waa we?" 46 No Jisos jeme nen, ε wee fanε yaa nu dvú mwaan wvú etfuse fiεε ê wvú ke. Ε kew ten εbvubwe le, ε wee fanε yaa ke ebvuu emom lo ebife fiεε ê wvú ke.

23

Ε Jisos cεεyε kenyi ke bonyii bò duñci bonci noo ke Bofalasii le

(Mak 12:38-39; Luk 11:43, 46; 20:45-46)

1 Ε Jisos mum ne jeme ê kebombom ke bonyii le bò boom bew bo ηgoo le le, 2 "Bonyii bò duñci bonci bò Bofalasii nu bonyii bò nu ε jo kentaw ke Muses e. 3 Fí ε mum ε no nu le, ben eyuukè fiεε ficii fi bó seje ê ben, mum geè. Geenεn, fo ben egeè fiεε fi bó gee ke, njefo bó fewci jεεy, gee jεεy. 4 Bó nen'yi yile bvujite ε bvú fele mvunγay mvu bonyii le yike bonyii dvú, ε è yaa nu naa lo é bó keβε emom keelaw ke naa lo kpwan εbo keefice bó ke. 5 Mwεem mvù bó gee mvunciim nu ke keege le bonyii eyenè bó le. Mvunkuw mvubole mvu Nwa' Nyo' le nu naa mvù kukene. * Ε mvunjεηken mvu ηgem ndvú yibo le nu naa mvù dewkene. 6 Bó

22:44 Mben 110:1; Lem 2:33-35; 1Kol 15:27; Ibu 1:13; 8:1 22:46 Mak 12:34; Luk 20:40 23:3 Lum 2:21-23 23:5 Ksm 13:9; Dito 6:8; Ktj 5:38-39; Mat 6:1 * 23:5 Mvunkuw mvun nu mvù bó to gεele bonci bo Nyo' le bomew jó, jiise yî monshim bò ηkenken e.

ké gene fô nkaw e no koonke keeshii ke ε è nu fô bonyii ewvumte bó, ké gen yéw bunle le no koonke ke keeshii ε è nu yí bintaw bi fwe le. ⁷ Bó ké no koonke ten keelene ê way ε bonyii gayte bó le, bvuu koonke le bonyii etenè bó le Bolabay. ⁸ Geenεn, fo wee ebenè ε bonyii tenje wvú le Labay ke, njefo ben kenke Wee N'yeyi ke mwaan maan, ε ben bocii nu boom bo bwee wan e. ⁹ Fo ben etenè wee mvu yí nshε le fen le è nu icee wene ke, njefo ben kenke Icee wene mwaan wvù nu fowe. ¹⁰ Fo wee ebenè ε bó tenje wvú le Cee Ekole ke, njefo Cee Ekole wene nu ke mwaan wvù è nu Klistu. ¹¹ Wee wvu baay ê ben entelen kenke keenu wee wvù lemte lo ben e. ¹² Naa yee wvù bensee ekole kew, nu ε Nyo' nu ke eshike lo wvú, ε naa yee wvù shiwse ekole kew, nu ε Nyo' nu ke ebense lo wvú.

*ε Jisos tooshε bonyii bò dunji bonci bô Bofalasii
(Mak 12:40; Luk 11:39-42, 44, 52; 20:47)*

¹³ Ngew wvu baay nu wene ben bonyii bò dunji bonci noo ben Bofalasii. Ben nu bonyii bò jemyi jeyy, gee jeyy! Ben leeme ejise jo bonyii banji je yí leyte bvunfon bvú fowe le. Ke ben koonke keeley bvú le ke, ε bvuu ε no baanke je fo bonyii bò koonke keeley e.

[¹⁴ Ngew wvu baay nu wene ben bonyii bò dunji bonci noo ben Bofalasii. Ben looci shiwse lo bokε' bo bonkfu le, gee dibunle di dewkene keeduunke ye. Ben ekeè le wene ngew nu ke efo lo.] † ¹⁵ Ngew

23:8 Jon 13:13 **23:11** 20:26-27; Mak 9:35; 10:43-44; Luk 9:48; 22:26 **23:12** Mben 75:8; Mat 18:4; Luk 1:52; 14:11; 18:14

† **23:14** Ke bonwa' bo boyvuum bomew bò bó to yawεε san diεw Nyo' jó kenke kencim kin ke.

wvu baay nu wene ben bonyii bò duŋci bonci noo ben Bofalasio. Ben nu bonyii bò jemyi jεεy, gee jεεy! Ben nεn'yi len won tfuu bvuu lente jóo yi baay baay kε le ben gomte wee mwaan wvù ebanke etu wee wene mbee. ε wvú ké tu wase wee wene mbee, ε ben kase ge ε fiew mεse fo lo, ε wvú no nu wase wee ŋguy wvu baay kε diεwε ben e.

¹⁶ Ngεw wvu baay nu wene. Ben nu binfefe duu le ben duŋci je ê bonyii! Ben nu bonyii bò duu le, 'ε wee jeme fiεε, ε kan diee di yew ncese le, tu kε è nu fiεε kε. Geenεn, é wee jeme fiεε ε kan ε è nu diee di ketwaa ke bigew e kè yεεle ke yew ncese le, tu wvú kεŋke keege no wvú jeme ε kan.' ¹⁷ Binfefe bin! Ben nu biyuŋ! Fiεε fi kuuke fele fimew nu fi la? ε baay kuuke ketwaa ke bigew e kè yεεle, nuu yew ncese yi gee ε ketwaa kedvu sε nu fiεε fi è nu fi Nyo' le le? ¹⁸ Ben jemyi tεn le, 'ε wee jeme fiεε ε kan diee di ketan ke ncese le, tu kε è nu fiεε kε. Geenεn é wee jeme fiεε ε kan ε è nu diee di fiεε fi wee nya ncese dvú, tu wvú kεŋke keege no wvú jeme ε kan.' ¹⁹ Binfefe bin! Fiεε fi kuuke fele fimew nu fi la? ε baay nnya yidvu kuuke, nuu ketan ke ncese le kè gee ε nnya yidvu sε nu fiεε fi è nu fi Nyo' le le? ²⁰ Fiεε fi nu, nu le é wee kan diee di ketan ke ncese le, tu wvú kan nonεn ε kan noo mwεεm mvunciim mvu yi dvú le. ²¹ ε wee kan diee di yew ncese le, tu wvú kan nonεn ε kan noo Nyo' wvù cee dvú. ²² ε wee kan won wvu we, tu wvú kan ε è nu kawla Nyo' noo wvú wvù Nyo' wvù shiile yi dvú le.

²³ Ngεw wvu baay nu wene ben bonyii bò duŋci

bonci noo ben Bofalasi. Ben nu bonyii bò jemyi jεεy, gee jεεy! Ben ké no nyaa keba kemwaan ê Nyo' ente jo biba yuufe bi mbáse yicii yì ben keeke naa noo mwεem jεεy jεεy mvù ben keeke γεεle ê mbáse le ε yí eshumte, geenεn laanke fiεε fi jite fi nci jemyi ekumε fí ε ben egeè, fi è nu keege mwεem λη fô bonyii le, camte shen fô bonyii le noo keeese fitele yì Nyo' le. Ben be κεηκε keegeè mwεem mvudvu mvunciim yaa cin'yi fimew e κε. ²⁴ Binfele bì duñci je ê bonyii! Ben kuñyi yeεguu bvuuuse ê mbvuum e, geenεn kaa mii nyam yi baay εshem! ‡

²⁵ Ngεw wvu baay nu wene ben bonyii bò duñci bonci noo ben Bofalasi. Ben nu bonyii bò jemyi jεεy, gee jεεy! Ben cuke mvuñkom bô shúw ye le, geenεn ε mwεem mvù nu ε yiñsen jó nu mvù ben loci ê bonyii noo mvù ben yeεle εjise dvú. ²⁶ Binfele bi Bofalasi le, ben eyaw ecuke mvuñkom bô shúw ente, wvu ε mvú emum eyuule ten ye le.

²⁷ Ngεw wvu baay nu wene ben bonyii bò duñci bonci noo ben Bofalasi. Ben nu bonyii bò jemyi jεεy, gee jεεy! Ben nu diεwε jém yì bó nu ε seyse ε yefe yí ε no baa yen'yi εjise jee, geenεn ε ente jodvu nu ε jó ε yiñsen bô bikufe bi biñkpwe bi bonyii le noo mwεem mvunciim mvu nyεne. ²⁸ ε nu κε ληληη no ben yen'yi εjise le ben nu bonyii bo teyey, geenεn ε ente nu ε ben ε yiñsen bô kenλεεma noo gee di befe.

(Luk 11:47-51)

²⁹ Ngεw wvu baay nu wene ben bonyii bò duñci bonci noo ben Bofalasi. Ben nu bonyii bò jemyi

23:24 15:14 ‡ **23:24** Nyam yi baay yin nu ê diεw bala le le, «camel». **23:25** Mak 7:4 **23:26** Jon 9:40 **23:28** Luk 16:15

jεεy, gee jεεy! Ben bomte jém bonyii bo ntum Nyo' le, feele tεn jém bonyii bò to keηke nce wvu teytey seyse ε yí jee. ³⁰ Ben gee nonεn gayte le, ‘E bese to bee nu wase dvú kefew ke bo'icee bosεse le, tu bese to baa leem fisεse fô fiεε fi bó to gee keeyuwyi bonyii bo ntum Nyo' le ke.’ ³¹ Ben jemyi nonεn, jemyi ε è nu ekumε bikuu binεn mum tomte bô dew yene le ben nu naa boom bo bonyii bò to yuwyεε bonyii bo ntum Nyo' le. ³² Ben emum egeη lo fwe emεse lemme di bo'icee bonεn to kewεε! ³³ Yó yin! Eηgokε ke yó le kin! Ben kpwaake le ben nu ke enu se bó ε lese ben ηguy wvu baay e?

³⁴ No fí nu nonεn, me ε mum ε no ntumte bonyii bo ntum Nyo' le fô ben e noo bonyii bo bvufee le bô bonyii bò duηci bonci. Ben nu ke eyuwyε bomew, etawyε bomew yí bintam e, etam bomew yéw yene bunle le, ebone bikaa ê bomew εjim bilaante bicii bì bó gene bí le. ³⁵ Ben nu ke egeè nonεn wvu le εlemε ke bonyii bocii bò to cee nce wvu teytey yí nshe le bò bó yuwyεε enù fô ben εfa. Elemε kin nu ke enù fô ben εfa ε kew yí ke Abel wvù bó yuε se wvù keηke jay e, ε to ε buy yí ke Sakalia wvù waa Belekaya wvù ben to yuε enteleη jo yew ncese bô ketan ke ncese le. ³⁶ E me ensee ê ben keceεy le, lon mwεεm mvun mvunciim nu ke ekoo eηgokε ke keseen kin.”

E Jisos bεm bonyii bo Jelusalem

(Luk 13:34-35)

³⁷ No Jisos jeme nεn, mum bεm le, “Eβεy Jelusalem! Eβεy Jelusalem! Wo wvù yuwyi bonyii

bo ntum Nyo' le, bvuu tumyi bonyii bò Nyo' tumte fô wo le bô eta! É nu wase bokan bomεε no me mom keembaance boom buw ke diεwε no bweeshie ké baance boom bew kfukε ê bibε biew e, wo ε fan? ³⁸Taa eyεn, bó nu ε lan wase yew yo, ε yí nu etu binffuy. ³⁹Me nseje lo ê wo le ke wo bεε ke ebvuu eyεn me le ke, egeen ebuy kefew kè wo ke egay le, 'Nyo' nu ε lan kembonen yî wee wvù too ê diee di Tata Nyo' le.' ”

24

*É Jisos see le bó nu ke ebvuw yew ncese
(Mak 13:1-2; Luk 21:5-6)*

¹ É Jisos ke buy yew ncese le, ke dioo gene, ε boom bew bo ηgoo le bence to mbew ye le no dunji yéw yi fô yew ncese le ê wvú. ² Geenεn, ε Jisos jeme ê bó le, “Ben yene yéw yin e? É me ensee ê ben keceey le ke te dimwaan nu ke esheε yî dimew e se bó ε base fokuse ke.”

(Mak 13:3-13; Luk 21:7-19)

³ É Jisos ke dioo gen ben shii yî Kum Bite bi Olif e, ε boom bew bo ηgoo le bence to εbonεbon fô wvú le bife le, “Ke see ê bese kefew kè fiεε fidvu fin nu ke ekooy, noo nciise wvù nu ke eduηce kefew kè wo nu ke ekase eto noo le wonj kaa wase?” ⁴ É Jisos tfuse ê bó le, “Ben eyεnè fo wee ke elεε ben é ben ejay je. ⁵ Ben ekeè le bonyii nteen nu ke etoo joo diee diem tεεke fojise, ε wee duu le è nu wen wvù Mboyse wvù Nyo' to kawεε. É bó dioo gee nonεn emum elεεle bonyii nteen ε bó jayte je. ⁶ Ben nu ke eyuuke le bó tumte jem, bvuu yuuke ten bosaaka

le jem nu enu. Fo ben ke dioo eyuuke nonen, ε fin-teem no buyte ben ke. Mvumvun nu mwεem mvù keηke keeke ekooy. Geenε ε mvú yaa mum dunçi le woη kaa wase ke. ⁷ Ketum nu ke etumte jem bô kemew, ε nfon mvu tumte jem bô wvumvu. Jen nu ke ekoole, ε nshε shiike mondvuum e mondvuum e. ⁸ E mvumvun mvunciim bæε ke lo mvun'yaη ke diεwε seke kpwoon ε kεw lume.

⁹ Bonyii nu ke enya ben é bó enyεwle bô ben, eyuwye ben. Bitum bicii nu ke ebane ben nje diee diem. ¹⁰ Nonen é bonyii nteen emum etfuw bikaa ê me εjim, banene, geese bikuu bibole. ¹¹ E bonyii nteen bô mbiayte le è tum Nyo' bó nu ke ebuynen emum elεεle bonyii nteen. ¹² No kebefε nu ke eduule ke gene lo fwe, nu ε fí nu ke ege é keηkoηen ke bonyii le nteen emum ewεε. ¹³ Geenε, wee wvù nu ke ekuu shém egen ebuy fokemεse nu wvù nu ke eboy. ¹⁴ E bó keηke ke keeke efewce saaka wvù jee wvun wvu ekumε bvunfon bvú Nyo' le egen ebuy yî ekole ke nshε le kecii é bitum bicii eyuw, nonen é woη se keeke eka.

*N'yεεyi ekumε kefew ke ηgεw wvu baay e
(Mak 13:14-23; Luk 21:20-24)*

¹⁵ Nonen seke ben ε yen ε kemaante ke fiεε le kè nulo ejij bvudvuu kè wee ntum Nyo' wvù Dania to jemyεε ekumε kí, ε kí leeme wase yew ncese le, (wee wvù taanke ηwa' wvun eyuw fin ntay,) ¹⁶ ε bonyii bô nu Judea mum fεε ben yî dikum e. ¹⁷ Fo

24:7 2Klo 15:6; Yεsa 19:2 **24:9** 10:17-22; Jon 16:1-4 **24:9**
5:11 **24:10** 10:35; Luk 12:52-53 **24:11** 7:15 **24:12** 2Tim
3:1-5 **24:13** Mwm 13:10 **24:14** 28:19 **24:15** Dan 9:27;
11:31; 12:11 **24:17** Luk 17:31

wee wvù nu ê yew we dioo ε shii bvuu ley keejo fiεε fi nu yew κε. ¹⁸ Fo wvù nu wene ebvuu ekfulε le wen egeη ejo ndvu ye yi bulεεη κε. ¹⁹ NgeW wvu baay εdiuw yoya le nu ke enu wvu bokεηε bò nu bô difue, noo bò yamsee boom e. ²⁰ Ben ebunleè le fo kenlewtε kin ke enu ε è nu kefew ke nffum e, keηεε diuu di mbam e κε, ²¹ njefo ηgeW wvu baay nu ke enu kefew kekίε le, ε kfuu wvuwe ηgeW ke baa yuu nu wase ε κεW no woη to κεWεε ε to ε buy keseen e, ε κε kfuu wvuwe bεε ke ebvuu eyuu enu dvú κε. ²² E Nyo' to baa fafe εdiuw ε ηgeW wvudvu, tu κε wee wvu wum mwaanη bee ke eboy κε. Geenεη Nyo' nu ε fafe εdiuw yodvu nje bonyii bew bò wvù nu ε caw. ²³ E nu ke edioo enu sekekiε wee é jeme ê ben le, 'Ben etaa eyεη, Mboyse wvù Nyo' to kawεε wvun fεη!' Keηεε le, 'Wvuwe fofe!' Fo ben ebee κε. ²⁴ Ben ekeè le bonyii nu ke etoo mbiayte le bowen nu bomboyse bò Nyo' to kawεε, ε bomew duu le bowen nu bonyii bo ntum Nyo' le, emum egee mwεεm mvù temyi mvù duηci mvuηgay mvubole, egee ten mwεεm mvu diuw wvù yumεεη e wvu le bó elεε bonyii é bó ejay je, leε naa noo bonyii bò Nyo' nu ε caw, fεη é je nu dvú. ²⁵ Ben eyekε eyuw, me nu ε nsee wase mwεεm mvun ê ben é mvú se keeke ekooyi. ²⁶ Nonεη, é bonyii nε ε no gayte ê ben le, 'Ben etaa eyεη, Mboyse wvù Nyo' to kawεε wε ηkpwaante,' fo ben egeη jó κε. Keηεε le, 'Ben etaa eyεη, wvuwe yew εnte,' fo ben ebee bó le κε. ²⁷ Ben ekeè le no janη ké lawte we ê keba ke diuu sane le, ba

24:21 Dan 12:1; Mwm 7:14 **24:23** Luk 17:23-24 **24:24** 24:5; 7:15; Mwm 13:13-14 **24:27** 24:30, 37; 25:31; 1Kol 15:23; 1Tes 3:13; 4:15; 2Tes 2:1, 8; Jεm 5:7-8; 2Bi 3:4; 1Jon 2:28

gen buy jò diuu seeyi, nu ke ληνληη no nto wee wvù diee nu Waawee nu ke enu. ²⁸ ‘Naa fεε fò kenkpwe ke fiεε le nu, nu ke fó fò bonḡuluη nu etaashi.’

Ekumε no Jisos nu ke eto
(Mak 13:24-27; Luk 21:25-28)

²⁹ Kan mwaan seke kefew ke ηḡew wvu baay wvun e ε to wase ε fey, é diuu nε esεε ejimε, kpwee saa ebvuu ebaa ke, é jón enε fowe egbwεken, é mweεm mvu fowe mvunciim mvù keηke mvunḡay eshiike. ³⁰ Ε nciise wee wvù diee nu Waawee emum ebuynεn yî εbulε le. Ε bitum bicii bi yî nshe le emum ekεw effule lo bô kpwe. Bonyii nu ke eyen no wee wvù diee nu Waawee shiile too ê kembεw e fowe bô mvunḡay noo bvukuke bvυ baay. ³¹ Son yi baay nu ke edioo ε jeme foweεwe, é wvú emum eciinse bonceendaa bew é bó eḡen εbuw ε wonḡ yo εna le noo fowe, ebaance bonyii bew bô wvú nu ε caw.

(Mak 13:28-31; Luk 21:29-33)

³² Ben eyεεyi fiεε yî kenḡvum e. Tίew ye ké boci, é bibε ekεw etεεke yî dvú le, é ben mum kiεε le ekfuη kumene wase. ³³ Ε nu ke ληνληη no ben nu ke edioo ε yεn mweεm mvun e mvunciim, é ben emum ekiεε le wvú nu wase nceencee naa wase ê yew fwese. ³⁴ Ε me ensee ê ben keεεy le ke ηḡokε ke keseen kin nu ke eka σε mweεm mvun mvunciim ε kooy wase ke. ³⁵ Εbulε bô nshe nu ke eka, geenεn ke diew yem nu ke eyuu eshiw ke.

24:28 Job 39:30; Mwm 19:17-18 **24:29** Yεsa 13:10; 34:4; Aga 2:6, 21; 2Bi 3:10, 12; Mwm 6:12-14 **24:30** Saka 12:10-14; Dan 7:13-14; Mat 24:27; 26:64; Mak 14:62; Mwm 1:7 **24:31** 13:41; 1Kol 15:52; 1Tes 4:16 **24:34** 16:28

*Kε wee nu dvú wvù kee diuu di Jisos nu ke eto ke
(Mak 13:32-37; Luk 17:26-30, 34-36)*

³⁶ Kε wee nu dvú wvù kee diuu didvu keεεε kefew κε. Kε naa bonceendaa bo Nyo' le bo fowe keεεε Waa Nyo' kee ten κε. Ε kee κε Nyo' Ice wvú emben. ³⁷ Kε leηleη no fí to nu kefew ke Noa' le nu κε no fí nu ke enu seke wee wvù diee nu Waawee kaase too. ³⁸ Ε to nu ε joo baa yiηsen wase yî εκολε ke nshε le, ε bonyii nu fibole diekene bvuu wukene, ε bokεεε bô bolemσε taashi bvujen, ε bonyii nyaa boom ε bolemσε taashi bvujen bô bó, ke γεν buy diuu di Noa' to leyεε ê ηguw e, ³⁹ ε bonyii bodvu yaa kee fiεε fi nu ekooy κε, γεν buy seke joo to yiηsenεε yî nshε le, kuu bó bocii γεν dvú. Ε nu κε leηleη no fí nu ke enu diuu di wee wvù diee nu Waawee nu ke eto le. ⁴⁰ Bolemσε bofεε nu ke enu wεne, é bó ejo mwaan é mwaan eshεε. ⁴¹ Ε bokεεε bofεε nu ke egooke bvulem fodien, é bó ejo mwaan é mwaan eshεε. ⁴² Nonεn, ben emum eεyτè njefo κε ben kee diuu di Tata wene nu ke eto κε. ⁴³ Ben ekeè le é cee yew kee kefew kè coon nu ke eto εntaη, é wvú eεyτe, wvú saa ke ecinε é bó eto enγoy yew ye κε. ⁴⁴ Fí ε mum ε no nu le, ben ten κεηke keeεyτè njefo wee wvù diee nu Waawee nu ke eto ê kefew kè ben yaa kee κε le.

*N'yεεyi ekumε waa lemme wvu keεεy noo wvù
yaa nu κε wvu keεεy
(Luk 12:41-48)*

⁴⁵ Waa lemme wvù nu wvu keεεy bvuu κεηke bvufee nu wvù la? Kε è nu wvuwε wvù cee εκολε

24:36 Lem 1:7 **24:37** Keη 6:11-13; 7:7-13; 2Bi 3:6 **24:42** 24:44, 50; 25:13; Mak 13:33, 35; Luk 12:40; 21:36 **24:43** 1Tes 5:1-2; 2Bi 3:10; Mwm 3:3 **24:45** 25:21-23

we nu ε γεε wvú λε wvú etaalè fô yew ye le, λε kefew ke edioo ε kocεn, ε wvú nya mwεεm mvudien mvu boom bo lemme le ê bó le? ⁴⁶ Njon wvu baay nu ke enu wvu waa lemme wvuwe wvù cee εkolε we nu ke edioo etoo eyεn ε wvú gee lemme ληληη no wvú bee keege. ⁴⁷ Ε me ensee ê ben keceey λε cee εkolε we nu ke ebense wvú é wvú etaale fô mwεεm mwew e mvunciim. ⁴⁸ Geenεn é waa lemme wvudvu nε ε no nu wvú κεηκε κεηγε κέ befε, ε jeme ê εkolε kew λε, ‘Κε cee εkolε wεm nu ke eyanσεν ekase eto κε’, ⁴⁹ ε mum ε κεw ε no suηke boom bo lemme le bomew bò bô bó lemte, diekene bvuu wukene bô bonyii bò wuwte mbvuum, ⁵⁰ tu cee εkolε we nu ke enε esεε ebuynεn diuu dimew dì wvú yaa be kpwaake le noo ê kefew κέ wvú yaa be kee le κε. ⁵¹ Wvú nu ke edioo ε buynεn nonεn, emum enya ηγεw ê waa lemme wvudvu, eciinse wvú é wvú egεn enu ηgoo bonyii bò jemyi jεεy, gee jεεy e, ε è nu fó fò bonyii nu ke ebeele ηgeci bigew.”

25

Ngan εκυμε ηγόν bokεnε bomew yuufe

¹ “Ε nulo é bó emum efewsεn bvunfon bvυ fowe bô ηγόν bokεnε bomew yuufe bò to joε bin'yεese bibole, buy keege n efiisen cee bvujen mvu. ² Bó to nu nonεn ε bo botin nu biyυη, ε bo botin feefene. ³ Fì nu λε bò to nu biyυη to dioo jo bin'yεese bibole fanε yaa jo mεεm momew κε, ⁴ geenεn ε bò to feefene jo bibole bin'yεese jo mεεm momew mbew yî dvú le. ⁵ Ε bó γεn no ceYTE cee bvujen wvudvu, ε wvú no dvuyte keeto, ε nyii mum nε

no yεεke bó, ε bó mum lefe. ⁶ Ε è ke no nu εntan εntelen, ε bó ne yuw ε wee wvule λ, ‘Eeeee, ben etaa eyen, cee bvujen wvun εεε! Ben ebuy eto efiisen wvú λεε.’ ⁷ Ε ηγόν bokεε ba bocii mum ja we bense bin'yeese bibole. ⁸ Ε ηγόν bokεε bò to nu biyuj ba gay ê bò to feefene ba λ, ‘Ben enya κε bese bô μεεm monen momew. Bin'yeese bisese shiile wa lo.’ ⁹ Geenεn ε bò to feefene ba tfuse λ, ‘Κε è nelo é mó ekocen fô beene le bocii κε. Ben egen ε è nu fô bonyii bò geese le, eguy monen.’ ¹⁰ No bó to gene keeguy, ε cee bvujen mum shεε fεse. Ε ba bò to nu ε seyse wase ye ε no cεyte, mum γεν ley bô wvú yew ηkaw bvujen e, ε bó mum faa kembuj. ¹¹ Ejim jodvu ε ηγόν bokεε bomew ba bò to γενεε keeguy μεεm fεse, leem ê yew fwese no gayte λ, ‘Cee εκολε, cee εκολε, yene kembuj é bese eley.’ ¹² Geenεn, ε wvú tfuse ê bó λ, ‘Ε me ensee ê ben kecεεy λ κε me ηkee ben κε.’ ¹³ Fí ε mum ε no nu λ, ben eseyse ye, ecεytè, njefo κε ben yaa kee diuu kenεε kefew kè me nu ηke ενkase nto κε.

*Ngan εκumε boom bo lemme le botεte
(Luk 19:11-27)*

¹⁴ Kefew kedvu nu ε fí nu ke enu diεwε wee mvu wvú to nu keegen ghane, tee boom bew bo lemme le γεε kpawaw we can yibole. ¹⁵ Wvú to nu ε nya mvu waa lemme bikele bi bigew e bitin, nya mvu bikele bifεε, nya mvu ekeλ ke bigew e kemwaan. Wvú to nyaa κε bii no mvunγay mvu wee le nu. No wvú nyaε nonen, mum laa ghane diew. ¹⁶ Ε waa lemme wvú to fiε bikele bi bigew e bitin mum γεν

lo kan mwaan ge way dvú, die sew bikele bitin. ¹⁷ E wvù to fie bikele bifεε ge ten way, die sew bikele bifεε. ¹⁸ Geenεn, ε waa lemme wvù to fie εκελε kemwaan wε, γεν fiew cim fokuse nyile bigew bi cee εκολε we le bidvu fò.

¹⁹ E cee εκολε boom bo lemme le bodyu ke laa ghane die, γεν ce jó baay. E wvú ke dioo kase to, mum tee boom bew bo lemme le le bô bó ekpwanσεν mwεεm. ²⁰ E waa lemme wvù to fie bikele bi bigew e bitin mum to wase bô bikele yuufe, gay le, 'Cee εκολε, wo to nya me bikele bi bigew e bitin, taa eyen me nu ε nshεε ε ηγε way dvú, ε ηκεηκε bimew bikele bitin ê we jodvu.' ²¹ E cee εκολε we gay ê wvú le, 'Keyoone baay. Wo nu waa lemme wvù jee bvuu nu wvu keceey! Wo se nu ε shεε ε kieε keetaa fô fieε fi caan e ntay. Nonεn, me nu εηγεε wo keseen é wo etaale wase ε è nu fô fi baay e. Leyε le ente jo bvujonke bvυ cee εκολε wo le.' ²² E waa lemme wvù biew bigew to nu bikele bifεε to ten, gay le, 'Cee εκολε, wo to nya me bikele bi bigew e bifεε. Taa eyen, me nu ε nshεε ε ηγε way dvú, ε ηκεηκε bimew bikele bi bigew e bifεε ê we jodvu.' ²³ E cee εκολε we gay ê wvú le, 'Keyoone baay. Wo nu waa lemme wvù jee bvuu nu wvu keceey! Wo se nu ε shεε ε kieε keetaa fô fieε fi caan e. Nonεn, me nu εηγεε wo keseen é wo etaale wase ε è nu fô fi baay e. Leyε le ente jo bvujonke bvυ cee εκολε wo le.' ²⁴ E waa lemme wvumvu wε wvù to fie εκελε ke bigew e kemwaan to ten, gay le, 'Cee εκολε, me ηkee le wo nu wee wvù temyi εjim. Wo ké no gbweci ε wo baa jewe ke, baanci εgin ε wo baa le ke. ²⁵ Nonεn me nse ε mum ε nfan ε ηγεν

ε nyile bigew biuw fokuse. Taa eyen, bigew biuw bin, jicε.’ ²⁶ Ε cee εkolε we tfuse ε wvú le, ‘Wo nu waa lemme wvù befe, nu kenkpwen! Wo se kee le me ηké no ηgbweci ε me mbaa njewe κε, mbaanci εγιη ε mbaa nle κε. ²⁷ No wo se kee nonen, tu wo se bee egεε bigew biem ntfu wvu le seke me ε ηkase enfi bigew biem bidvu bô sεw ε we jodvu.’ ²⁸ No wvú gay nonen, mum gay le bó efi εκελε ke bigew e kedvu ε wvú, enya ε wvù κεηκε bikele bi bigew e yuufe. ²⁹ Le bó ekeè le wee wvù κεηκε nu ε bó nu ke ebise ε wvú εκεηκε nteen. Geenεn ε wee wvù baa κεηκε, nu ε naa fi caan fi wvú κεηκε nu ε bó nu ke efi lo ε wvú. ³⁰ No wvú gay nonen mum gay le, ‘Ben etfume kenεnε ke waa lemme le kin ε εjiwε le εκfun, fô bonyii nu ke ebeele ηgeci bigew.’

N’yεεyi εκumε nsaw wvu fokemεse

³¹ Ε nu ke edioo enu kefew kε wee wvù diee nu Waawee kaase too ε bvukukε bwew e, ε wvú too bô bonceendaa bo Nyo' le bocii, ε wvú emum eshii yî kawla we bvukukε le. ³² Bitum bicii bi yî εκole ke nshε le nu ke ebaance ε wvú fwe, ε wvú emum egaw bó diεwε no wee ncey ké gaw njée bvuse ε bίε tewe le. ³³ Wvú nu ke egεε njée εbo εceεy, gεε bίε tewe εbo εηkoηko. ³⁴ Wvú wvù Nfon nu ke emum egay ε ba bô nu εbo εceεy le, ‘Bonyii bô Icεm nu ε lan kembonεn yî bó le, ben eto εκεηκε bvudvuu ente jo bvunfon bvù wvú to seysεε fô ben e ε κεw no bó to bomεε won, ³⁵ njefo jen to yuu me, ε ben nya me bô mwεεm mvudien. Kendon to yumte me, ε ben nya

25:29 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18; 19:26 **25:30** 8:12 **25:31** 16:27 **25:31** Dito 33:2; Saka 14:5; Mat 16:27; 19:28; 1Tes 3:13; Jut 14 **25:35** Yεsa 58:7

me bô fiεε ε me η'wu. Me nto nu tolo, ε ben fiisen me. ³⁶ Me nto nu kenyi kencimte, ε ben jise ndvu yî yem e. Me nto nεmte ε ben to gay me le. Me nto nu yew ncaw e, ε ben to gay me le.' ³⁷ Wvú nu ke edioo ε gay nonεn, é bonyii bo teytey bodvu emum ebife ê wvú le, 'Tata, è nu seke la wvù bese to yεnεε wo le ε jen yuu wo, ε bese nya mwεεm mvudien ê wo, kεnεε seke la wvù kendonj to yumte wo ε bese nya fiεε ε wo wu? ³⁸ ε nu seke la wvù bese to yεnεε wo le ε wo nu tolo, ε bese fiisen wo, kεnεε kenyi kencimte, ε bese jise ndvu yî yo le? ³⁹ ε è nu seke la wvù bese to yεnεε wo le ε wo cεmte kεnεε nu yew ncaw e, ε bese to gay wo le?' ⁴⁰ Nfon nu ke emum etfuse ê bó le, 'ε me ensee ê ben kecεεy le no ben to gee mwεεm mvun, ke naa fô wee wvu caan boom bo bwεεm e ban e, nu ε ben to ge ε è nu fô me le.' ⁴¹ Nonεn, wvú nu ke emum egay ê ba bò nu εbo εηkoηko le, 'Ben bò lon nu ε koo, ben enε lo ê me ejise, egen eley ηguy wvù mey lo wvù bó to seysεε fô dεwle bô bonceendaa bew e, ⁴² njefo jenj to yuu me, ε ben fanε yaa enya me bô fiεε fidien ke. Kendonj to yumte me, ε ben fanε yaa enya me bô fiεε é me enj'wu ke. ⁴³ Me nto nu tolo, ε ben fanε yaa efiisen me ke. Me nto nu kenyi kencimte, ε ben fanε yaa ejise ndvu yî yem e ke. Me nto nεmte, mbvuu no nu yew ncaw e, ε ben fanε yaa eto egay me le ke.' ⁴⁴ Bó tεn nu ke emum bife ê wvú le, 'Tata, è nu seke la wvù bese to yεnεε wo le ε jen yuu wo, kεnεε ε kendonj yumte wo, kεnεε ε wo nu tolo, kεnεε kenyi kencimte, kεnεε cεmte, kεnεε yew ncaw e, ε bese fanε yaa efi wo ke?' ⁴⁵ Wvú nu ke emum etfuse ê

bó le, ‘E me ensee ê ben keεεy le, no ben to baa ege mwεεm mvun, ke naa fô wee wvu caan boom bo bwεεm e ban e, nu ε ben to baa ege ε è nu fô me le ke.’ ⁴⁶ Boba bonyii nu ke emum ege eley ηγεw wvù mεy lo le. Geenεn, é ba bò nu teytey ege eley fibole ε è nu nshii wvù mεy lo le.”

26

Ε bó kaa mvunaη ê Jisos ejim

(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

¹ Ε Jisos ke jeme mwεεm mvun mvunciim mεse, gay ê boom bew bo ηgoo le le, ² “Ben ekeè le è shεεte wase εdiuw εfaa, é emum enu Nkaw Danεfey, ε bó nu ke emum enya wee wvù diee nu Waawee can bonyii le é bó eta yî kentam e.” ³ Ke kefew kedvu le, ε bocee ncese bo baay baay bô bonyii bò saake woη mum γεn baance ye ê ntow Kayfas wvù to nu εkolε ke bocee ncese le, ⁴ mum cu ntaη no bó nu ke ewεεntεn σε koo Jisos, eyu. ⁵ Ε bó dioo cu nonεn, gay le, “Fo beene emom fiεε fin kefew ke Nkaw e ke, njefo é beene mom lo, é fí eto bô diuw ê bonyii εntεn.”

Ε kpwoon mvu yefe Jisos bô nfiey wvù shfuunjkene

Bεtani

(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)

⁶ Ε Jisos ke no nu ntεw wvù Bεtani le, yew dvu Semon wvù wee ntun wvu baay. ⁷ Ε bó ke shii no diekene, ε kpwoon mvu nε ley bô fikaa fimew ε bó kene bô tε, * ε è nu fi nfiey mvu wvù shfuunjkene le,

25:46 Dan 12:2; Jon 5:29; Jem 2:13 **26:1** 7:28 **26:2** 16:21

26:4 21:46 **26:6** Luk 7:37-38 * **26:7** Fikaa fin nu ε bó to kene bô tε di bó teje le «alabaster».

ε wvú lumte naa baay, mum fuce yî ekole ke Jisos e. ⁸ Ε boom bo Jisos e bo ηgoo le yen nonen ε fiεε fidvu ton'yε lo bó. Ε bó gay λε, “Wvú nyεw bô nfiey wvun nen nje la? ⁹ Bó be nelo egese nfiey wvun bigew nteen, enya bigew bidvu ê bonyii bo kefufe le.” ¹⁰ Geenεn, ε Jisos kiεε ηkpawawce wvubo, gay ê bó λε, “Ben nyaa ηγεw ê kpwoon wvun nje la? Wvú nu ε ge ε è nu fiεε fi jee fô me le. ¹¹ Ben ekeè λε bonyii bo kefufe le nu ke enu ke ben ε bó sekecii, geenεn ke me nu ηke enu beene sekecii ke. ¹² Wvú fuci nfiey wvun yî yem e nen seysee lo me no bó nu ke edwey me. ¹³ Ε me ensee ê ben keceey λε naa fεε fô bó nu ke efewci saaka wvù jee wvun yî ekole ke nshε le kecii nu ε fiεε fi kpwoon wvun ge nu ε bó nu ke esenje ten, keekumyi wvú.”

Ε Judas gese Jisos

(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)

¹⁴ Ε wee mvu ηgoo boom bo ηgoo le bo Jisos e bo yuufe ncow bofεε wvù bó to tenje λε Judas Iskaliot mum ne gen fô bocee ncese bo baay baay, ¹⁵ bife ê bó λε, “Ε me nya Jisos can yene le, ε ben enya la ê me?” Ε bó mum tan bigew mbaanshε bì bó kene bô ketwaa kè baa, nya ê wvú. ¹⁶ Ε κεw sekekie le, ε wvú mum κεw no gomte je yì wvú nu enya Jisos jó can yibole.

Ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le die Nkaw Danşefey

(Mak 14:12-21; Luk 22:7-13, 21-23; Jon 13:21-30)

¹⁷ Ε è ke dioo nu diuu di fwe di Nkaw Blæed wvù bó baa γεε Fintunlæen jó, ε boom bo ηgoo le bo Jisos

e to fô wvú le, bife ê wvú le, “Wo gomte le bese egen eseyse fô wo nu edie Nkaw Danɛfey ε è nu fεε?” ¹⁸ Ε wvú tfuse ê bó le, “Ben egen εlaante, eyen key e, egay ê wvú le, ‘Wee N'yεεyi gayte le kefew kewene nu ε kocen wase. Wen nu edie le Nkaw Danɛfey bô boom bowene bo ηgoo le ε è nu ê wvú yew.’” ¹⁹ Ε boom bo ηgoo le bodvu gen ge ke no Jisos be gay ê bó, mum seyse mwεεm mvudien mvu Nkaw Danɛfey e dvú. ²⁰ Ε è ke no nu ekiεguu, ε wvú shii bô boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofεε keediekene. ²¹ Ε bó dioo diekene, ε wvú nε gay ê bó le, “E me ensee ê ben kecεy le, wee mvu ben e nu egese me.” ²² No wvú gay nonεn, ε boom bew bo ηgoo le nε no nu yii yii baay, mum κew no biwci ê wvú mwaanη mwaanη le, “E nu me le Tata?” ²³ Ε wvú tfuse ê bó le, “Wee wvù nu egese me nu wvù nu ε lese εbo ê shuw e bee wvú. ²⁴ Wee wvù diee nu Waawee nu ke egen ke no bó to sanεε ekumε wvú. Geenεn, ηγεw wvu baay nu fô wee wvù gese wee wvù diee nu Waawee le. Fí to bee ejee fô wvuwee wee le baay fεn é bó to baa eboo wvú κε.” ²⁵ Ε Judas wvù to nu keegese Jisos bife tεn ê wvú le, “E nu me le Wee N'yεεyi?” Ε Jisos gay ê wvú le, “Wo nu ε jeme bô diuw wo.”

Ε Jisos bô boom bew die ntaashε

(Mak 14:22-26; Luk 22:14-20; 1Kol 11:23-25)

²⁶ No bó to diekene, ε Jisos nε jo blεεd, nya keyoone ê Nyo', mum guushε nya ê boom bew bo ηgoo le gay le, “Ben eko edie, fin nu ye yεm.” ²⁷ Ε wvú mum jo tεn fiko, nya keyoone ê Nyo' mum

nya fiko fidvu ê bó gay ɛ, “Ben ewu bocii. ²⁸ Fin nu ɛɛmɛ kem kè Nyo' gbwo monkan dvú kí ɛ buy nje wee nteen, wvu ɛ wvú ɛɛshɛ bibefɛ bibole. ²⁹ Ɛ me ensee ê ben ɛ kɛ me mbɛɛ nke embvuu en'wu mbvuum mo twej kete kè lane le man ɛ kɛw keseen e, ɛ gɛn ɛ buy diuu dì me nu nke en'wu mó monfɛm beene ente jo bvunfon bvú Icɛm e kɛ.” ³⁰ Ɛ Jisos bô boom bew bo ngoo le ke mɛse, yem nkiee mbense, mum buy ben gɛn yí Kum Bite bi Olif e.

*Ɛ Jisos gay ɛ Bitá nu ke ema wen
(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)*

³¹ No Jisos bô boom bew bo ngoo le to gɛne, ɛ wvú nɛ gay ê bó ɛ, “Ɛntaɲ jo ɛben nu ɛ ben bocii nu ke etfuw bikaa ê me ɛjim nje fiɛɛ fi nu ke ekooy bô me. Ɛ nu no bó nu ɛ saɲ ɛ Nyo' gayte ɛ, ‘Me nu enke en'yu nɛy njée é ngoo njée esaanɲkɛn.’ ³² Geenɛn, seke Nyo' ɛ bvuse me yí kpwe le, é me ensa fwe jo ben Galilee.” ³³ Ɛ Bitá mum gay lo fiew ê wvú ɛ, “Ɛ bonyii bocii cim tfuw lo bikaa ê wo ɛjim nje fiɛɛ fi nu ke ekooy bô wo, tu kɛ è nulo é me nke en'yuu entfuw bikaa ê wo ɛjim kɛ.” ³⁴ Ɛ Jisos gay ê wvú ɛ, “Ɛ me ensee ê wo keɛɛy ɛ entaɲ jo ɛben jan, nu ɛ nyimshie nu ke enu ɛ yí etoɲ, ɛ wo ɛ ma wase me bokaɲ botete.” ³⁵ Ɛ Bitá gay ê wvú ɛ, “Ɛ è cim nu naa ɛ me nu enkpwe lo bee wo, tu kɛ è nulo é me en'yuu ma wo kɛ.” No wvú gay nonɛn, ɛ boom bo ngoo le bo Jisos e bomew ba bocii gay kɛ tɛn nonɛn.

26:28 Ksm 24:8; Yeli 31:31; Ibu 7:22; 9:15-20 **26:30** Luk 22:39;
Jon 18:1 **26:31** Saka 13:7; Mat 26:56; Jon 16:32 **26:32** 28:7, 16
26:34 Luk 22:33-34; Jon 13:36-38 **26:34** 26:75

Ɛ Jisos bunle Geɛɛmane
(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

³⁶ Ɛ Jisos bô boom bew bo ɲɔo le ke ɣɛɛɛn ley fô wɛɛɛ ketaɲ wvumew e, ɛ bó teɲe le Geɛɛmane, ɛ Jisos gay ê boom bew bo ɲɔo le le, “Ben eshii fɛɛn é me en'wawɔɔ ɛɛɛɛɛ nene embunle.” ³⁷ Ɛ wvú jo Bitá bô boom bo Sɛbɛdeɛ le bo bofɛɛ, ɛ bô bó ɣɛɛɛn. Ɛ wvú kɛw no nu yii yii, ɛ fitele fiew buuke. ³⁸ Ɛ wvú mum gay ê bó le, “Fitele fiew nu yii yii baay naa fi me enkpwe lo. Ben eshɛɛ fɛɛn é beene eɛɛɛɛte.” ³⁹ No wvú gay nonɛn, mum bence ɣɛɛɛn fwe caan, gbwe tum bvushiw fokuse mum bunle le, “Icɛm, é je nu dvú yì è nulo é wo ege é fiko fi ɲɛw e fin efey sɛ me ɛ ɲ'wu, é wo ge. Geenɛn, fo wo ege no è shieele me kɛ, ɣɛɛ no è shieele wo.” ⁴⁰ Ɛ wvú ke nɛ kase tu jim fô boom bew bo ɲɔo le, yɛɛn ɛ bó leete. Ɛ wvú bife ê Bitá le, “Fí nu le kɛ è nulo é ben eshii we ebuy ntam kefew mwaɲ e? ⁴¹ Ben enù we, bunlè fo mmom ke eto fô ben e, eghaw ben. Ɛ nu keɛɛɛɛɛ le fitele kooɲke lo, geenɛn ɛ nyam ye wɛɛɛɛɛ.” ⁴² Ɛ wvú bvuu kase ɣɛɛɛn yî bokan bofɛɛ le bunle le, “Icɛm, é è fɛɛn nu le kɛ fiko fin nulo efey sɛ me ɛ ɲ'wu, é wo ge kɛ no wo kooɲke.” ⁴³ Ɛ wvú dɔo ekase etu jim bvuu yɛɛn ɛ boom bew bo ɲɔo le leete njefo nyii to nu ê bó ɛjise. ⁴⁴ Ɛ wvú bvuu cinɛ bó le, kase ɣɛɛɛn bvuu bunle yî bokan e botɛte, bunlee jemyi kɛ ɛ è nu fiɛɛ fi wvú be shee jemyi wase. ⁴⁵ Ɛ wvú bvuu kase tu jim fô boom bew bo ɲɔo le gay ê bó le, “Ben fɛɛn bɛɛ kɛ leete lɛɛtene finɛn e? Ben etaa eyɛn, kefew nu ɛ kocɛn wase. Bó nu ɛ gese wase wee wvù dieɛ nu

26:36 Luk 5:16; Ibu 5:7-8

26:39 6:10; 20:22; Jon 18:11; Ibu 10:9

26:41 Ɛfe 6:18; Ibu 2:18

26:44 2Kol 12:8

26:45 Jon 12:23;

13:1; 17:1

Waawee ê bonyii bò befe. ⁴⁶ Ben enε we é beene egènè. Ben etaa eyen, wee wvù gese me wvun ε wvú too wase.”

É bó koo Jisos

(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

⁴⁷ Kε no Jisos to bεε jemyi nonen, ε Judas wvù to nu wee ηgoo boom bo Jisos e bo yuufe ncow bofεε mum buynen. Wvù to too bô kebombom ke bonyii le ke baay, ε bó keηke nyó bô bibuse, ε è to tum bocee ncese bo baay baay noo bonyii bò saake won. ⁴⁸ Ε to nu ε wee wvù to gesεε Jisos to seyse wase nciise bô bonyii bodvu gay ε, “Wee wvù me nu ηke engay wvù le, embam enoce, nu wvù, é ben emum ekoo.” ⁴⁹ No bô bó toε, ε wvù mum gen lo fô Jisos e kan mwaan gay wvù le ε, “Me ηgayte wo le Wee N'yεεyi.” No wvù gay nonen, mum bam wvù ηoce. ⁵⁰ Ε Jisos gay ê wvù ε, “Nsaa yem, geε lo fiεε fi wo to keege.” Ε bonyii ba mum gen lo fô Jisos e koo wvù, ghen. ⁵¹ Ε fí kooy ε wee mvu wvù to nu bô Jisos to nu ε mum dvun nyo ye jem, cun kentunɽun ke nfwa ekole ke bocee ncese le dvú, sum. ⁵² Ε Jisos gay ê wee wvudvu ε, “Kase etfuse nyo yo jim fô bvudvuu bwew e. Ε keè ε wee tfuu wvù cawse nyo we, nu ke ekpwe yî nyo le. ⁵³ Wo kpwaake ε ke è nulo é me engay é Icεm eciinse bonceendaa bew fen kan mwaan bontfuke le, ε bó fele ηgáo yuufe ncow fεε le? ⁵⁴ Geenεn, é me nε ε ηge nonen, é fí ke eghan nεε sε kooy no bó san ê Nwa' Nyo' le ε fí keηke keenu?”

⁵⁵ Sekekiε, ε Jisos mum bife ê kebombom kiε ε, “Ben to keekoo me ε no too bô nyó noo bibuse

26:50 Kεεε ε, “Nsaa yem, wo to keege la?”

26:52 Keη 9:6

26:55 Luk 19:47

ke diewe ben too keekoo ε è nu coon e? Me nse nshee no diuu nu, ε me ε nshii yew ncese le n'yeyi bonyii se ben koo me nje la? ⁵⁶ Geenεn, fifin ficii jo bvudvu keege ε fí eto ekocεn ke no bonyii bo ntum Nyo' le to saηεε.” Ε boom bo Jisos e bo ηgoo le bocii mum lan wvú fó, fεε lo.

Ε Jisos leem yew nsaw e

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Jon 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Ε bonyii bò to koolεε Jisos mum jo wvú γεν bô wvú fô Kayfas wvù cee εkolε ke bocee ncese le. Ε bonyii bò duηci bonci bo Nyo' le bô bonyii bò saake won to taasε wase fó. ⁵⁸ Bó to gene bô Jisos ε Bita bii lo εjim ncejole. Ε wvú γεν buy naa lakfulεηη εkolε ke bocee ncese le, mum ley γεν shii bô bonyii bò to ceyte la didvu keeyεn no fí nu ke eghan eleem. ⁵⁹ Ε bocee ncese bo baay baay bô bonyii bocii bò saake bonsaw mum no gomte fiεε fi mbiay e fi bó etey yî Jisos e wvu ε bó eyu wvú. ⁶⁰ Geenεn, faηε yaa keηke fiεε ke, naa no bonyii nteen to cim too fwe bene jim nsaw mbiay. Ε fí ke ghan ηεn, ε bonyii bomew bofεε to leem fwe, ⁶¹ gay ε, “Mbwe wvun se gayte ε wen nulo esâw yew ncese Nyo' ekase ebom yî ediuw e eta.” ⁶² Ε εkolε ke bocee ncese le mum ja we bife ê Jisos ε, “Kε wo keηke fiεε keetfuse le? Wo yuuke ke mwεεm mvù bonyii ban jemyi yî yo le?” ⁶³ Ε Jisos mεy diuw tfu. Ε εkolε ke bocee ncese le kase gay ê wvú ε, “Ε diee di Nyo' wvù keηke nshii le, é wo fen nu Mboyse

wvù Nyo' to kawεε wvù Waa Nyo', é wo see ê bese.”
 64 Ε Jisos tfuse λε, “Fí nu no wo gay. Geenεn é me
 ensee ê wo λε, εjim jo kefew kin nu ε ben nu ke eyεn
 wee wvù diee nu Waawee λε, ε wvù ε shii ê εbo ke
 εεεy ke Wee wvù κεηke Mvunγay e, ke ebvuu eyεn
 no wvù too ê kembεw e fowe.” 65 Ε εkolε ke bocee
 ncese le yuw nonεn, mum saayε ndvú ye λε, gay λε,
 “Wvù joo bvudvuu bvυ Nyo' le. Shiee nu dvú wvù
 beene ebvuu egomte wee λε wvù eleem fεn ejeme
 fiεε le? Ben nu ε yuw wase no wvù joo bvudvuu
 bvυ Nyo' le. 66 Ben ε sumtεn λε la?” Ε bó tfuse λε,
 “Ε nu wee wvù bó eyu lo.” 67 Ε bó mum κεw no
 cuyte nceη yí bvushiw bvυ Jisos e, kfune wvù bô
 mvunκο, suunke bô can gayte ê wvù λε, 68 “Wo wvù
 nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε, κε γεε kewee ntum
 Nyo' kuw keseen fô bese le. Κε see wee wvù sun
 wo.”

Ε Bita ma Jisos

(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18, 25-27)

69 Ε to nu ε Bita ε shii εκfuη lakfulεεη e. Ε wan
 kpwoon mvυ wvù to lemte fó, nε to mbew ye λε
 gay ê wvù λε, “Wo tεn bee ben ε Jisos wvu Galilee
 wvudvu.” 70 Geenεn, ε Bita tun fwe dvu bonyii
 bocii gay λε, “Κε me ηkee fiεε fi wo jemyi κε.” 71 Ε
 Bita mum nε buy γεn no nu diuw kebuw e. Ε
 wvumvu wan kpwoon wvù to lemte tεn fó, yεn
 wvù λε, mum jeme ê bonyii bò to leemene fó λε,
 “Wee wvun bee bô Jisos wvu Nasalet wvudvu.”
 72 Ε Bita bvuu tun, lew lo gay λε, “Κε me ηkee wee

26:64 Dan 7:13; Mat 22:44; 24:30; Mak 13:26; Luk 21:27 **26:65**
 Ktj 14:6; Esl 9:3; Lεw 24:16; Jon 19:7 **26:67** Yεsa 50:6; 53:5
26:68 21:11

wvudvu ke.” ⁷³ Ε kefew ke dioo bvuu γενεε caan, ε bonyii bò to leemene fó bence γεν mbew Bita le gay ê wvú le, “Kecεεy, kecεεy wo nu ten wee mvu bó le, njefo njeme wo γενε diεwε wvubole.” ⁷⁴ Ε Bita mum kan, tee lon yî εκολε kew e gay le, “Κε me ηkee wee wvun ke.” Kan mwaan ε nyimshie mum ton. ⁷⁵ Ε Bita kume njeme wvù Jisos be jeme ê wvú le, “Nyimshie ke enu le yí eton, ε wo ε ma wase me bokan botete.” Ε wvú ne fó buy εκfuη, bee kpwe baay.

27

Ε Judas shiim

(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-32)

¹ Ε εκfuη ke dioo yuule too, ε bocee ncese bo baay baay bô bonyii bò saake won, shii cu ntaη εκumε Jisos keeyu wvú. ² Ε bó mum kay wvú, jo γεν nya can Baylet wvù wee sa' wvu ê keba kedvu le.

³ Ε Judas wvù to gesεε Jisos ke dioo yen le bó nu ε leke le bó nu eyu wvú, ε wvú kumen fitele fiew, jo bigew bi mbaanshe bie kase γεν dvú keetfuse ê bocee ncese bo baay baay bô bonyii bò saake won. ⁴ No wvú γεν, gay ê bó le, “Me nu ε ηge kebefε keenγese wee ε wvú baa κηηke jay ke.” Ε bó tfuse ê wvú le, “Fifiε κηηke la keege bô bese? Ε kee wo fifiε.” ⁵ Ε Judas mwase bigew bidvu fokuse yew ncese le, mum buy, γεν shiim. ⁶ Ε bocee ncese bo baay baay tacε bigew bidvu gay le, “Bin nu bigew bi ελεμε le, ε nci baa bee le bó eγεε bibin ntfu wvu yew ncese le ke.” ⁷ Ε bó shii cu ntaη, γεν guy gbwen wee mvu wvù bomte nsháan dvú le bó ke edweyte

botolo fó. ⁸ E nu fiεε fi bó tenje gbwen wvudvu ε to ε buy εben e le, “Gbwen ελεμε.” ⁹ Fí to kooy nonen ε fiεε fi wee ntum Nyo' wvù Yelimia to jemyεε mum to kocen no wvù to gayεε le, “Bó to nu ε jo bigew bi mbaanshe bì è to nu kpwaw we no boom bo Islael to seysεε yî εkolε kew e, ¹⁰ guy gbwen wee wvù bomte nsháan dvù, κε no Tata Nyo' to gayεε ê me.”

E Jisos leem fwe dvu Baylet wvù wee sa' bala wvu Lum

(Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Jon 18:33-38)

¹¹ No Jisos to leemεε fwe dvu Baylet wvù wee sa', ε Baylet bife ê wvù le “E nu wo wvù Nfon Bojuu le?” E Jisos tfuse le, “E nu no wo gay.” ¹² Geenεn, ε bocee ncese bo baay baay bô bonyii bò saake wonj ke dioo kεw keeteyte mwεεm yî ye le, ε wvù fanε yaa bvuu tfuse fiεε ke. ¹³ E Baylet mum bife ê wvù le, “Kε wo yuuke kfuw mwεεm mvun mvù bó jemyi yî yo le le?” ¹⁴ Geenεn, ε Jisos fanε yaa tfuse fiεε ê wvù naa ke fimwaan ê mvù bó teyεε yî ye le ke. E wee sa' wvudvu taa nen ε diuw yum wvù baay.

(Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)

¹⁵ E to ké dioo nu kefew ke Nkaw Danεfey e, ε wee sa' wvun bvuse wee mwaan yew ncaw e wvù bonyii gomte le wvù ebvuse. ¹⁶ E to nu kefew kedvu le, ε wee mvu nu yew ncaw e, ε bó ké no kee wa lo wvù yî gee di befe le, ε diee diew nu le Balabas. ¹⁷ E bonyii ke dioo to tase, ε Baylet bife ê bó le, “Ben gomte le me embvuse ε è nu yεε yew ncaw e? Ben gomte le me embvuse Balabas, nuu

27:9 Saka 11:12-13; Yeli 32:8-9 **27:11** 2:2; 27:29, 37, 42; Mak 15:2, 9, 12, 18, 26, 32; Luk 23:3, 37-38; Jon 1:49; 12:13; 18:33, 39; 19:3, 15, 19, 21 **27:12** Jon 19:9; Mat 26:63

Jisos wvù bó tenje le è nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε le?" 18 Wvù to biite nonen njefo wvù to kee lo le bó to nya Jisos can wen e ε è nu njefo bó to bene kendonj bô wvù. 19 E keebvuu bise fó nu ε seke wvù to shiileε wase fô bó ké no saake bonsaw, ε kpweεε tum ntum fô wvù le gay le, "Fo wo ege fiεε bô wee wε ke. E nu wee wvu teyten. Me njemyi nen njefo εfile nu ε njinjen bô me entan eben baay ekume wvù." 20 No Baylet bifεε nonen, ε bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô saake wonj beyse bonyii le bó egay le wvù ebvuse ε è nu Balabas, elεε lo Jisos. 21 E wee sa' bvuu nε bife ê bó le, "Wee wvù ben gomte le me encine ente jo bonyii bo bofεε ban nu wvù la?" E bó tfuse le, "Balabas." 22 E Baylet bvuu bife ê bó le, "E me ndioo ε ncine nonen, enge nεε bô Jisos wvù bó tenje le Klistu?" E bó bocii gay le, "Bó eta lo wvù yî kentam e." 23 E wvù kase bife le, "Bó eta wvù nje la? Fiεε fi befe fi wvù ge nu la?" E bó bvuu no wamte gene ke lo fwe le, "Bó eta lo wvù yî kentam e."

24 E Baylet ke dioo yen le ke je nu ke, le é wen lumtene bô fiεε fin, é diuw ke ene ebuy. E wvù fi joo, cukε can ye dvù fwe dvu kebombom ke bonyii le gay le, "Kε εbo kem nu fô kpwe wee wvun e ke. E kee ben dvù." 25 E bonyii bocii tfuse ê wvù le, "Eε, cine é εlεmε kew enu yî bikuu bisese le noo yî boom bosese le." 26 E Baylet mum bvuse Balabas no bó to gomte, gay ε bó tam Jisos, mum nya le bó egen eta yî kentam e.

tɛn bocooŋ bofɛɛ yî bintam e bô bo Jisos, wvumvu ɛbo ɛɛɛy, wvumvu ɛbo ɛŋkoŋko jo Jisos. ³⁹ Ɛ bonyii no fele yɛne Jisos e mɛɛke lo bikuu, baale wvú bô boncun, ⁴⁰ gayte ɛ, “Wo wvù se nu keeke esâw yew ncese ekase eyoo yî ɛdiuw e eta, kɛ fi ɛ ɛkolɛ kuw! Ɛ wo fɛn nu Waa Nyo', é wo shii yî kentam kiɛ le.” ⁴¹ Ɛ bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô duŋci bonci noo bonyii bô saake woŋ no sɛwse tɛn wvú gayte ɛ, ⁴² “Wvú se fii bonyii bomew sɛ wvú nulo efi kew ɛkolɛ ŋkuuŋ. Kɛ wvú nu Nfon bonyii bo Islael. Wvú eshii ɛ yî kentam e keseen é bese emum ebee wvú le. ⁴³ Wvú se gɛɛle ɛkolɛ yî Nyo' le. Ɛ Nyo' fɛn kooŋke wvú, é wvú fi ɛ wvú keseen no wvú se duu ɛ wen nu Waa Nyo'.” ⁴⁴ Ɛ bocooŋ ba bô bó to taɛ yî bintam e bô bo Jisos, no baale tɛn wvú bô boncun kɛ nonɛn.

Ɛ Jisos kpwe

(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

⁴⁵ Ɛ diuu ke ben leke, ɛ ɛkfuŋ nɛ jiim woŋ tfuu gɛn buy didiuu ditɛte ɛmvunsheɛŋ. ⁴⁶ Ɛ è ke no nu kɛ diɛwɛ didiuu ditɛte le, ɛ Jisos nɛ fuŋ foweɛwe ɛ, “Eli, Eli, lama sabaktani.” Fì nu ɛ, “Nyo' wɛm, Nyo' wɛm, wo laŋ me nɛn nje la?” ⁴⁷ Ɛ bonyii bomew bô to leeme fó dioo yuw, gay ɛ, “Wee wvudvu teŋe Ɛlayja.” ⁴⁸ Ɛ wee mvu bó le mum lewte lo kaŋ mwaan jo kuca, ffum ê mbvuum mo ŋgbwayŋgbwayi le, bon yî fite le nɛke ɛ wvú ewu. ⁴⁹ Geenɛn ɛ bomew bonyii gay ɛ “Kɛ leem nɛn é beene eyɛn laa Ɛlayja nu eto efi wvú ɛ!”

27:39 Mben 22:7-8; 109:25

27:40 26:61, 63

27:42 27:11

27:43 Mben 22:8; Mat 26:63

27:45 Amo 8:9

27:46 Mben

22:1 **27:48** Mben 69:21

⁵⁰ Ε Jisos bvuu wam foweεwe, ε keyoy kew mum buy. ⁵¹ Ε fí nε kooy λ, ndvu yì to gawsene yew ncese ente to nu ε σελε εντελεη κew fowe bow buy fokuse biba bifεε. Ε nshε shiw, ε ετα wamκεν, ⁵² ε jém τεν yene ye ε bonyii bò è to nu bo Nyo' le nteen bò to kpweκενεε wase mum kase buy yì kpwe le. ⁵³ Ε Jisos ke dioo buy yì kpwe le, ε bonyii bodvu nε γεν ê kelaante kè yuule le Jεlusalεm, ε bonyii nteen yεn bó le. ⁵⁴ Ε cee εκολε bonyii bo nci le bô bonyii bò bô bó to nu fó cεyte Jisos ke dioo eyεn no nshε shiw, bô fiεε ficii fi to kooyεε, ε nfan koo bó baay. Ε bó gay λ, “Kεcεεy, kecεεy wee wvun se nu Waa Nyo'.” ⁵⁵ Bokενε nteen to leeme τεν fó ntamndwee taale. Ε bokενε ban nu bò to nen'yεε Galilee no bii Jisos e fici wvú. ⁵⁶ Ngoo bó le to nu Maalia Magdalen noo Maalia wvú bwee Jεm bô Yosεw, noo bwee boom bo Σεβεδεε le.

Ε bó dwey Jisos

(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

⁵⁷ Ε è ke no nu εκιεguu, ε cee kpaw mvu wvu Alimatia nε to ε diee diew nu λ Yosεw. Wvú τεν to nu wee ηgoo Jisos mvu. ⁵⁸ Ε wvú γεν yεn Baylet e λκεε λ wvú enya gvune di Jisos e ê wen é wen eγεν edwey. Nonεn ε Baylet mum gay λ bó eγεν enya ê wvú. ⁵⁹ Ε Yosεw fi gvune didvu mum kule ê ndvu yì yuule le, ⁶⁰ mum γεν jike ê jem yi ye le ε yí bεε fiε, ε wvú to cow jem yidvu yì kembaan e, mum binse kebwee ke τε le ban diuw jem yidvu dvú, mum nεnε. ⁶¹ Maalia Magdalen bô Maalia wvumvu wε to nu fó, ε bó ε shii mbew jem yidvu le keba keki.

27:51 Ksm 26:3; Ibu 10:19-20

27:54 14:33; 26:63; Mak 15:39

27:57 Dito 21:22-23

Ɛ bó no ceyte jem Jisos

⁶² Ɛ ekfun buy yuu, Ɛ diuu di bó to ké no seysee mwεεm mvu mbam wvubole Ɛ fey wase, Ɛ bocee ncese bo baay baay bô Bofalasii γεν γεν Baylet e, ⁶³ gay ê wvú Ɛ, “Wee wvu baay, bese kumyi fiεε fi wee mbiay wε to jem yεε seke wvú to bεε dvú. Wvú to nu Ɛ gay Ɛ, è nu ke edioo Ɛ buy εdiuw εta é wen ekase ebuy yí kpwe le. ⁶⁴ No fi nu nonεn, gayε é bonyii eγεν ecεyte jem eγεν ebuy εdiuw εta, njefo bese fane Ɛ è nεlo é boom bew bo ηgoo le ke enε eγεν econ gvune diew enεnε dvú emum esenje é bonyii Ɛ, ‘Wvú nu Ɛ buy yí kpwe le.’ Ɛ bó ge nonεn, é yiyin mbiay yi keseen efo efey lo yi fwe.” ⁶⁵ Ɛ Baylet gay ê bó Ɛ, “Ben ejo bonyii bo nci le é ben Ɛ bó eγεν, é ben egay é bó ecεyte jem yidvu ntay no è nulo é ben ecεyte.” ⁶⁶ Nonεn Ɛ bó mum γεν loocε fen diuw jem, mum ge nciise yí tε di bó to banεε diuw jem dvú, mum gεε bonyii bo nci le bô ecεyte.
*

28

Ɛ Jisos buy yí kpwe le

(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

¹ Ɛ diuu di mbam e ke fey, Ɛ ekfun ke no gb-wekene too, Ɛ è nu diuu di fwe yí kema le, Ɛ Maalia Magdalen bô Maalia wvumvu wε γεν keetaa jem. ² Ɛ fí kooy Ɛ, nshε to nu Ɛ nε shiw bô mvunɔgay, njefo nceendaa Tata to nu Ɛ shii we to biηse kebwee ke tε diε di bó to banεε diuw jem dvú mum shii yí dvú le. ³ Nceendaa wvudvu nu Ɛ bvushiw bwew

27:63 12:40 **27:64** 28:13 * **27:66** Nciise wvun to nu keege Ɛ fo wee efey lo fó ke.

to lawkene diεwε jaη e, ε ndvú ye baa nen bvuuu.
 4 Ε bonyii bò to cεyte jem ba yen wvú le fan baay, cin nen kikikiki, gbweken fokuse no jiiimene diεwε binkpwe bi bonyii le. 5 Ε nceendaa Nyo' wvudvu gay ê bokεε ba le, “Fo ben efanè κε. Me ηkee lo le ben gomte ε è nu Jisos wvù bó se taε yî kentam e. 6 Ke wvú bεε fen κε, wvú nu ε buy wase yî kpwe le no wvú to gayεε. Ben eto eyen fô wvú se jiime. 7 Ben emum eγεν cekey esee ê boom bew bo ηgoo le le wvú nu ε buy wase yî kpwe le, le wvú nu ε sa wase fwe dvunen Galilee. Ben nu ke eyen wvú le jó. Ben eyeke eyuw, ben nu ε yuw wase no me nseηe ê ben.” 8 Ε bokεε ba mum ja fô jem cekey cekey bô nfan, geenεn kenke ten njon wvu baay, no lewte gene keegen see ê boom bo Jisos e bo ηgoo le. 9 No bó to gene, ε fî kooy le bô bo Jisos to nu ε tasen, ε wvú gay bó le le, “Me ηgayte ben e.” Ε bó mum to mbew ye le, gbwe bam bikaa biew, wvum wvú. 10 Ε Jisos gay ê bó le, “Fo ben efanè κε. Ben eγεν egay ê boom bo bwεεm e le bó eγενè Galilee eyen me le jó.”

Ε bonyii bò to cεyte jem see fiεε fî to kooyεε

11 Ε bokεε ba ke ne dioo eγενε, ε fî kooy le bonyii bo nci le bò to cεyte jem bomew to nu ε ne γεν εlaante γεν see fiεε ficii fî to kooyεε ê bocee ncese bo baay baay. 12 Ε bocee ncese bo baay baay bodvu mum kum bonyii bò saake won ε bô bó shii cu ntaη, mum baη diuw bonyii bo nci le ba bô bigew nteen, 13 gay ê bó le, “Ben egaytè ê bonyii le ben se leete boom bew bo ηgoo le ε se ε to ε con gvune diew

ε γεν dvú. ¹⁴ Ε ben seje nonεν, fí ε ley bitem bi wee sa' le, wvú ε no gomte keenya ηγεω ê ben, é bese eseyse wvú, wvú saa ebvuu enya ηγεω ê ben κε.”
¹⁵ Nonεν ε bó mum fi bigew bidvu mum no seje κε no bó to gayεε ê bó. Kenfe kedvu kin ε mum ε lam ente jo Bojuu ε to ε buy εben e λε bó to con lo gvune di Jisos e.

Ε Jisos tum bonyii bew yî won e tfuu

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Lem 1:6-8)

¹⁶ Ε boom bo ηgoo le bo Jisos e bo yuufe ncow mwaan mum νε γεν Galilee, ben γεν yî kum wvú Jisos to gayεε ê bó le. ¹⁷ Ε bó dioo yen wvú le, wvum wvú. Geenεν ε bomew no manene wvú.
¹⁸ Ε Jisos bence to gay ê bó λε, “Bó nu ε nya wase mvunḡay mvunciim mvu fowe noo mvu fokuse ê me. ¹⁹ Nonεν, ben eγεν λε bitum e bicii, egeè ε bonyii nu bonyii bem bo ηgoo le, eleesè bó ê joo ê diee di Nyo' Ice bô Wan noo Keyoy ke Yuule le. ²⁰ Ben eyεεyî bó λε bó egeè fiεε ficii fi me nu ε n'yεεyî ben dvú. Ben eyεε eyuw, me nu enu beene sekecii enḡen embuy naa kefew kè won nu ke eka.”

28:16 5:1; 26:32; 28:10 **28:17** 14:31 **28:18** Dan 7:14; Mat 11:27 **28:19** 10:5-6; 24:14; Mak 16:15; Luk 24:47; Lem 1:8; Mwm 7:9 Mat 3:15; Mak 16:16; Lem 2:38; 8:36; 1Kol 1:13-16; Εfe 4:5; Jon 3:22; 4:1-2; Lum 6:3-4; 2Kol 13:13; Lem 2:38; 8:16; Lum 6:3, 4; Gal 3:27; Kolo 2:12 **28:20** 1:23; 5:2-7, 27; 11:28-30; 18:20

**Nwa' Nyo' Monkan mo Monɛm
New Testament in Noone (CM:nhu:Noone)**

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Noone

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Noone

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022
5b12a3f8-7a2a-5b6f-b1da-1bf94b13fc2e